

Addendum

Beheerplan Natura 2000-gebied
Buurserzand &
Haaksbergerveen (nr. 53)
Overijssel

Inhoud

1	Aanleiding	3
2	Scope	3
3	Maatregelen	6
3.1	Planuitwerking	6
3.2	Extra maatregel EM1 Herstel compartimenteringsdammen	6
3.2.1	Aanvullende maatregelen t.o.v. Beheerplan.	6
4	Referenties	9
4.1	Referenties aanvullende maatregelen	9
5	Bijlagen	10

1 Aanleiding

Het Natura 2000-beheerplan voor het gebied Buurserzand & Haaksbergerveen is op 18 juli 2017 door Provinciale Staten van Overijssel vastgesteld. De provincie is bevoegd gezag voor de beheerplannen. Daarbij past dat als er aanvullende maatregelen moeten worden genomen in een gebied, het beheerplan hierop wordt aangepast. Daarmee is het beheerplan altijd actueel en passend bij wat er daadwerkelijk aan maatregelen wordt gerealiseerd. Daarom is nu een addendum op het vastgestelde Beheerplan nodig. Met dit addendum worden maatregelen toegevoegd aan het beheerplan met maatregelen die in beheerplanperiode 1 (moeten) zijn uitgevoerd. Het betreft hier een extra maatregel die niet gebaseerd is op een onderzoeksmaatregel uit het beheerplan, maar door de deskundigen wordt gezien als het invullen van een ommissie van maatregel M7a in het beheerplan.

In de komende jaren zal het beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen worden geactualiseerd. Dit addendum staat volledig los van die actualisatie. Er wordt vooruitlopend op de actualisatie alleen een addendum gemaakt als er financiële dekking is voor de vervolgmaatregelen en deze maatregelen niet via een andere procedure ter inzage hebben gelegen.

2 Scope

De volgende maatregel uit het Natura 2000 Beheerplan Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen vormt de basis van dit Addendum:

Nr.	Type	Maatregel	Knelpunt	Gebied (G) / Habitat (H)
M7a	Herstel hydrologie	Creëren hydrologische bufferzone - verwerven gronden	K7	G

In het Beheerplan is hierover het volgende te vinden (*cursieve teksten* zijn citaten uit het Beheerplan).

1. 3.3 Knelpunten

De belangrijkste knelpunten in het Buurserzand en Haaksbergerveen zijn het niet optimaal functioneren van de waterhuishouding en de hoge stikstofdepositie. Een te hoge stikstofdepositie leidt tot verzuivering door bemesting en verzuring, waardoor stikstofgevoelige soorten verdwijnen.

Hydrologie

Om de verdroging tegen te gaan zijn al sinds begin jaren '70 een groot aantal hydrologische ingrepen gepleegd. Onderstaand overzicht van deze maatregelen is afkomstig uit het GGOR document (Heuvelmans en Bollen-Weide, 2010):

Haaksbergerveen

- *Vanaf 1973 is door middel van aanleg van dammen en het dempen van sloten en greppels de ontwatering tegengegaan. Hierdoor zijn er in de kern van het reservaat, met name tegen de Duitse grens, compartimenten met relatief stabiele waterstanden ontstaan. Daarnaast is in de periode tot 1985 zo'n 100 ha vrijgesteld van berkenopslag. Vanaf 1984 is de aandacht vooral gericht op verdere damaanleg en minder op de verwijdering van berkenopslag.*

Ondanks bovenstaande herstelmaatregelen is de actuele waterhuishouding in het Buurserzand en het Haaksbergerveen nog niet optimaal. Het gevolg hiervan is dat verdroging (te lage grondwaterstand en te grote peilfluctuaties), maar ook stikstofdepositie, nog altijd het behoud van oppervlakte en kwaliteit van de instandhoudingsdoelen op de korte termijn belemmeren. Ook zijn deze factoren een belangrijk knelpunten voor de uitbreiding in areaal en kwaliteitverbetering van de

habitattypen op langere termijn. In Tabel 7 wordt uiteengezet wat de oorzaken van deze knelpunten zijn en op welke habitattypen zij effect hebben.

2. 6.1.1. Maatregelen op gebiedsniveau

M7a: Creëren hydrologische bufferzone

Voor het Haaksbergerveen gelden de volgende doelstellingen:

- Voldoen aan de kernopgaven:
  - o 7.05 Verbetering kwaliteit Herstellende hoogvenen H7120 met het oog op ontwikkeling van Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A.
  - o 7.06 Herstel van randzones van Herstellende hoogvenen H7120 met o.a. Hoogveenbossen *H91D0;
- Voldoen aan de instandhoudingsdoelen:
  - o Korte termijn: voorkomen verslechtering van kwaliteit en areaal o Lange termijn: kwaliteitsverbetering van Actieve hoogvenen (H7110A) en Herstellende hoogvenen (H7120), en oppervlakte uitbreiding van Actieve hoogvenen (H7110A);
- Creëren van stabiele hoge waterstanden die noodzakelijk zijn voor behoud en ontwikkeling van veenmossen en veenvorming en daarmee voor de totstandkoming van een functionele acrotelm (fluctuatie minder dan 30 cm);
- Verlichten van de negatieve effecten van stikstofdepositie: actuele en voorspelde depositiewaarden zijn meer dan 2x hoger dan de KDW en vormen een sterke belasting (kans op verdwijnen habitat).

Om aan deze eisen te voldoen, zijn maatregelen noodzakelijk die gericht zijn op functioneel herstel. Volgens de PAS herstelstrategie draagt herstel van de waterhuishouding in verdroogde situaties, zoals in het Haaksbergerveen, vrijwel altijd bij aan het behouden of verbeteren van de kwaliteit van Actieve hoogvenen (Jansen et al., 2012). Onder de huidige veel te hoge stikstofdepositieniveaus draagt het tevens bij tot het beperken van de negatieve effecten hiervan. Tot de maatregelen die gericht zijn op functioneel herstel van Actieve hoogvenen behoren anti-verdrogingsmaatregelen ten behoeve van herstel en uitbreiding van de acrotelm, en maatregelen gericht op het herstel van variatie en gradiënten (van hoogveenkern naar overgangsveen en lagg-zones) in hoogveenlandschappen (Jansen et al., 2012).

Tijdens het beheerplanproces zijn twee alternatieve maatregelen besproken die mogelijk leiden tot herstel van de waterhuishouding: de aanleg van een bufferzone rondom het hoogveen en de aanleg van een kwelscherm op de huidige grens tussen landbouw en natuur (Aequator, 2012, GGOR-document, 2010). Van deze twee opties is alleen de aanleg van een bufferzone, d.m.v. de aankoop en inrichting van landbouwpercelen, toereikend om tot voldoende herstel van de waterhuishouding te komen en daarmee aan alle bovenstaande eisen te voldoen. Naast stabielere waterstanden in de kern van het hoogveen, wordt hierdoor ook de grondwaterinvloed in de randen van het hoogveen vergroot. Dit zorgt voor het herstel van gradiënten (of mozaïeken) in het hoogveen - en nat zandlandschap, hetgeen niet alleen van belang is voor de habitattypen Herstellend hoogveen (H7120) en Hoogveenbossen (H91D0), maar ook voor fauna, zoals de typische soorten van hoogvenen hoogveenglanslibel, veenbesparelmoervlinder, veenbesblauwtje (Jansen et al., 2012). De herstelstrategie geeft verder ook aan dat de potentiële effectiviteit van deze maatregel groot is en permanent duurzaam (Jansen et al., 2012).

De aanleg van een kwelscherm belemmert herstel van een dergelijke natuurlijke gradiënt van de hoogveenkern naar de omgeving, waardoor de doelstelling voor Hoogveenbossen niet gegarandeerd kunnen worden. Bovendien belemmert een kwelscherm de stroming van basenrijk grondwater door het gebied, doordat het de interne grondwaterstromen uit de dekzandruggen naar het veen vermindert. Juist dit basenrijk grondwater kan zorgen voor enige stimulering van de afbraak van het restveenpakket. Dat leidt tot een verhoogde beschikbaarheid van kooldioxide en methaan wat de groei van de acrotelmvormende veenmossen boven het (rest)veenpakket stimuleert (Jansen et al., 2012). Vanwege de sterke overschrijding van de KDW van de hoogveenhabitattypen (ook in 2030 nog meer dan 2x de KDW, dus een sterke belasting) kan met de aanleg van een kwelscherm behoud van kwaliteit en oppervlak van deze habitattypen niet gegarandeerd worden.

Hydrologische maatregelen zijn immers nodig om het effect van de blijvende, hoge stikstofbelasting te verlichten. Als groei en ontwikkeling van hoogveenhabitattypen niet door een kwelscherm worden gewaarborgd, kunnen aan de hand van deze maatregel de

negatieve effecten van een te hoge stikstofdepositie niet tegen worden gegaan. Dit maakt de aanleg van een kwelscherm een niet gewenste maatregel.

Termijn en omvang maatregel: Gezien de positieve trend in ontwikkeling in de kwaliteit van zowel de Actieve als Herstellende hoogvenen als gevolg van de recente hydrologische herstelmaatregelen, is het vanuit het kader van het PAS niet noodzakelijk om al op korte termijn (behoud in de eerste beheerplanperiode) tot aankoop en inrichting van de landbouwpercelen over te gaan. Deze maatregel is, zoals hierboven beargumenteerd, wel nodig voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen op de lange termijn. De uitstralingseffecten van deze maatregel zijn op dit moment nog onduidelijk en moeten worden onderzocht. Dit wordt in de 2e en 3e beheerplanperiode bij de monitoring van de maatregelen betrokken.

3 Maatregelen

3.1 Planuitwerking

In 2016 heeft Staatsbosbeheer wij een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld waarin ze hebben beschreven hoe zij op hoofdlijnen invulling willen geven aan de planvormingsfase en welke maatregelen zij in de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2017 hebben voorbereid en/of (deels) uitgevoerd dan wel zullen voorbereiden en/of (deels) uitvoeren.

Op basis van dit PvA hebben de Gedeputeerde Staten van Overijssel op 7 oktober 2016 subsidie beschikt voor o.a. een planuitwerking voor elk van hun 12 gebieden of clustering van gebieden. Volgend op het programmaplan en PvA hebben zij 6 planuitwerkingen opgesteld waarin per gebied op basis van de kaders uit het programmaplan de uitvoering van de maatregelen verder is uitgewerkt.

De planuitwerking betreft de uitwerking van interne maatregelen in het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen, deelgebied Haaksbergerveen. Deze planuitwerking betreft de uitvoering van de interne PAS-maatregelen in Haaksbergerveen. De volledige Planuitwerking zelf is te vinden in [Bijlage 1](#).

3.2 Extra maatregel EM1 Herstel compartimenteringsdammen

In het zuidelijk deel van het Haaksbergerveen moeten maatregelen worden genomen om te grote peilfluctuaties in het Hoogveen tegen te gaan. Dit is noodzakelijk voor het behoud van het hoogveen binnen het Haaksbergerveen. Op dit moment vindt er wegzijging plaats en "lekt" er water uit het hoogveen weg waardoor de peilen in de compartimenten teveel fluctueren. Hiervoor is geen concrete maatregel opgenomen in de gebiedsanalyse, wel wordt het lekken van de dammen en de grote peilfluctuaties als knelpunt benoemd onder K7. Daarbij wordt aangegeven dat het enige alternatief hiervoor het inrichten van een bufferzone met een hoog waterpeil is, waardoor een geleidelijker hydrologische overgang van hoogveen naar de omgeving wordt gecreëerd én de wegzijging wordt beperkt. In het PvA is dit reeds aangegeven en op verzoek van de Provincie is deze maatregel nu verder uitgewerkt.

Als resultaat van de uitvoering van maatregel EM1 volgt dat voor tegen te gaan van grote peilfluctuaties in het Hoogveen in de eerste beheerplanperiode de volgende maatregelen getroffen dienen te worden:

1. twee nieuwe dammen aanleggen.
2. enkele kunstwerken moeten worden vervangen.

3.2.1 Aanvullende maatregelen t.o.v. Beheerplan.

In onderstaande tabel is een samenvatting opgenomen van de in de Planuitwerking beschreven aanvullende maatregelen. Voor een uitgebreide beschrijving wordt verwezen naar de Planuitwerking zelf in [Bijlage 1](#).

Maatregelen naar aanleiding van onderzoek

EM1: Herstel compartimenteringsdammen	
	Aanleg 2 nieuwe dammen, (ca 1000 m), herstellen aanliggende dammen (ca 300m) en drie kunstwerken
	Verleggen fietspad na herstel hydrologie
EM1.1	<i>Aanleg nieuwe dam van ca 430 m. ter hoogte van het Stobbenveen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Er wordt een nieuwe dam/kade van ca 430 m aangelegd ter hoogte van het Stobbenveen. De dam kan qua hoogte aansluiten op de kade van het compartiment aan de noordzijde. Nieuwe kade wordt opgebouwd vanaf een stevige ondergrond

	met schoon, aan te voeren, zand. Op de Duitse grens wordt een keerpunt gerealiseerd voor onderhoudsmateriaal. Door het aanleggen van een keerpunt hoeven de bestaande kades niet verbreedt te worden t.b.v. het onderhoud van het gebied.	
<i>Doel:</i>	Vasthouden water	
<i>Maatregel:</i>	a+c	Dam/kade aanleggen
	b	Keerpunt aanleggen
	d	De oude stuw ter plaatse wordt vervangen door een stuwput (zelfde ontwerp als elders in het gebied is toegepast). Peilbereik stuw vanaf de bovenkant van de nieuwe kadehoogte (=kadehoogte compartiment noordzijde) tot 50 centimeter onder deze kadehoogte.
<i>EM1.2</i>	<i>Aanleg nieuwe dam van ca 570 m ter hoogte van de Niekerkerweg</i>	
<i>Beschrijving:</i>	Er moet een nieuwe dam van ca 570 m aangelegd worden, ter hoogte van de Niekerkerweg op de scheiding van ons eigendom en dat van een particuliere buurman. Dit in overleg met deze particuliere eigenaar. Binnen en rond het Haaksbergerveen wordt vanuit het externe gebiedsproces een monitoringsplan opgesteld met daarin grondwatermeetpunten die vooral de effecten buiten de bestaande natuurgebieden (in verband met eventuele schade) in beeld brengen. De in particulier bezit zijnde percelen aan de Niekerkerweg dienen ook in dit monitoringsplan opgenomen te worden. De gemeente Haaksbergen is als trekker van het gebiedsproces verantwoordelijk voor het opstellen van een monitoringsplan voor de effecten van de externe maatregelen op bijvoorbeeld landbouwgrond en gebouwen. Daar vallen de percelen aan de Niekerkerweg ook onder.	
<i>Doel:</i>	Lekkage tegen te gaan en grondwaterpeilmonitoring.	
<i>Maatregel:</i>	a	Het oostelijke uiteinde van de Veenweg moet, in het verlengde van de nieuwe dam, over ca 200meter lengte worden verstevigd
	b	Aanleg grondwatermeetpunten
<i>EM1.3</i>	<i>Kade ter hoogte van het Jurisdictiepad verhogen (150m)</i>	
<i>Beschrijving:</i>	Om het waterpeil in het gebied vast te kunnen houden wordt de kade ter hoogte van het Jurisdictiepad verhoogd. De duiker ter hoogte van Jurisdictiepad wordt verwijderd, omdat er momenteel water uit het gebied 'lekt' via deze duiker, waardoor het gewenste peil niet altijd gehandhaafd kan worden. Deze duiker heeft geen functie meer, en kan dus zonder problemen worden verwijderd. Het huidige fietspad langs het Jurisdictiepad (500m) komt in de toekomst (nog) vaker onder water te staan. Dit fietspad dient daarom verlegd te worden om bruikbaar te blijven. Het nieuwe fietspad komt langs de grenssteen te liggen van de provincies Overijssel en Gelderland en de landsgrens met Duitsland. Dit is een meerwaarde ten opzichte van de oude route.	
<i>Doel:</i>	Voorkomen van 'lekkage' en meer water vasthouden.	
<i>Maatregel:</i>	a	Duiker ter hoogte van Jurisdictiepad verwijderen.
	b	Fietspad verleggen na herstel hydrologie
<i>EM1.4</i>	<i>Bestaande duiker, centraal in het hoogveenkerengebied, vervangen</i>	
<i>Beschrijving:</i>	De bestaande duiker, centraal gelegen in het hoogveenkerengebied, moet vervangen worden door een stuw om het peil in het betreffende compartiment op te kunnen zetten en te kunnen reguleren;	
<i>Doel:</i>	Het peil op kunnen zetten en het peil kunnen reguleren in het betreffende compartiment.	
<i>Maatregel:</i>	Duiker vervangen door een stuw.	

Nieuwe maatregelnummers:

Maatregel onderzoek	Definitieve maatregelletter addendum beheerplan	omschrijving
EM 1.1 tm 1.4	EM1a	Herstel compartimenteringsdammen
M25	M25	Exoten verwijderen
M26	M26	Aanpassen hydrologie voor bossen

4 Referenties

4.1 Referenties aanvullende maatregelen

Staatsbosbeheer: Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
Projectteam (10 september 2019)

5 Bijlagen

**Bijlage 1: Planuitwerking Interne PAS-maatregelen
Haaksbergerveen**

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Overijssel

Haaksbergerveen

Datum: 10 september 2019
Versie 4.0
Status: definitief

Colofon

Projectnaam : Planuitwerking
                   Interne PAS-maatregelen Overijssel
                   Haaksbergerveen
 Versienummer : 4.0
 Auteur : projectteam PAS interne maatregelen Haaksbergerveen
 Projectleider : Linde Gommers
 Opdrachtgever : Herman Brink
 Divisie : Overijssel

 Adres : kantoor Deventer
           Postbus 6 | 7400 AA Deventer

Versie	Status	Review door
1.0	concept	Beheerteam en Rene Tank, Willem Maalderink
2.0	definitief	
3.0	definitief geactualiseerd nav herijking	Kernteam Provincie Overijssel;
4.0	Definitief nav opmerkingen kernteam verwerking engineeringskosten	
Ondertekening voor akkoord		
Datum		
Paraaf		
Herman Brink Provinciehoofd Staatsbosbeheer Overijssel Opdrachtgever		

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Wat vooraf ging	7
1.3	Natura 2000 opgave	8
1.4	Scope planuitwerking Haaksbergerveen	10
1.5	Leeswijzer	10
2	Gebiedsbeschrijving en doelen	11
2.1	Gebiedsbeschrijving	11
2.2	Instandhoudingsdoelstellingen	11
2.3	Opgave per habitatype en doelsoort	12
2.3.1	Stuifzandheiden met Struikhei	13
2.3.2	Zwakgebufferde vennen	13
2.3.3	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	13
2.3.4	Jeneverbesstruwelen	13
2.3.5	Actieve hoogvenen	13
2.3.6	Herstellende hoogvenen	13
2.3.7	Hoogveenbossen	14
2.3.8	Droge heiden	14
2.3.9	Kalkmoerassen	14
2.3.10	Vochtige alluviale bossen	14
2.3.11	Blauwgraslanden	15
2.3.12	Oude eikenbossen	15
2.3.13	Grote modderkruiper	15
2.3.14	Kamsalamander	15
2.3.15	Gevlekte Witsnuitlibel	15
3	Opgave Staatsbosbeheer	16
3.1	De opgave volgend het PvA en het programmaplan	16
3.2	Uitwerking interne maatregelen	19
3.2.1	M7a: Inrichting hydrologische bufferzone	19
3.2.2	M11: Kappen van naaldbos ten behoeve van Droge heide en Jeneverbesstruweel	20
3.2.3	M12: Extensieve begrazing ten behoeve van Droge en Vochtige heide	23
3.2.4	M13: Maaien ten behoeve van Droge en Vochtige heide	24
3.2.5	M14: Verwijderen toplaag	25
3.2.6	M15: Opslag verwijderen ten behoeve van Vochtige en Droge heiden, Herstellende hoogvenen en Actieve hoogvenen	27
3.2.7	M17: Reduceren stamtal, geen oogst Hoogveenbos, ten behoeve van Hoogveenbossen	29
3.2.8	M18: Periodieke drukbegrazing ten behoeve van Jeneverbesstruwelen	31
3.2.9	EM1 (Extra Maatregel 1): Herstel compartimenteringsdammen	33
3.3	Samenvatting maatregelen en aanpassingen	36
4	Beheer na realisatie	37
4.1	Onderhoud compartimenteringsdammen	37
4.2	Plaggen t.b.v. Jeneverbesstruweel	37

5	Begroting, inkoop en aanbesteding	38
5.1	Begroting	38
5.2	Inkoop en aanbesteding	41
6	Vergunningen/ontheffingen	45
6.1	Provinciale vergunningen/ontheffingen	45
6.1.1	Wet Natuurbescherming	45
6.1.2	Ontgrondingenvergunning en MER	47
6.1.3	Bescherming drink- en grondwater	47
6.2	Gemeentelijke vergunningen/ontheffingen/onderzoeken	47
6.2.1	Bestemmingsplan	47
6.2.2	Omgevingsvergunning	48
6.2.3	Archeologie	49
6.2.4	Onderzoek Niet Gesprongen Explosieven (NGE)	49
6.3	Overig	50
6.3.1	Watervergunning via het betreffende waterschap(pen)	50
6.3.2	Bodemkwaliteit.....	50
6.3.3	Check op kabels en leidingen via de betreffende ondernemingen	50
6.4	Conclusie	50
6.4.1	Coördinatiebesluit provincie Overijssel	50
7	Projectmanagement	52
7.1	Organisatie	52
7.1.1	Rollen en verantwoordelijkheden	53
7.1.2	Escalatiemodel.....	54
7.2	Planning	54
7.3	Sturingslijn provincie Overijssel	55
8	Risicomanagement	57
8.1	Aanpak	57
8.2	Riskante en kritieke risico's	57
8.3	Werkwijze vervolg	59
9	Kwaliteit en monitoring	60
9.1	Monitoring en verantwoording	60
10	Meekoppelkansen	62
10.1	Uitbreiding leefgebied	62
10.2	Aanbrengen vishevel of realiseren vistrap voor Grote modderkruiper	62
10.3	Voorlichting/educatie	62
11	Communicatiestrategie	63
12	Leemten in kennis	64
Bijlagen	65	
Bijlage 1: Plankaart begrenzing N2000 gebied	66	
Bijlage 2a: Habitatypekaart	67	
Bijlage 2b: Mail voorstel herziening Beheerplan	68	

Bijlage 3a: Beheermaatregelkaart Gebiedsanalyse Buurserzand en Haaksbergerveen, d.d. 20 juni 2017	70
Bijlage 3b: Inrichtingsmaatregelenkaart Gebiedsanalyse Buurserzand en Haaksbergerveen, d.d. 20 juni 2017	71
Bijlage 4: Kostennota SSK Raming	72
Bijlage 5: Resultaten scan vergunningen	76
Bijlage 6: Memo overleg vergunningen met de gemeente Haaksbergen, d.d. 23 januari 2018	77
Bijlage 7: IPM-rollen en verantwoordelijkheden	85
Bijlage 8: Planning	90
Bijlage 9: Risicoanalyse en beheersingsstrategie	91
Bijlage 10: Communicatiestrategie	97
Bijlage 11: Definities, afkortingen en achtergronddocumenten	102

1 Inleiding

In dit hoofdstuk schetsen we het kader en de context van onze PAS-opgave.

1.1 Aanleiding

Nederland heeft ruim 160 Natura 2000-gebieden die onderdeel uitmaken van een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de Europese Unie voor het behoud en herstel van biodiversiteit. 24 Van deze Natura 2000-gebieden liggen in Overijssel. Vanuit Europese wet- en regelgeving¹ geldt dat voor elk Natura 2000-gebied een Natura 2000-beheerplan moet worden opgesteld. Daaruit moet blijken hoe de voor het betreffende gebied geldende natuurdoelen (de instandhoudingsdoelstellingen) worden gerealiseerd.

Een belangrijk knelpunt voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen is de neerslag van stikstof. Voor de reductie van de stikstofdepositie is in Nederland het Programma Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld. De hieruit voortkomende PAS-maatregelen zijn niet alleen belangrijk voor het realiseren van de Europese natuurdoelen. De reductie van de stikstofdepositie moet ook ruimte opleveren voor economische ontwikkeling.

De partners van Samen Werkt Beter² (SWB) hebben afspraken gemaakt over de borging en uitvoering van de PAS-maatregelen in de provincie Overijssel³. Met deze borgingsovereenkomst heeft Staatsbosbeheer zich gecommitteerd aan de uitvoering van de PAS-maatregelen in bestaande natuur in eigendom en/of beheer van Staatsbosbeheer (de interne PAS-maatregelen). De provincie Overijssel vergoedt de daarmee samenhangende kosten.

Naast maatregelen binnen bestaande natuur zijn ook maatregelen buiten de bestaande natuur nodig (de externe maatregelen). De externe maatregelen zijn ondergebracht in, door de SWB-partners getrokken, gebiedsprocessen. Het is essentieel dat voor de uitvoering van de interne maatregelen afstemming plaatsvindt met de vanuit de gebiedsprocessen uit te voeren externe maatregelen.

Voor Staatsbosbeheer gaat het wat betreft de interne maatregelen om uitvoering in de volgende 12 Natura 2000-gebieden⁴ in Overijssel:

- Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek

---

¹ Vogelrichtlijn (1979) en Habitatrictlijn (1992)

² Met het akkoord 'Samen werkt beter' d.d. 29 mei 2013 spraken 15 organisaties in Overijssel af zich gezamenlijk in te zetten voor de ontwikkeling en uitvoering van de toekomstbestendige koers voor de samenhangende complexe opgave voor economie en ecologie (Landschap Overijssel, LTO Noord, Natuur en Milieu Overijssel, Natuurlijk Platteland Oost, Natuurmonumenten, Overijssels Particulier Grondbezit, Provincie Overijssel, RECRON, Staatsbosbeheer, VNG Overijssel, VNO NCW Midden, Waterschap Drents Overijsselse Delta, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Vechtstromen).

³ 'Overeenkomst tussen partijen over borging en uitvoering van de gebiedsgerichte maatregelen in en nabij Natura 2000-gebieden in verband met het Programma Aanpak Stikstof in de provincie Overijssel' d.d. 8 december 2014

⁴ In de overige Natura 2000-gebieden waar Staatsbosbeheer gronden in eigendom en/of beheer heeft zijn voor de 1^e PAS-periode geen interne PAS-maatregelen gepland of zijn de interne PAS-maatregelen al gerealiseerd.

- Borkeld
- Buurserzand en Haaksbergerveen
- Dinkelland
- Engbertsdijksvenen
- Lemselermaten
- Sallandse Heuvelrug
- Springendal
- Uiterwaarden IJssel
- Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht
- Vecht en Beneden Regge
- Weerribben

1.2 Wat vooraf ging

In 2016 hebben wij een Plan van Aanpak⁵ (PvA) opgesteld waarin we hebben beschreven:

- hoe wij op hoofdlijnen invulling willen geven aan de planvormingsfase en
- welke maatregelen wij in de periode van 1 januari 2015 tot en met 31 december 2017 hebben voorbereid en/of (deels) uitgevoerd dan wel zullen voorbereiden en/of (deels) uitvoeren.

Op basis van dit PvA hebben de Gedeputeerde Staten van Overijssel op 7 oktober 2016 € 3.793.762,- subsidie aan ons beschikt voor:

1. Het opstellen van:
  - a. een overkoepelend programmaplan 2017-2021 (gereed 31 december 2016)
  - b. een planuitwerking voor elk van onze 12 gebieden of clustering van gebieden (gereed uiterlijk 30 september 2017 of, zoals in dit geval, later in overleg met provincie Overijssel).
2. Voorbereiding en (gedeeltelijke) uitvoering van diverse in het PvA beschreven maatregelen.

Eind 2016 hebben wij het overkoepelend programmaplan⁶ opgesteld. Daarin worden de programmatische sturing, de algemene werkwijze en de algemene, voor de 12 gebieden geldende, kaders beschreven.

Op 31 januari 2017 hebben wij het programmaplan voor ambtelijke goedkeuring ingediend bij de provincie Overijssel. Na de ambtelijke goedkeuring op 16 februari 2017 hebben wij het programmaplan op 21 februari 2017 digitaal opgeleverd bij het subsidieloket van de provincie Overijssel.

Parallel aan het opstellen van het programmaplan hebben we diverse stappen gezet ter voorbereiding en (gedeeltelijke) uitvoering van de in het PvA beschreven maatregelen. Conform de beschikking op het PvA hebben wij maandelijks contact met de provincie Overijssel over de

---

⁵ Interne PAS-maatregelen in Overijssel, Plan van Aanpak Uitwerkingsfase, Staatsbosbeheer, 19 september 2016

⁶ Programmaplan Interne PAS-maatregelen in Overijssel, Staatsbosbeheer, 31 januari 2017

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen 10 september 2019

---

voortgang. Per kwartaal wordt een voortgangsrapportage opgeleverd. De eerste voortgangsrapportage is op 8 februari 2017 met de provincie Overijssel besproken en de tweede op 8 mei 2017.

Voor de volgende vier periodieke maatregelen hebben wij voor de uitvoering in 2017 een aanvulling op de beschikking van 7 oktober 2016 gevraagd, welke in mei 2017 door het IPM-team en op 13 juni door het subsidieloket is goedgekeurd:

1. Borkeld, M3d/M4d, Drukbegrazing met schapen
2. Buurserzand & Haaksbergerveen, M18, Periodieke drukbegrazing
3. Sallandse Heuvelrug, M3c/4b, Drukbegrazing met schapen
4. Sallandse Heuvelrug, M7f, Versterken korhoenpopulatie.

Volgend op het programmaplan en PvA hebben wij 6 planuitwerkingen opgesteld waarin per gebied op basis van de kaders uit het programmaplan de uitvoering van de maatregelen verder is uitgewerkt. Voor de overige planuitwerkingen is in overleg met provincie Overijssel besloten om deze aan te laten sluiten bij de planning van de externe gebiedsprocessen. Deze planuitwerkingen worden daarom later opgeleverd.

De onderhavige planuitwerking betreft de uitwerking van interne maatregelen in het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen, deelgebied Haaksbergerveen.

1.3 Natura 2000 opgave

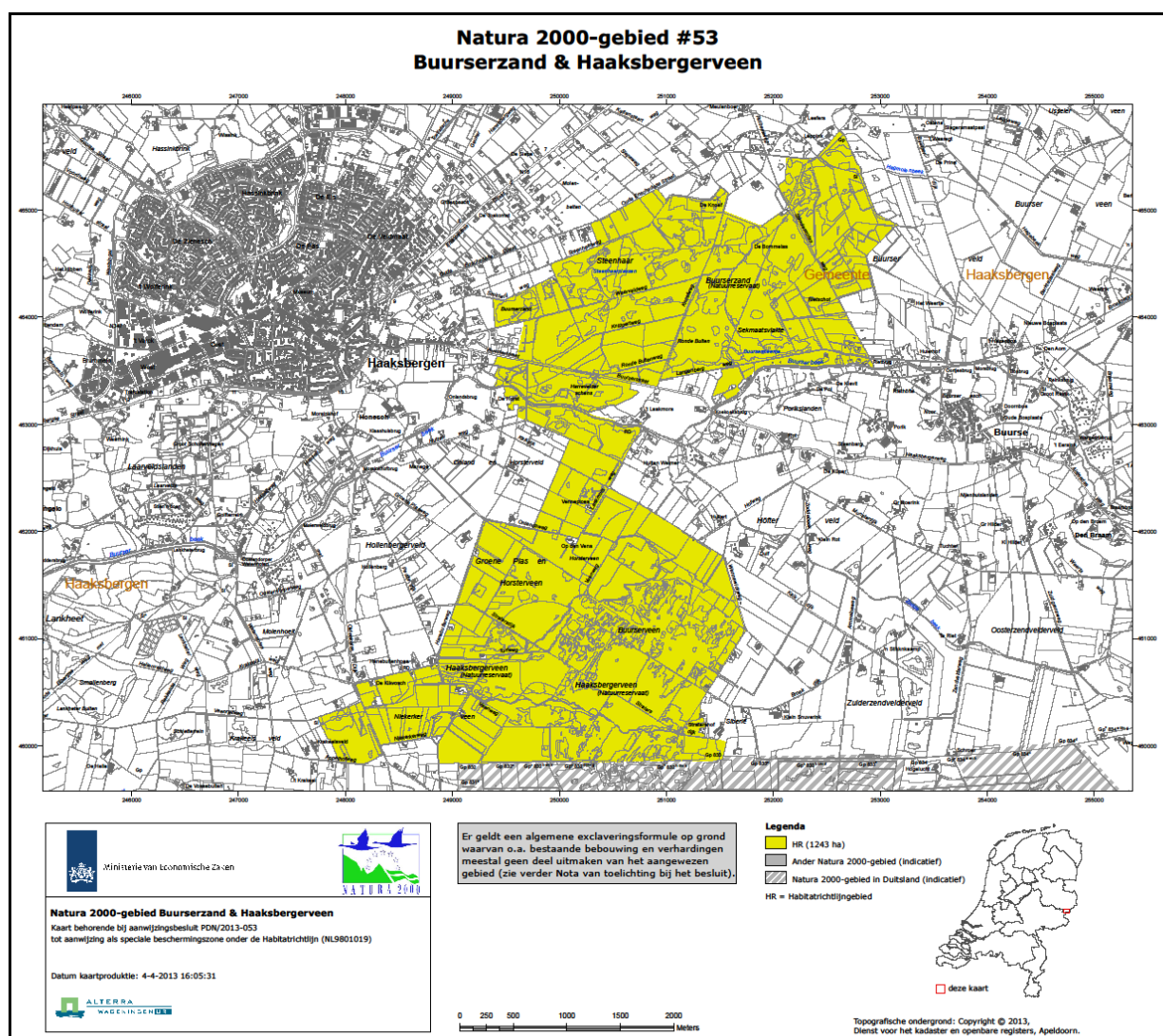
Het gebied Buurserzand & Haaksbergerveen is op 28 mei 2013 door de staatssecretaris van Economische Zaken aangewezen als Natura 2000-gebied (figuur 1).

De Natura 2000-opgave is verwoord in de PAS-gebiedsanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen⁷ en het Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen⁸. In deze documenten zijn de instandhoudingsdoelstellingen en de daaraan gekoppelde maatregelen beschreven en op kaart gezet. De uitvoering van de maatregelen is gefaseerd. De PAS wordt uitgevoerd in drie periodes van zes jaar. De eerste PAS-periode loopt van 1 juli 2015 tot en met 30 juni 2021. Ook de overige Natura 2000-maatregelen (niet zijnde PAS) worden in periodes van zes jaar uitgevoerd. Deze periodes zijn echter gekoppeld aan de datum van vaststelling van het Natura 2000-beheerplan. Voor het Buurserzand & Haaksbergerveen betekent dit dat de niet-PAS maatregelen uiterlijk eind juli 2023 gerealiseerd moeten zijn.

---

⁷ Natura 2000 Gebiedsanalyse voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) Buurserzand & Haaksbergerveen, Provincie Overijssel, 20 juni 2017

⁸ Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen, Provincie Overijssel, 18 juli 2017

Figuur 1 Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen

De provincie Overijssel heeft de Natura 2000-opgave ondergebracht in de Ontwikkelopgave EHS/Natura 2000. Deze totale opgave wordt voorbereid en uitgevoerd op basis van gebiedsprocessen. De gebiedsprocessen worden getrokken door de SWB-partners en zijn als volgt gefaseerd:

- verkenning
- planfase; uitwerken van de gebiedsofferte en/of het gebiedsplan
- realisatie
- exploitatie en het beheer van het gebied.

De verkenningen zijn afgerond, alle gebiedsprocessen bevinden zich in de planfase.

In, en aangrenzend aan Buurserzand & Haaksbergerveen loopt één gebiedsproces:

Haaksbergerveen, Buurserzand en Witte Veen met gemeente Haaksbergen als trekker⁹. Provincie Overijssel heeft hierbij de eindverantwoordelijkheid.

Voor de uitvoering van de PAS-maatregelen geldt dat:

- Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de interne PAS-maatregelen;
- Gemeente Haaksbergen bestuurlijk verantwoordelijk is voor de externe maatregelen.

1.4 Scope planuitwerking Haaksbergerveen

Deze planuitwerking betreft de uitvoering van de interne PAS-maatregelen in Haaksbergerveen. Tabel 2 (in paragraaf 3.1) bevat de met de provincie Overijssel overeengekomen lijst van door ons in Haaksbergerveen uit te voeren interne maatregelen. De voorbereiding en uitvoering daarvan kan zoals uit bovenstaande blijkt niet los worden gezien van de gebiedsprocessen en de daarin georganiseerde voorbereiding en uitvoering van externe maatregelen.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 1 schetsen we het kader en de context van ons deel van de uitvoering van de PAS-opgave in Overijssel. Hoofdstuk 2 beschrijft kort het (deel)gebied en legt de relatie tussen de instandhoudingsdoelstellingen en de maatregelen. Ons deel van de PAS-opgave in het deelgebied Haaksbergerveen wordt per maatregel uitgewerkt in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 komt het vervolgbeheer aan de orde. In hoofdstuk 5 volgt een begroting van de maatregelen waarna vervolgens de strategie voor inkoop en aanbesteding wordt beschreven. In hoofdstuk 6 wordt de voorbereiding van de uitvoering beschreven (benodigde vergunningen, onderzoek). Hoofdstuk 7 beschrijft de projectorganisatie. Hoofdstuk 8 (en bijlage 9) bevatten de risico-inventarisatie en de beheersing hiervan. In hoofdstuk 9 staan we kort stil bij de kwaliteit, monitoring en verantwoording. Vervolgens noemen we de meekoppelkansen in hoofdstuk 10. Hoe we gaan communiceren, staat in hoofdstuk 11. We sluiten af met enkele leemten in kennis in hoofdstuk 12.

---

⁹ Plan van Aanpak Planfase Natura 2000 Buurserzand & Haaksbergerveen en Witte Veen, Gemeente Haaksbergen, 13 mei 2016

2 Gebiedsbeschrijving en doelen

Dit hoofdstuk bevat een korte beschrijving van het deelgebied Haaksbergerveen en de instandhoudingsdoelstellingen. Het is gebaseerd op de PAS-gebiedsanalyse en het Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen. Deze documenten bevatten een meer gedetailleerde beschrijving van diverse aspecten van het gebied (zoals abiotiek, hoogteligging, geo(morfo)logie, bodem, geohydrologie, oppervlaktewater en menselijke ingrepen in de hydrologische situatie).

2.1 Gebiedsbeschrijving

Het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen in het zuidoosten van de provincie Overijssel omvat twee deelgebieden met elk een eigen karakter. Het Buurserzand in het noorden, dat beheerd wordt door Natuurmonumenten, bestaat uit een typisch heidelandschap met droge en natte delen. Zuidelijk van de Buurserbeek ligt het Haaksbergerveen (in beheer bij Staatsbosbeheer), een restant van een voormalig groter hoogveengebied met Actief en Herstellend hoogveen en Vochtige heide. Net over de grens sluit het 70 ha grote Ammeloër Venn hierop aan. Vergeleken met andere hoogvenen in ons land is het Haaksbergerveen door de ondiepe ligging van keileem wat voedselrijker, waardoor het veel kenmerken van een lagg zone heeft (overgangszone (gradiënt) tussen het hoogveen en de mineraalrijkere omgeving). Dit uit zich onder meer in een grote populatie van de Grote modderkruiper.

Door de zandruggen in de ondergrond heeft het gehele veen te maken met menging van regenwater en grondwater. Het heeft dan ook een mineretroof karakter, lijkend op de situatie in de randzone van grote veengebieden. Aan de zuidkant bevindt zich basenrijke Tertiaire klei in de ondergrond, waarover water toestroomt vanuit Duitsland. Het water is hier enigszins basenrijk. Het centrale deel van het Haaksbergerveen heeft een stabiel grondwater- en oppervlaktewaterpeil en staat het meest onder invloed van regenwater. In de randen van het veengebied treedt veel wegzijging op.

Hoewel het gebied uitgestrekt is en een grote oppervlakte beslaat, zijn beide deelgebieden van elkaar gescheiden door een droog bos met opstand van grote Eiken en Beuken. Dit bos gaat vanuit het Haaksbergerveen richting de Buurserbeek over in heide met Jeneverbesstruwelen. In beide deelgebieden komen diersoorten voor die door de aanwezigheid van dit bos tussen de twee deelgebieden, minder goed in staat zijn om geschikte habitats in het andere deelgebied te bereiken. Het gaat hier onder andere om het Gentiaanblauwtje en de Adder.

2.2 Instandhoudingsdoelstellingen

Tabel 1 bevat de Staat van Instandhouding (SVI) en de instandhoudingsdoelstellingen zoals opgenomen in het door de staatssecretaris van Economische Zaken op 14 juli 2013 vastgestelde aanwijzingsbesluit. Het betreft de oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen of leefgebieden van soorten. Voor een beschrijving van de knelpunten en kansen verwijzen wij naar de PAS-gebiedsanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen.

Tabel 1: Staat van instandhouding en instandhoudingsdoelstellingen

	SVI landelijk	Doelstelling oppervlak	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relevant (gekarteerd)
Habitattypen					
H2310 Stuifzandheiden met Struikhei	--	>	=		30,9 ha
H3130 Zwakgebufferde vennen	-	=	>		7,1 ha
H4010A Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	=		91,7 ha
H4030 Droge heiden	--	=	=		59,5 ha
H5130 Jeneverbesstruwelen	-	=	>		10,7 ha
H7110A *Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	--	>	>		2,5 ha
H7120 Herstellende hoogvenen	-	=($<$)	>		312,6 ha
H7230 Kalkmoerassen	-	=	=		< 1,0 ha
H91D0 *Hoogveenbossen	-	>	=		7,4 ha
H91E0C * Vochtige alluviale bossen (Beekbegeleidend)	-	=	>		5,4 ha
# H6410 Blauwgraslanden	--	=	>		?
# H9190 Oude eikenbossen	-	=	=		?
Habitatrichtlijnsoorten	SVI landelijk	Oppervlakte leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Doel populatie	
H1145 Grote modderkruiper	-	=	=	=	
H1166 Kamsalamander	-	=	=	=	
# H1042 Gevlekte Witsnuitlibel	--	>	>	>	
Legenda:					
-- Zeer ongunstig					
- ongunstig					
> toename of uitbreiding opp, verbetering kwaliteit leefgebied of toename populatie					
= behoud oppervlakte of kwaliteit					
# toegevoegd na "Veegbesluit aanwezige waarden"					

2.3 Opgave per habitattypen en doelsoort

Hieronder wordt per habitattypen en doelsoort kort ingegaan op het doel en de daarvoor vastgestelde maatregelen. Voor een uitgebreidere beschrijving verwijzen wij naar de PAS-gebiedsanalyse en het Natura 2000-beheerplan. In bijlage 2a is de habitattypenkaart uit het Natura 2000-beheerplan opgenomen.

2.3.1 Stuifzandheiden met Struikhei

Dit habitattype komt niet voor in het door Staatsbosbeheer beheerde gebied; er zijn daarom geen maatregelen uitgewerkt in deze planuitwerking.

2.3.2 Zwakgebufferde vennen

Dit habitattype komt niet voor in het door Staatsbosbeheer beheerde gebied; er zijn daarom geen maatregelen uitgewerkt in deze planuitwerking.

2.3.3 Vochtige heiden (hogere zandgronden)

Overeenkomstig de habitattypenkaart (versie juli 2015, zie bijlage 2a) komt dit habitattype in het Haaksbergerveen voor ten zuiden van de Buurserbeek en achter de werkschuur van Staatsbosbeheer aan de Urkerweg. Er komt meer Vochtige heide voor, maar dit is geschaard onder de hoogveen gerelateerde habitattypen (H7110A en H7120). De heidevegetaties zijn onderhevig aan vergrassing met Pijpestrootje en dominantie van stikstofminnende soorten Pitrus, Lisdodde en Braam, voornamelijk als gevolg van stikstofdepositie. Maatregelen voor het herstel van Vochtige heiden zijn kleinschalig plaggen (**M14**), maaien (**M13**), begrazen (**M12**) en opslag verwijderen (**M15**) in samenhang met hydrologische herstelmaatregelen. Deze maatregelen zorgen voor verschraling van de Vochtige heide en/of tegengaan van excessieve verdamping en verdroging. Ingrijpende maatregelen als plaggen moeten gefaseerd worden uitgevoerd om restpopulaties van doelsoorten te behouden. Chopperen en drukkbegrazing zijn een alternatief voor plaggen.

2.3.4 Jeneverbesstruwelen

Groot struweel staat vooral in het Buurserzand; op de gronden van Staatsbosbeheer komt Jeneverbesstruweel voornamelijk voor ten zuiden van de Buurserbeek, op droge, relatief basenrijke plekken. Er geldt een onderzoekopgave om in beeld te brengen waar wel en niet verjonging optreedt (**M21**). Om verjonging te stimuleren worden de volgende maatregelen uitgevoerd: kappen van naaldbos (**M11**), kleinschalig plaggen (**M14**) en periodieke drukkbegrazing waarbij locaties met kiemplanten van Jeneverbes worden uitgerasterd (**M18**).

2.3.5 Actieve hoogvenen

Dit habitattype komt verspreid voor in het Haaksbergerveen, afgewisseld met Herstellend hoogveen. Stikstofdepositie is een belangrijk knelpunt voor Actief hoogveen. Om de omstandigheden voor Actief hoogveen toch zo goed mogelijk te houden moet opslag van met name Berken regelmatig worden verwijderd (**M15**), op korte en lange termijn. Het gebiedsproces omvat een plan voor een hydrologische bufferzone rond de hoogveenkern (**M7a** - Creëren hydrologische bufferzone). Binnen het Haaksbergerveen dienen ook een aantal compartimenteringsdammen hersteld te worden en moeten enkele sloten/greppels worden gedempt om de hydrologische situatie in het gebied te herstellen.

2.3.6 Herstellende hoogvenen

Tot dit habitattype behoort Herstellend hoogveen en Verdroogd hoogveen, waar nu o.a. heidevegetaties en bossen op voorkomen. Dit habitattype mag afnemen in areaal ten behoeve van

habitattype Actief hoogveen. Stikstofdepositie is een belangrijk knelpunt in hoogveenherstel, en zal dit naar verwachting blijven tot in 2030. De maatregelen zijn gelijk als voor Actieve hoogvenen (**M15** – opslag verwijderen en **M7a** - Creëren hydrologische bufferzone, herstel compartimenteringsdammen en dempen sloten/greppels).

2.3.7 Hoogveenbossen

Hoogveenbossen bevinden zich voornamelijk rond het Haaksbergerveen, vaak als onderdeel van Herstellend hoogveen. Het overgrote deel is matig ontwikkeld. Om verdamping en beschaduwning op de ondergroei te verminderen is dunnen voorgesteld (**M17**). Er wordt echter voor gekozen om deze maatregel uit te stellen in zowel het bos rond de Koffiegoot als bij het Stobbeveld. De dunningsmaatregel is nog niet in de praktijk bewezen, en de trendontwikkeling van dit habitattype is nog niet bekend. De verwachting is dat de vernattingsmaatregelen een positief effect zullen hebben op de hoogveenbossen. De effecten hiervan op de ondergroei met adelaarsvaren wordt daarom afgewacht. Daarnaast moet eerst de invasieve exoot Reuzenbalsemien worden bestreden.

2.3.8 Droge heiden

De trend in areaal en kwaliteit van de Droge heiden in het Buurserzand & Haaksbergerveen is onbekend, hiervoor geldt een onderzoekopgave (M21). De verwachting is dat de trends gelijk zijn aan de trends van Stuifzandheiden. Om verslechtering op korte termijn te voorkomen zijn maatregelen nodig om de effecten van stikstofdepositie te voorkomen: kappen van naaldbos (**M11**), reguliere begrazing (**M12**), maaien (**M13**), kleinschalig plaggen (**M14**) en opslag verwijderen (**M15**). In de gebiedsanalyse en het Natura 2000-beheerplan staat vermeld (pagina 34) dat er geen Droge heiden voorkomen in deelgebied Haaksbergerveen. Dit is niet correct. Volgens de habitattypenkaart (versie juli 2015, zie bijlage 2a) bevinden zich twee percelen Droge heide aan de oostkant van het Haaksbergerveen (Siberië) en meerdere percelen in het gebied ten zuiden van de Buurserbeek. Bij de eerstvolgende herziening van het Beheerplan wordt deze fout hersteld. Zie bijlage 2b.

2.3.9 Kalkmoerassen

Dit habitattype komt alleen voor in het Meujenboersven dat wordt beheerd door Natuurmonumenten; er zijn daarom geen maatregelen uitgewerkt in deze planuitwerking.

2.3.10 Vochtige alluviale bossen

Dit habitattype komt volgens de habitattypenkaart (versie juli 2015, zie bijlage 2a) voor op twee plekken binnen de grenzen van het Buurserzand. Aan de noordzijde van de Zoddebeek bij de Harrevelderschans en ten oosten van de Stendermolenweg. Ten oosten van de Oldekotsdijk ligt een klein perceel met dit habitattype binnen de contouren van het Haaksbergerveen. Dit perceel is niet in eigendom van Staatsbosbeheer er zijn daarom geen maatregelen uitgewerkt in deze planuitwerking. Volgens de gegevens in tabel 6 op pagina 28 van het Natura 2000 Beheerplan Buurserzand en Haaksbergerveen komt dit habitattype niet voor in het Buurserzand. Dit is fout. Bij de eerstvolgende herziening van het Beheerplan wordt deze fout hersteld. Zie bijlage 2b.

2.3.11 Blauwgraslanden

Dit habitatype komt niet voor in het Haaksbergerveen. Op de habitatypekaart staat 1 perceel ingetekend, maar dit perceel kwalificeert niet als Blauwgrasland. Er zijn dan ook geen maatregelen opgenomen voor dit habitatype in deze planuitwerking.

2.3.12 Oude eikenbossen

Dit habitatype komt volgens de habitatypekaart op een zeer klein oppervlakte voor in het zuidoosten van het Haaksbergerveen. Dit habitatype is toegevoegd bij het “veegbesluit aanwezige waarden” met daarbij als maatregel onderzoek naar kwaliteit, abiotiek en knelpunten. Gezien het geringe gekarteerde oppervlakte in het Haaksbergerveen zijn er geen maatregelen opgenomen voor dit habitatype in deze planuitwerking.

2.3.13 Grote modderkruiper

Deze soort leeft voornamelijk in visarme kwelgevoede wateren in het hele gebied. Ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen zijn er geen extra PAS-maatregelen nodig voor deze soort; De doelstellingen worden al gehaald en daarnaast wordt verwacht dat de soort zal profiteren van de maatregelen voor de Actieve hoogvenen en Herstellende hoogvenen. Ten behoeve van de Grote modderkruiper is het wel nodig om een vishevel/vistrap te realiseren in één van de stuwen in het zuiden van het Haaksbergerveen (niet-PAS maatregel). Middels deze vishevel/vistrap kan de soort zich zelfstandig verspreiden in het achterliggende gebied. De soort is hiervoor dan niet meer afhankelijk van een boswachter die de modderkruipers bij lage waterstanden (voorjaar/zomer) tweewekelijks met een visnet overzet. Omdat dit geen PAS-maatregel is, is deze maatregel opgenomen als meekoppelkans.

2.3.14 Kamsalamander

Deze soort leeft in het Haaksbergerveen voornamelijk in de veenwateren en in de randen van het gebied in diverse poelen. Aanwezig leemhoudend zand zorgt er daar voor dat er minder zuur water ontstaat waar de Kamsalamander zich in thuis voelt. In het Buurserzand is een (geïsoleerde) populatie ontstaan in gegraven kwelpoelen. De soort profiteert van de geplande maatregelen voor de habitatypen Actieve hoogvenen en Herstellende hoogvenen.

2.3.15 Gevlekte Witsnuitlibel

Deze soort is toegevoegd bij het “veegbesluit aanwezige waarden” maar daarbij worden nog geen concrete maatregelen genoemd. Er zijn dan ook nog geen maatregelen opgenomen voor de Gevlekte Witsnuitlibel in deze planuitwerking.

3 Opgave Staatsbosbeheer

In dit hoofdstuk lichten we de totale met de provincie Overijssel afgesproken en in het PVA en het programmaplan vastgelegde opgave toe. We doen een aantal beargumenteerde voorstellen voor aanpassing van deze opgave en beschrijven per maatregel de aanpak en de argumenten voor de daaraan voorafgaande keuzen. De opgave voor Staatsbosbeheer binnen het Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen ligt geheel binnen het Haaksbergerveen. Het vervolg van deze planuitwerking gaat daarom alleen in op het Haaksbergerveen.

3.1 De opgave volgend het PVA en het programmaplan

In het programmaplan van eind januari 2017 is een overzicht opgenomen met de te nemen interne maatregelen door Staatsbosbeheer in het Haaksbergerveen (Tabel 2). De lijst is als onderdeel van de totale opgave voor al onze gebieden in overleg met de provincie Overijssel vastgesteld. Tabel 3, aan het einde van dit hoofdstuk, bevat de definitieve lijst van door ons in het Haaksbergerveen uit te voeren interne maatregelen incl. voorgestelde aanpassingen en detailuitwerkingen zoals beschreven in deze planuitwerking.

Voor de voorbereiding en/of (gedeeltelijke) uitvoering van een deel van deze maatregelen heeft de provincie Overijssel op 7 oktober 2016 een subsidie verstrekt (de groen geaccentueerde maatregelen in tabel 2). In mei 2017 is goedkeuring door het IPM team¹⁰ gegeven op een wijzigingsvoorstel voor aanvullende activiteiten. Voor het Haaksbergerveen is de drukbegrazing in 2018 gecontinueerd.

---

¹⁰ IPM team (Integraal Performance Team van de provincie)

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

Tabel 2 Originele lijst uit Programmaplan (31 januari 2017) met interne maatregelen Haaksbergerveen; PAS en beheerplan. Nieuwe lijst met daadwerkelijk uit te voeren maatregelen is opgenomen in tabel 3.

Maatregel	Omschrijving	Totaal volgens PAS-gebiedsanalyse / Natura 2000-beheerplan	Totaal aandeel Staatsbosbeheer	Aandeel Staatsbosbeheer in PvA	Resterend aandeel (via planuitwerking)
M11	Kappen naaldbos (eenmalig) (opslag verwijderen en/of dunnen)	1-2 ha	0 ha	0 ha	Vervalt, habitatype valt niet binnen eigendom Staatsbosbeheer
M12	Begrazen (jaarlijks)	223,8 ha + verbindingzone	223,8 ha + verbindingzone Precieze aantal volgt uit planuitwerking	0 ha	420 ha Beheer is SNL, als dat niet kan dan PAS
M13	Maaien (jaarlijks, gefaseerd; frequentie afhankelijk van habitatype)	224 ha	5 % maaien Precieze aantal volgt uit planuitwerking	0 ha	Maximaal 5 ha Precieze locatie en aantal ha's volgen uit planuitwerking
M14	Kleinschalig plaggen en eventueel bekalken (bij verzuring), gefaseerd, (frequentie afhankelijk van habitatype) (of strooisel verwijderen)	232,9 ha	Maximaal 0,5 ha Precieze aantal volgt uit planuitwerking	0 ha	1 ha
M15	Opslag verwijderen (1x/5-10 jaar) (of dunnen)	505,4 ha	288,5 ha Precieze aantal volgt uit planuitwerking	0 ha	175,3 ha
M17	Dunnen (1x/5-10 jaar)	0,12 ha	Op basis van resultaten M21	0 ha	Planning, locatie en aantal zijn afhankelijk van door provincie uit te voeren onderzoek (maatregel M21)

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

M18	Periodieke drukbegrazing waarbij locaties met kiemplanten van Jeneverbes worden uitgerasterd.	5 dagen	Jaarlijks 5 dagen	5 dagen	Jaarlijks 5 dagen, oppervlakte 1,2 ha
Voorstel ¹¹	Dammenonderhoud (niet opgenomen in vastgestelde PAS-gebiedsanalyse, maatregel wordt afhankelijk van mogelijkheden financiering SNL vanwege het belang door ons voorgedragen)	400 m	400 m	0 m	Planuitwerking levert argumentatie voor deze maatregel als basis voor verzoek aanpassing PAS-gebiedsanalyse

Groen = voorbereiding en/of (gedeeltelijke) uitvoering van 1 januari 2015 t/m 31 december 2017 conform PVA d.d. 19 september 2016

¹¹ Over deze maatregel is nog geen overeenstemming met de provincie Overijssel. Wij werken de maatregel als beargumenteerd voorstel uit in de planuitwerking voor dit gebied zodanig dat de provincie Overijssel kan besluiten de maatregel al dan niet definitief op te nemen in de lijst van door Staatsbosbeheer uit te voeren maatregelen.

3.2 Uitwerking interne maatregelen

De hier beschreven maatregelen worden volledig op percelen in eigendom van Staatsbosbeheer uitgevoerd.

3.2.1 M7a: Inrichting hydrologische bufferzone

Voor de (verdere) ontwikkeling van Actieve hoogvenen (H7110A) in het Haaksbergerveen is het realiseren van een zo stabiel mogelijk oppervlakte- en grondwaterpeil één van de belangrijkste randvoorwaarden. Het creëren van een hydrologische bufferzone rond het hoogveen, door de aankoop en inrichting van landbouwpercelen, is hiervoor een essentiële maatregel.

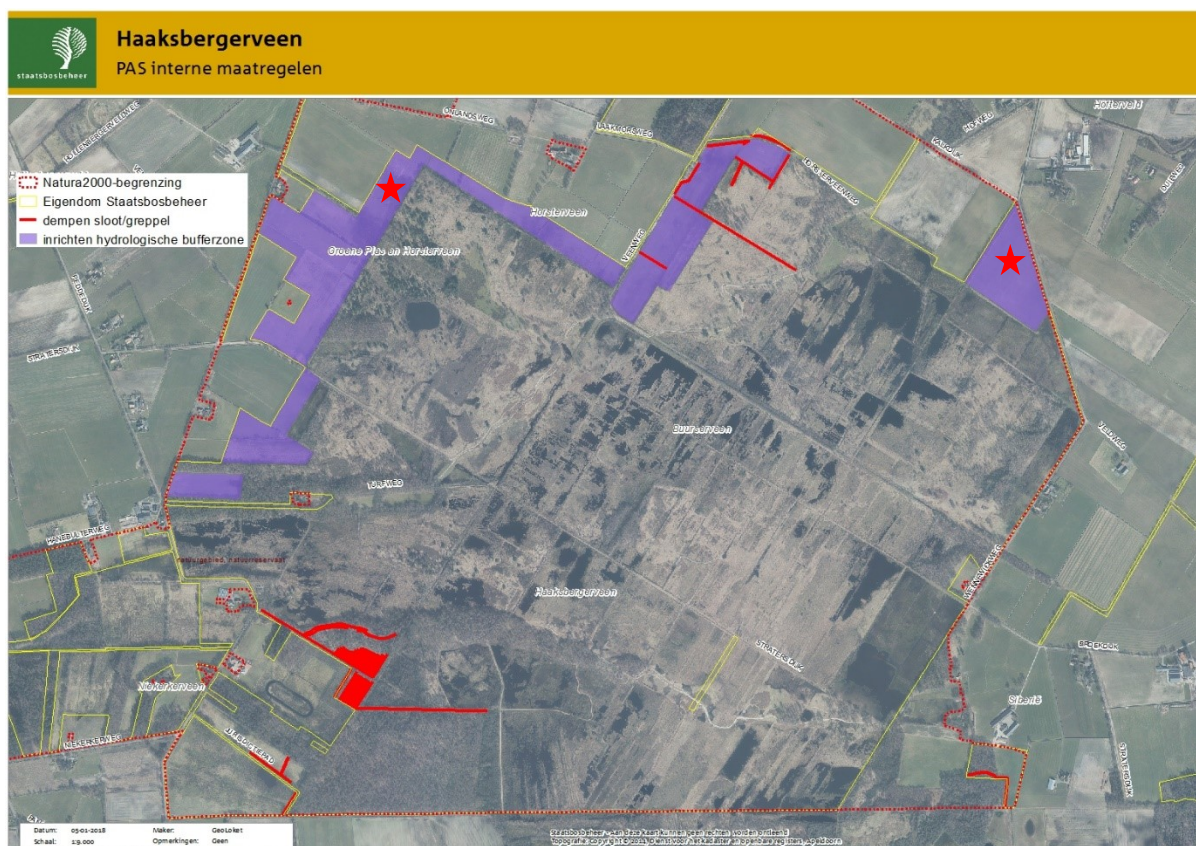
De inrichting van deze percelen en de nog te verwerven en/of in te richten landbouwpercelen binnen de bufferzone moet in samenhang worden opgepakt. Op d.d. 30 oktober 2017 is daarom in het afstemmingsoverleg met de gemeente Haaksbergen, Pratenis, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer afgesproken om in de eerste PAS-periode een gezamenlijk inrichtingsplan op te stellen voor de hydrologische bufferzone. De gemeente Haaksbergen, als trekker van het externe gebiedsproces, is verantwoordelijk voor het opstellen van dit gezamenlijke inrichtingsplan.

Voor het hoogveen, maar ook voor de ontwikkeling van Vochtige heide in het gebied moeten een aantal sloten binnen de hydrologische bufferzone worden gedempt, ook op percelen in eigendom van Staatsbosbeheer. De te dempen sloten op onze eigendommen zijn ingetekend in onderstaande figuur 2. Binnen de in te richten hydrologische bufferzone liggen meer watergangen die gedempt moeten worden dan nu op onderstaande figuur is ingetekend. Daarnaast liggen er ook in het Haaksbergerveen, binnen de bestaande natuur, nog een aantal greppels/sloten die gedempt moeten worden ten behoeve van het hydrologisch herstel. Welke watergangen uiteindelijk exact gedempt moeten worden, wordt verder in detail uitgewerkt in het inrichtingsplan.

Vanuit het externe gebiedsproces wordt een systeemanalyse uitgevoerd en een hydrologisch model doorgerekend om de effecten van het dempen van de watergangen in beeld te brengen.

Aanpassing t.o.v. PAS-gebiedsanalyse

Ten opzichte van de ingetekende hydrologische bufferzone in de gebiedsanalyse (zie bijlage 3b), zijn in figuur 2 twee percelen extra opgenomen (= percelen met rode ster). De inrichting van deze percelen dient ook meegenomen te worden in het nog op te stellen inrichtingsplan voor de hydrologische bufferzone. Onduidelijk is waarom deze twee percelen niet zijn benoemd in de gebiedsanalyse.

Figuur 2: Hydrologische bufferzone (M7a). De beschreven maatregelen moeten nog verder in detail en op perceel niveau uitgewerkt worden in een inrichtingsvoorstel.

Concrete uitwerking

1. Doorvertalen van uitkomsten systemanalyse naar concrete maatregelen op de percelen van Staatsbosbeheer.
  - a. Deze uitwerking zal door Staatsbosbeheer uitgevoerd worden in overleg met het deskundigenteam van het externe gebiedsproces (trekker gemeente Haaksbergen).
2. Bijdragen aan het opstellen van een gezamenlijk inrichtingsplan, met gemeente Haaksbergen als trekker, voor de hydrologische bufferzone en het dempen van watergangen in het gebied.

Met provincie Overijssel is overeengekomen om de inzet van medewerkers van Staatsbosbeheer te boeken op de lopende beschikking voor inzet Staatsbosbeheer externe gebiedsprocessen.

3.2.2 M11: Kappen van naaldbos ten behoeve van Droge heide en Jeneverbesstruweel

In de gebiedsanalyse voor het Buursezand en Haaksbergerveen is als doelstelling voor H4010A Vochtige heide (hogere zandgronden), uitbreiding van oppervlakte en behoud van kwaliteit opgenomen. Voor het habitatype Droge heide is het doel behoud van oppervlakte en kwaliteit. Voor Jeneverbesstruweel is de doelstelling behoud van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit.

Uit de Habitattypekaart (zie bijlage 2a) blijkt dat in het overgangsgebied tussen het Buurserzand en het Haaksbergerveen, ten zuiden van de Buursebeek, de bovengenoemde habitattypen voorkomen.

In de gebiedsanalyse is voor deze habitattypen maatregel M11 Kappen naaldbos (opslag verwijderen en/of dunnen) opgenomen. Zie ook bijlage 3a: Beheermaatregelenkaart Gebiedsanalyse Buursezand en Haaksbergerveen. In het programmaplan van eind januari 2017 (zie ook tabel 2) is gesteld dat M11 voor Staatsbosbeheer niet van toepassing is, omdat de genoemde habitattypen niet zouden voorkomen in het Haaksbergerveen. Dit is ten onrechte gesteld. Tussen het Haaksbergerveen en de Buurserbeek ligt een gebied waar deze habitattypen (kleinschalig) voorkomen. In dit gebied liggen ook drie (bos)percelen met potentie voor de ontwikkeling en dus uitbreiding van Droge en Vochtige heide. Op 11 oktober 2017 heeft de heer Brandsma van de provincie Overijssel verklaard dat M11 wel van toepassing is voor het Haaksbergerveen en Staatsbosbeheer gevraagd om met een uitwerkingsvoorstel hiervoor te komen.

Aanpassing t.o.v. PAS-gebiedsanalyse

In de PAS-gebiedsanalyse wordt gesproken over een te kappen oppervlakte van 1-2 ha met daarbij een 'vraagteken'. Er wordt nu uitgegaan van het kappen van een aanzienlijk groter oppervlakte (maximaal ca 25 ha, exacte oppervlakte nog nader te bepalen) ten behoeve van Vochtige heide, Droge heide en Jeneverbesstruweel.

Beschrijving maatregel

1. De bospercelen tussen het Haaksbergerveen en de Buurserbeek worden gedeeltelijk omgevormd naar heide, waarbij enkele markante bomen worden gespaard.
2. Ten zuiden van de Kalkdijk, tussen de Veenweg en de Onlandseweg, wordt een strook Amerikaanse eiken en een perceel Berken gerooid. Hierbij worden markante Beuken gespaard.
3. Het bos aan de westzijde van de Veenweg wordt deels gerooid waarbij het bos rondom een aanwezige dassenburcht wordt gespaard.
4. Het aanwezige Hoogveenbos (habitatype) wordt gespaard.
5. Rondom de fotohut in het bos ten noorden van de Kalkdijk zal òf een deel van het bos blijven staan om de functionaliteit van de hut niet aan te tasten, òf de fotohut wordt verplaatst naar een nieuwe locatie. Deze afweging wordt gemaakt bij de verdere uitwerking.
6. In het gebied liggen nog ontwateringsgreppels die gedempt moeten worden voor de ontwikkeling van Vochtige heide. Deze interne ontwateringsgreppels staan nog niet apart ingetekend op onderstaande kaart (figuur 3).
7. De binnen het gebied gelegen graslandpercelen worden ingericht/beheerd ten behoeve van de ontwikkeling van Heischrale graslanden, Vochtige en Droge heide.

Concrete uitvoering maatregel 1ste PAS-periode

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen 10 september 2019

Staatsbosbeheer is gevraagd om bovengenoemde maatregel verder in detail uit te werken in een inrichtingsplan. Ter onderbouwing van dit inrichtingsplan moet er o.a. een ecohydrologisch onderzoek uitgevoerd worden waarin de effecten van de kapwerkzaamheden en het dempen van de watergangen in beeld worden gebracht. Dit in overleg met het deskundigenteam van het externe gebiedsproces (trekker gemeente Haaksbergen) en in relatie tot de omgeving.

De maatregelen kunnen vervolgens uitgevoerd worden nadat de bestemming van de bospercelen is gewijzigd in de bestemming 'natuur'. Deze bestemmingsplanwijziging wordt meegenomen in het PIP (Provinciaal Inpassingsplan) dat voor het gehele PAS gebied Buurserzand en Haaksbergerveen onder verantwoordelijkheid van het externe gebiedsproces wordt opgesteld. Wanneer de functiewijziging mogelijk wordt gemaakt in het PIP geldt er vervolgens voor de kapwerkzaamheden alleen een m.e.r. beoordelingsplicht (bij >10 ha).

Het opstellen van het inrichtingsplan met de benodigde onderzoeken, het vaststellen van het PIP en de MER-procedure zullen naar verwachting aan het einde van de 1ste PAS periode kunnen worden afgerond. Dit betekent dat de daadwerkelijke realisatie van de maatregelen in de tweede PAS-periode staat gepland.

Figuur 3: Kappen naaldbos (M11) / omvormen bospercelen. De beschreven maatregelen moeten nog verder in detail en op perceel niveau uitgewerkt worden in een inrichtingsvoorstel.

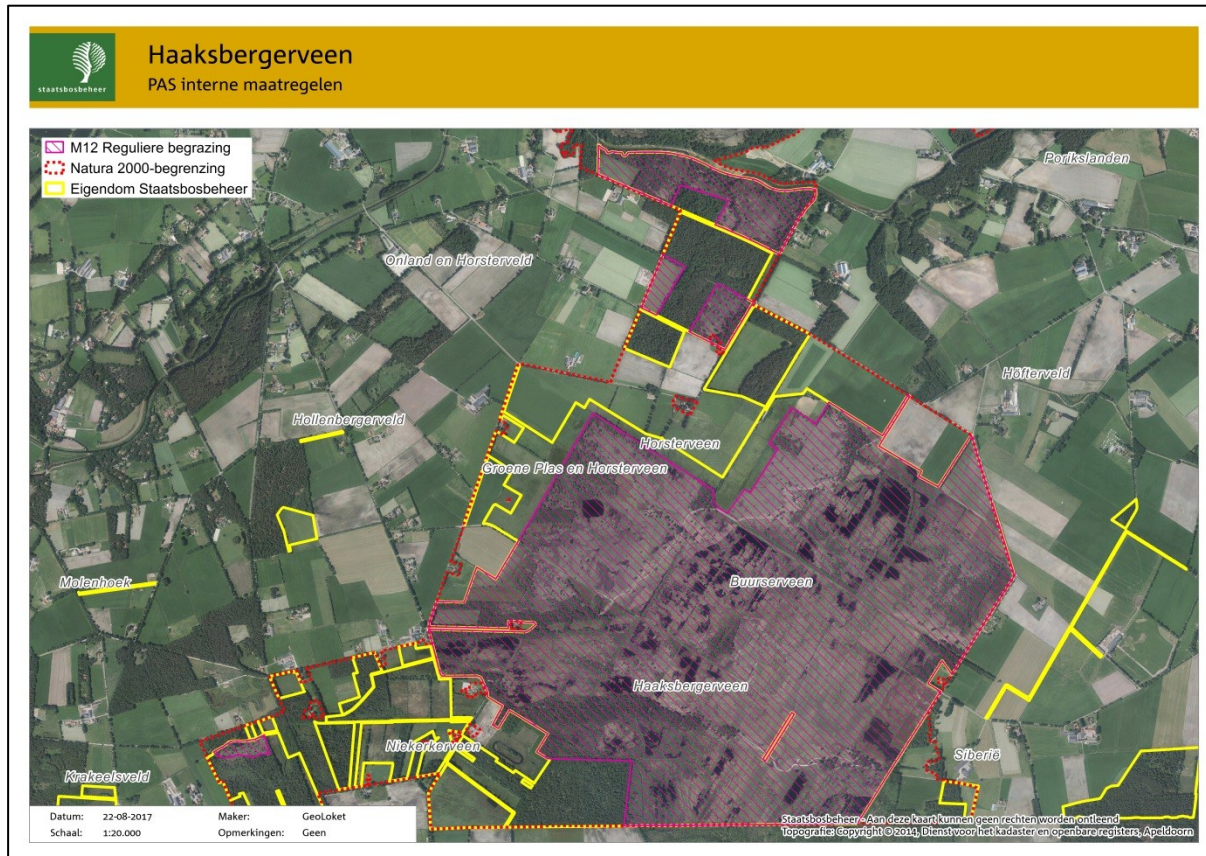
Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

In de begroting bij deze planuitwerking zijn interne uren opgenomen voor de detailuitwerking in een inrichtingsplan voor dit gebied, de bestemmingsplanwijziging via het PIP en de m.e.r. beoordeling. Daarnaast is in de SSK-raming een budget opgenomen voor hydrologisch onderzoek.

3.2.3 M12: Extensieve begrazing ten behoeve van Droge en Vochtige heide

Een groot deel van het Haaksbergerveen wordt regulier begrast door runderen en een, al dan niet gescheperde, schaapskudde. De runderen begrazen circa 55 ha rond de Groene plas. Dit terrein is uitgerasterd. De schapen begrazen de beloopbare delen van het veen, de Vochtige en Droge heide en een deel van de compartimenteringsdammen. Ten behoeve van de habitattypen Vochtige en Droge heide hoeft er in deze 1e beheerperiode tot 1 juli 2021 niet méér begrast te worden dan wat er via het reguliere beheer wordt gedaan.

Via SNL ontvangt Staatsbosbeheer jaarlijks een vergoeding voor het begrazen van het Haaksbergerveen. Omdat deze niet kostendekkend is, ontving Staatsbosbeheer aanvullend een subsidie voor de inzet van de plaatselijke schaapskudde (Stichting Schaapskudde Haaksbergen). Deze aanvulling is in 2019 gestopt. Op basis van de huidige beheersubsidie die wij jaarlijks ontvangen van de provincie is daarom financiële aanvulling nodig in het kader van de PAS (Natura 2000). Met de provincie is afgesproken om voor de looptijd van dit plan de aanvulling op te nemen.

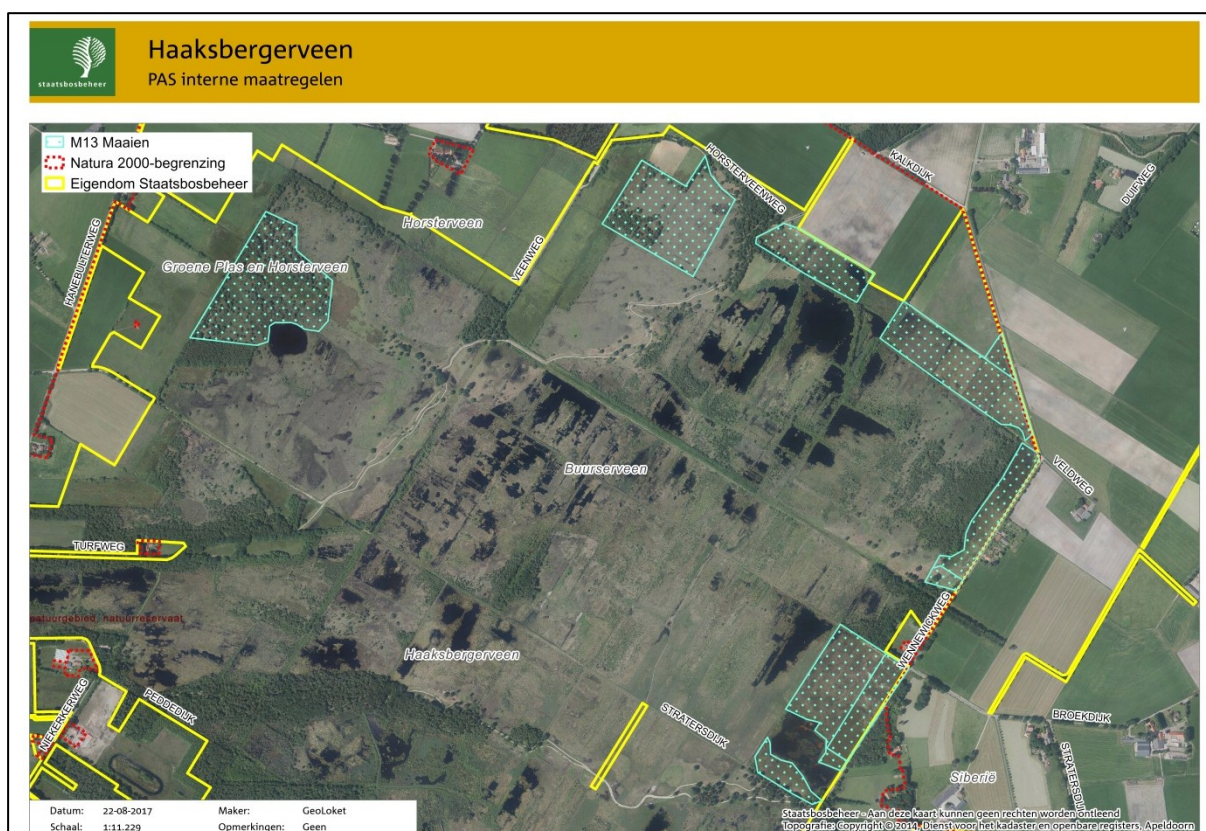
Figuur 4: Begrenzing begraste delen binnen Haaksbergerveen

3.2.4 M13: Maaien ten behoeve van Droge en Vochtige heide

Door hoge stikstofdepositie is de heide onderhevig aan vergrassing; het van origine arme systeem is te rijk aan nutriënten geworden waardoor grassen de overhand krijgen boven heidevegetatie. Door periodiek te maaien wordt gras teruggedrongen en worden nutriënten uit het systeem verwijderd.

Aanpassing t.o.v. PvA

In de gebiedsanalyse is aangegeven dat deze maatregel jaarlijks, gefaseerd moet worden uitgevoerd waarbij de frequentie afhankelijk is van het habitatype. In ons Plan van Aanpak is

gesproken van een maximaal areaal van 5 ha. Ook werd er uitgegaan van een maaipercentage van 5%. Na inventarisatie van de te maaien percelen door onze ecooloog en boswachters blijkt dat op een groot oppervlakte (ca 33 ha) een dominantie van pitrus aanwezig is doordat hier in het verleden niet alles of niet voldoende is afgegraven, om hier de Droge en Vochtige Heide te herstellen moet dus een groter oppervlakte worden gemaaid.

Figuur 5: Te maaien percelen (M13) ten behoeve van Vochtige en Droge heide

Concrete invulling maatregel

1. Op ca 33 ha wordt gefaseerd gemaaid;
  - a. Het perceel rondom de Groene Plas wordt omgevormd naar heide. Nadat de opslag is verwijderd (M15), wordt de eerste drie jaar jaarlijks gemaaid (circa 7 ha). Na 3 jaar zal worden geëvalueerd of er kan worden overgegaan op regulier (SNL) beheer.

- b. Binnen het noordelijke perceel waar wordt geplagd (M14), wordt jaarlijks 15% van het oppervlakte gemaaid (15% van 6.6 ha = 1 ha). Zo vindt er geen te grote verstoring ineens plaats in verband met de aanwezige reptielen. Binnen 6 jaar is ongeveer het gehele perceel gemaaid.
- c. Binnen de overige percelen wordt per jaar 30% van de oppervlakte gemaaid (30% van 18.5 ha = 5.5 ha). Na 3 jaar is de gehele oppervlakte gemaaid en zal geëvalueerd worden hoe het beheer moet worden voortgezet.

Het vrijkomende maaisel wordt afgevoerd. De te maaien delen worden jaarlijks bepaald door de boswachters ecologie en beheer. De maaiwerkzaamheden worden, in verband met de terreinomstandigheden, uitgevoerd met een voertuig met rupsbanden. Het resultaat is dat de vergraste vegetatie zal versralen, waardoor het zich kan ontwikkelen richting de gewenste habitattypen Droge en Vochtige heide.

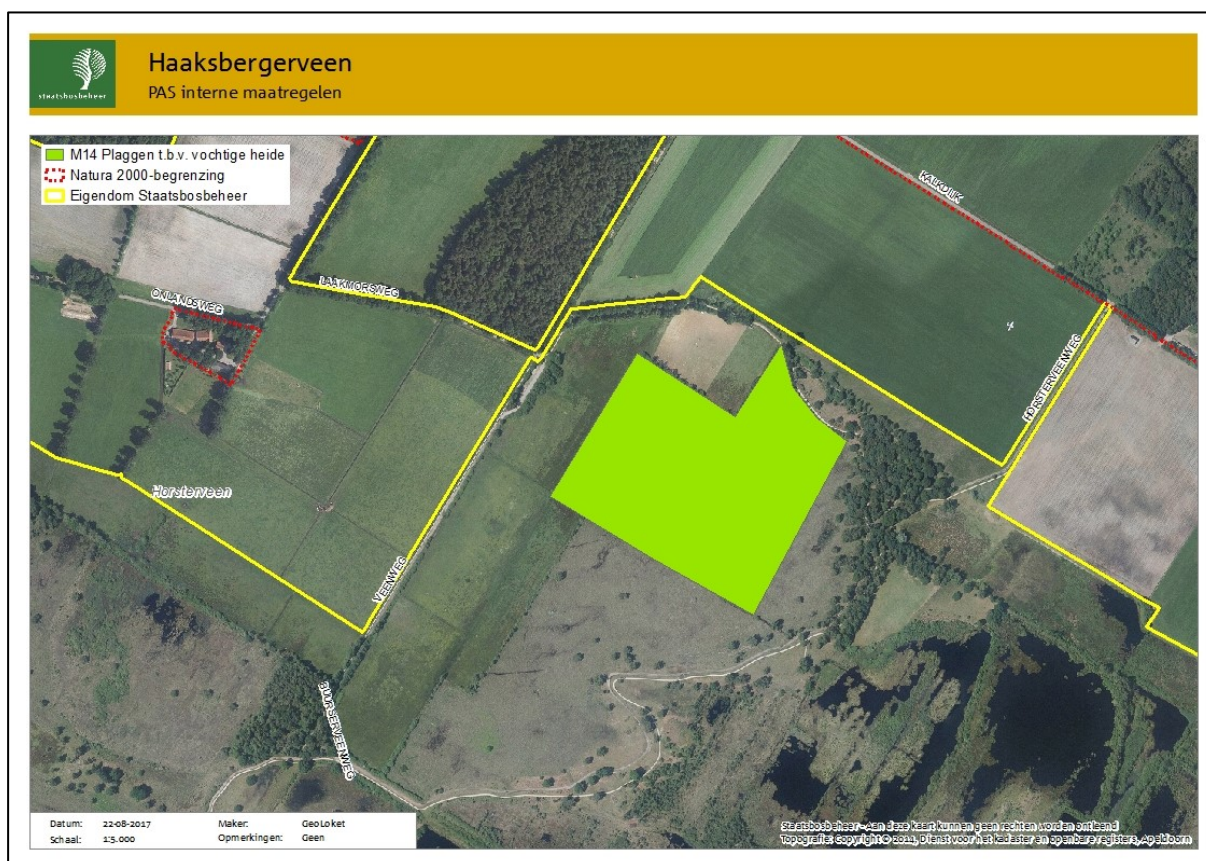
3.2.5 M14: Verwijderen toplaag

Verwijderen toplaag t.b.v. Vochtige heide

Een deel van de vochtige heide in het Haaksbergerveen is sterk vergrast met Pijpenstrootje. Door deze af te plaggen kan de Vochtige heide zich weer gaan ontwikkelen. Echter, voor de ontwikkeling van vochtige heide na de plagwerkzaamheden is het noodzakelijk dat de waterhuishouding op orde is. Hiervoor moeten enkele sloten/greppels gedempt worden (circa 1.150 m²). Deze greppels zijn eigendom van Staatsbosbeheer en worden opgenomen in het nog op te stellen inrichtingsplan voor de hydrologische bufferzone rond de hoogveenkern (M7a). Voor het dempen van deze sloten/greppels is voedselarme grond nodig. Deze grond komt zeer waarschijnlijk vrij bij de inrichting van de bufferzone. Hierbij worden namelijk (delen van) percelen afgegraven. Het dempen van de betreffende sloten/greppels is hierdoor afhankelijk van de inrichting van de hydrologische bufferzone en wordt daarom meegenomen in de uitvoering van M7a. De locaties van de te dempen sloten staan ingetekend in figuur 2.

Om verdroging na het plaggen (m14) te voorkomen, kan het plaggen pas plaatsvinden gelijktijdig of kort voor het dempen van de greppels/sloten. Daarmee is het kleinschalig plaggen ten behoeve van vochtige heide afhankelijk van de planning van de inrichting van de bufferzone/het externe gebiedsproces en kan de uitwerking en planning voor deze maatregel nog niet in deze planuitwerking worden uitgewerkt. Staatsbosbeheer blijft verantwoordelijk voor de uitvoering van deze maatregelen op haar eigen percelen en wij zullen de maatregel, zo snel er zicht is op de realisatie van de hydrologische maatregelen, uitwerken en afstemmen met de provincie Overijssel (verwachting: 2de PAS periode).

Binnen en rond het Haaksbergerveen wordt vanuit het externe gebiedsproces een monitoringsplan opgesteld met daarin grondwatermeetpunten die vooral de effecten buiten de bestaande natuurgebieden (in verband met eventuele schade) in beeld brengen. De mogelijke effecten van de te dempen sloten worden met dit monitoringsplan ook in beeld gebracht.

Figuur 6: Verwijderen toplaag ten behoeve van Vochtige heide (M14)

Verwijderen toplaag t.b.v. Jeneverbesstruweel

Ten zuiden van de Buurserbeek zijn enkele Jeneverbesstruwelen omgeven door sterk vergraste heide waardoor kieming van jonge Jeneverbessen wordt belemmerd. Rond deze struwelen zal zeer lokaal en kleinschalig worden geplagd om kiemplekken voor jeneverbessen te creëren. Dit plaggen zal handmatig of met kleinschalig materieel gebeuren vanwege de geringe oppervlakte.

Concrete invulling maatregel

1. Binnen de 1e PAS-periode wordt éénmaal binnen een gebied van ca 400m², handmatig of met klein materieel, pleksgewijs zandige plekken gemaakt waar jeneverbes spontaan kan ontkiemen.
2. Hier kan ook andere opslag ontstaan; intensief vervolfbeheer met schapenbegrazing moet voorkomen dat de plagplekken dichtgroeien met ongewenste opslag. Hierbij worden eventuele jonge Jeneverbesstruiken uitgerasterd middels een tijdelijk raster. Deze drukkbegrazing is in de SSK raming opgenomen onder M18.

Figuur 6: toplaag verwijderen t.b.v. Jeneverbesstruweel (M14)

3.2.6 M15: Opslag verwijderen ten behoeve van Vochtige en Droge heiden, Herstellende hoogvenen en Actieve hoogvenen

De aanwezige opslag binnen de genoemde habitattypen is geïnventariseerd. In totaal gaat het om circa 270 ha. Hoewel het periodiek verwijderen van opslag behoort tot regulier beheer van deze habitattypen, heeft de stikstofdepositie geleid tot versnelde groei van de opslag van o.a. Grove den en Berken. In de goed ontwikkelde hoogveenkern van het gebied hoeft geen opslag verwijderd te worden; de opslag wordt hier niet hoog en vormt geen bedreiging. Daarnaast is dit deel van het gebied zeer gevoelig voor betreding en is vanuit dat oogpunt het verwijderen van opslag niet wenselijk. Ook in het zuiden, iets ten oosten van het bestaande bosperceel, zal de opslag niet worden verwijderd. Deze opslag hoort bij de hier aanwezige vegetatie. Verwijdering van deze opslag zal dan ook niet leiden tot betere natuurkwaliteit.

In het noordelijke, oostelijke en zuidelijke deel rond de kern verschilt de opslag per compartiment. De beter ontwikkelde delen hebben wel opslag, maar deze verouderd niet (bomen van maximaal 2-3 meter, daarna sterven ze af). De aanwezige opslag is te verdelen in drie categorieën: categorie 1 is opslag tot 2 meter (opslag is in een recent verleden al eens verwijderd), categorie 2 is opslag tot 3 meter hoog. In minder goed ontwikkelde delen waar het veen droger is, groeit de opslag door tot meer dan 3 meter hoogte (categorie 3). In deze terreinen (categorie 3 gebieden) staan ook oudere, dikkere Berken en Grove dennen. In alle aangewezen compartimenten en op de

betreffende compartimenteringsdammen moet de opslag verwijderd worden om verdamping vanuit het veen te verminderen en zo de kwaliteit van het veen te verhogen. Daarnaast is het beter voor de conditie en onderhoud van de dammen.

Concrete invulling maatregel

Vanwege het grote oppervlakte wat moet worden beheerd en de moeilijke terreinomstandigheden, zal deze maatregel gefaseerd worden uitgevoerd in drie jaar. Het terrein is niet tot moeilijk begaanbaar met de reguliere machines. De opslag wordt daarom waar mogelijk verwijderd met een moeraskraan. Waar het terrein niet geschikt of te kwetsbaar is voor de moeraskraan wordt de opslag verwijderd met de hand, dat wil zeggen met een bosmaaier of handgereedschap;

- Ten zuidwesten van de Groene plas ligt een bosje dat cultuurhistorische waarde heeft. Tijdens de 2^e wereldoorlog is dit bos gebruikt als schuilplaats voor paarden. Dit betreffende bosje blijft behouden;
- Op locaties waar ook gemaaid wordt, dienen stobben te worden verwijderd;
- Opslag op de diverse compartimenteringsdammen binnen de contouren van M15, zoals weergegeven in figuur 8, wordt verwijderd om het hydrologisch functioneren van de kades voor de toekomst te kunnen garanderen.

1. Categorie 1 opslag verwijderen (tot 2 meter): 135 ha; Deze opslag kan ter plaatse in het gebied versnipperd worden met bijvoorbeeld een mulcher aan de moeraskraan;
2. Categorie 2 opslag verwijderen (2 tot 3 meter): 110 ha; Deze opslag wordt afgezet en versnipperd op een centrale locatie. Dit materiaal wordt afgevoerd;
3. Categorie 3 opslag verwijderen (> 3 meter): 25 ha; Deze opslag wordt afgezet en versnipperd op een centrale locatie. Dit materiaal wordt afgevoerd;
4. Grotere opslag verwijderen op 2 dammen het zuiden van het gebied, totaal ca 1200 m.; Opslag wordt afgezet en versnipperd op een centrale locatie, materiaal wordt afgevoerd;

Voor de uitvoering van de PAS maatregelen (maaieren en verwijderen opslag in het veen) en het toekomstig beheer in de noordkant van het Haaksbergerveen moeten twee dammen verstevigd worden. Ze vormen straks de belangrijkste aan en afvoerroutes voor de machines die het beheer uitvoeren. In figuur 8 zijn deze dammen ingetekend. Deze dammen hebben ook een belangrijke waterkerende functie. Er treden in de huidige situatie lekkages op en er is zelfs risico op doorbraak. Met deze maatregel wordt dan ook meteen dit knelpunt opgelost.

5. De dam vanaf het zandpad door het gebied richting zuidoost moet geschikt worden gemaakt voor zwaardere machines. Van deze dam is de opslag al verwijderd, maar de dam dient nog wel verzwaard te worden.
  - a. Pleksgewijs, totaal 1200 m dam, 10m breed, egaliseren/berijdbaar maken t.b.v. beheer.
6. De dam die vanaf deze brede dam richting het noordoosten aftakt en recht naar de noordostrand van het veen leidt, moet geschikt gemaakt worden voor gebruik met lichtere machines. Hiervoor dient opslag verwijderd te worden en op enkele plekken moet de dam verstevigd worden.
  - b. Pleksgewijs, totaal 1250 m dam, 4m breed, verstevigen t.b.v. lichtere machines en opslag.

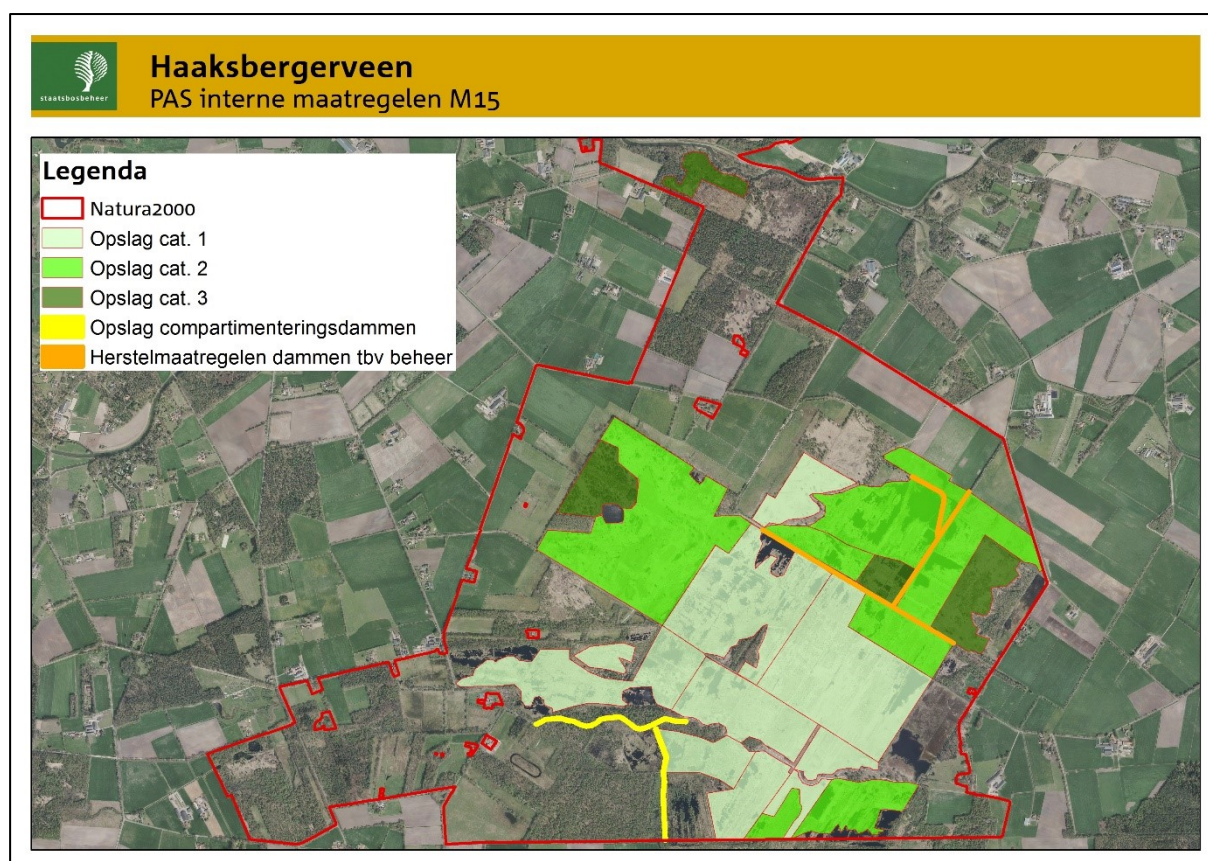

Categorie 1 opslag tot 2 meter

Categorie 2 opslag tot 3 meter

Categorie 3 opslag > 3 meter

Figuur 7: Opslagtypen binnen Haaksbergerveen

Figuur 8: Verwijderen opslag (M15)

3.2.7 M17: Reduceren stamtaal, geen oogst Hoogveenbos, ten behoeve van Hoogveenbossen

Afwijken ten opzichte van plan van aanpak:

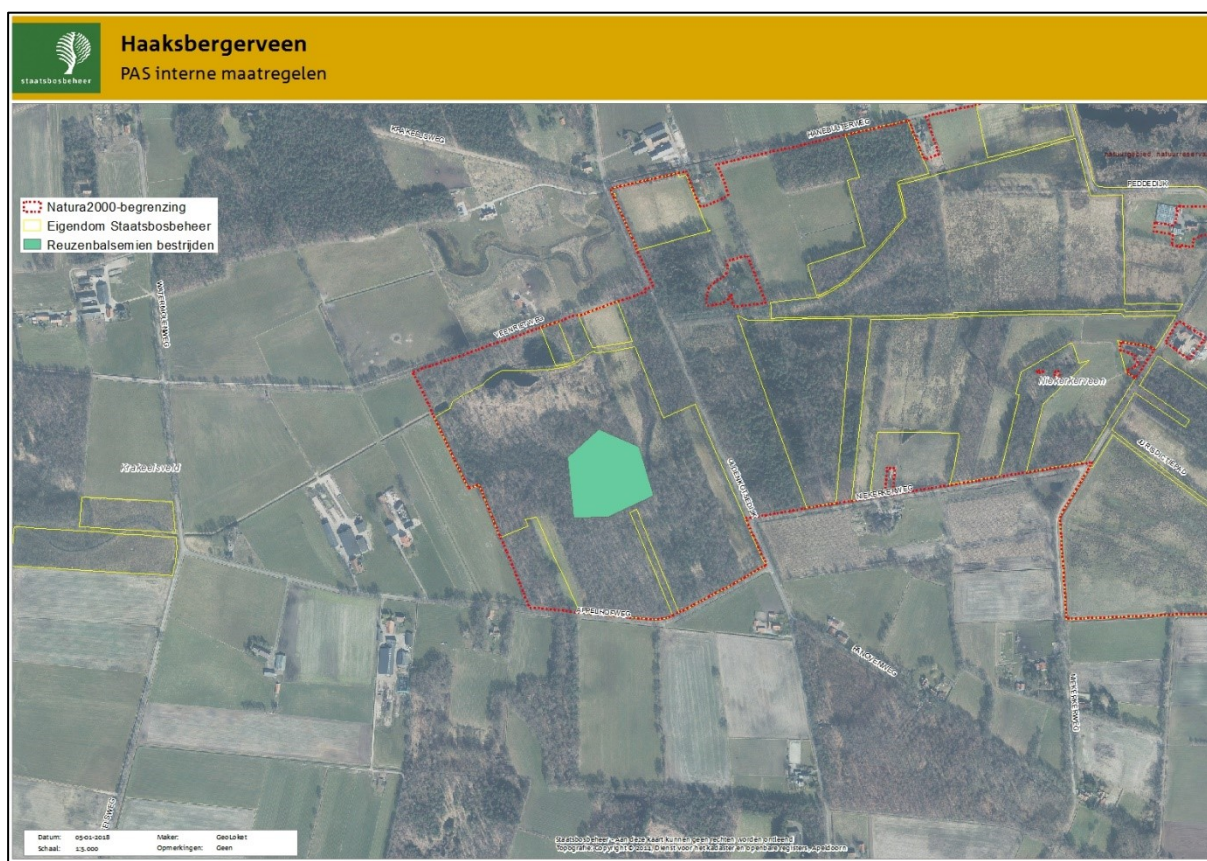
Het periodiek dunnen en afvoeren van Hoogveenbos wordt gezien als mogelijke maatregel om stikstof af te voeren en tegelijkertijd de beschaduwing op de ondergroei en verdamping te verminderen. Van deze maatregel is de effectiviteit echter niet in de praktijk bewezen. In de gebiedsanalyse is opgenomen dat voordat deze maatregel wordt toegepast eerst de

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen 10 september 2019

trendontwikkeling in beeld moet worden gebracht (M21). Als de trend positief is, is deze maatregel niet nodig. Omdat de hydrologische situatie op orde zal worden gebracht via maatregelen uit het extern gebiedsproces, zal het enkele jaren duren voordat de effecten van deze maatregelen in beeld kunnen worden gebracht, waarbij de verwachting is dat de herstel van het hydrologisch systeem zal bijdragen aan een positieve ontwikkeling van het hoogveenbos. In het Stobbenveenbos zullen voorafgaand aan de vernatting wel enkele bomen worden gekapt, maar dat kan worden meegenomen in het reguliere beheer.

Omdat eerst de resultaten van het hydrologisch herstel worden afgewacht is het dunnen als maatregel nog niet verder uitgewerkt in deze planuitwerking.

Binnen het hoogveenbos groeit ook Reuzenbalsemien. Deze invasieve uitheemse soort dient op korte termijn plaatselijk bestreden te worden om een explosie van Reuzenbalsemien en daarmee overwoekering van het bos te voorkomen.

Figuur 9: Verwijderen Reuzenbalsemien (M17)

Concrete uitwerking maatregel

1. Binnen een oppervlakte van circa 2 ha wordt twee keer per jaar, handmatig de opslag van Reuzenbalsemien verwijderd door de plant, inclusief wortel, er uit te trekken en af te voeren. Het is daarbij van belang alle planten te verwijderen zodat er geen zaad gevormd kan worden.

2. Deze maatregel moet waarschijnlijk vijf jaren achtereenvolgens, twee keer per jaar, worden uitgevoerd tot dat er geen exemplaren meer terugkomen. De eerste ronde voeren we uit begin juli. De tweede ronde begin augustus. In deze planuitwerking zijn de eerste drie jaar uitvoering begroot; 2018, 2019 en 2020. Hierna zal geëvalueerd worden of dit beheer in de tweede PASperiode moet worden voortgezet.

3.2.8 M18: Periodieke drukbegrazing ten behoeve van Jeneverbesstruwelen

De instandhoudingsdoelstelling voor Jeneverbesstruwelen is gericht op behoud van het areaal en de kwaliteit van de vegetatie. Daarvoor is verjonging van Jeneverbesstruwelen nodig. Om ruimte en licht te geven aan de jonge Jeneverbesstruiken wordt rondom deze struwelen drukbegrazing toegepast (ca 1,2 ha). De begrazing vindt gefaseerd plaats om de druk op aanwezige betredingsgevoelige plant- en diersoorten te verminderen. Jonge Jeneverbesstruiken worden uitgerasterd om vraat te voorkomen.

Aanvulling op PvA

In de PAS-gebiedsanalyse en het Natura 2000-beheerplan is het aantal dagen drukbegrazing niet nader gespecificeerd. In het PvA en het daarop volgende Programmaplan 2017-2021 is 5 dagen per jaar opgenomen. Praktijkervaring in soortgelijke situaties heeft echter geleerd dat meer dagen nodig is om de vergrassing terug te dringen en kieming van Jeneverbessen te krijgen. Het gewenste effect voor een verbetering van de kwaliteit van het habitatype kan alleen behaald worden met een voorjaars- en nazomerbegrazing. Het aantal dagen drukbegrazing is daarom verhoogd naar 20 dagen per jaar. Dit betekent dat er in beide seizoenen gemiddeld 10 dagen drukbegrazing met schapen ingezet gaat worden; afhankelijk van de groeiomstandigheden kan er gekozen worden dit te verdelen in bijvoorbeeld 15 dagen begrazing in het voorjaar en 5 in het najaar.

Begrazing met schapen kan gezien worden als drukbegrazing wanneer de druk ongeveer 1000 graasdagen per hectare per jaar betreft, bij deze druk heeft het beheer het gewenste effect volgens expert judgement van onze ecooloog. Een zeer intensieve drukbegrazing heeft een graasdruk van ongeveer 1200 graasdagen per hectare per jaar, maar dit is naar verwachting niet nodig om de verjonging in het Haaksbergerveen te stimuleren. Wanneer er weinig dagen begraasd wordt, zal de kudde groter moeten worden; dit is niet gewenst in verband met meer verstoring door het vertrappen van planten.

De plantensoorten die vergrassing veroorzaken, met name Pijpestrootje en Pitrus, zijn alleen aantrekkelijk als voer voor schapen in een vrij korte periode in de maand mei/juni. Voordat de planten in blad staan zit er nog te veel biomassa onder de grond, na mei/juni is het blad te vezelig en eten schapen het niet. Langer begrazen met minder schapen, of te kort begrazen kan er dus voor zorgen dat er minder wordt gegeten van de planten die de vergrassing veroorzaken.

Daarnaast kan een te lange begrazingsperiode een grotere druk uitoefenen op begrazingsgevoelige planten en daarmee de kwaliteit van de heide benadelen.

Voor een optimaal effect dient het perceel ook een kortere begrazingsperiode in het najaar te ondergaan waarbij de schapen het na de eerste graasperiode gegroeide materiaal, ook van later

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

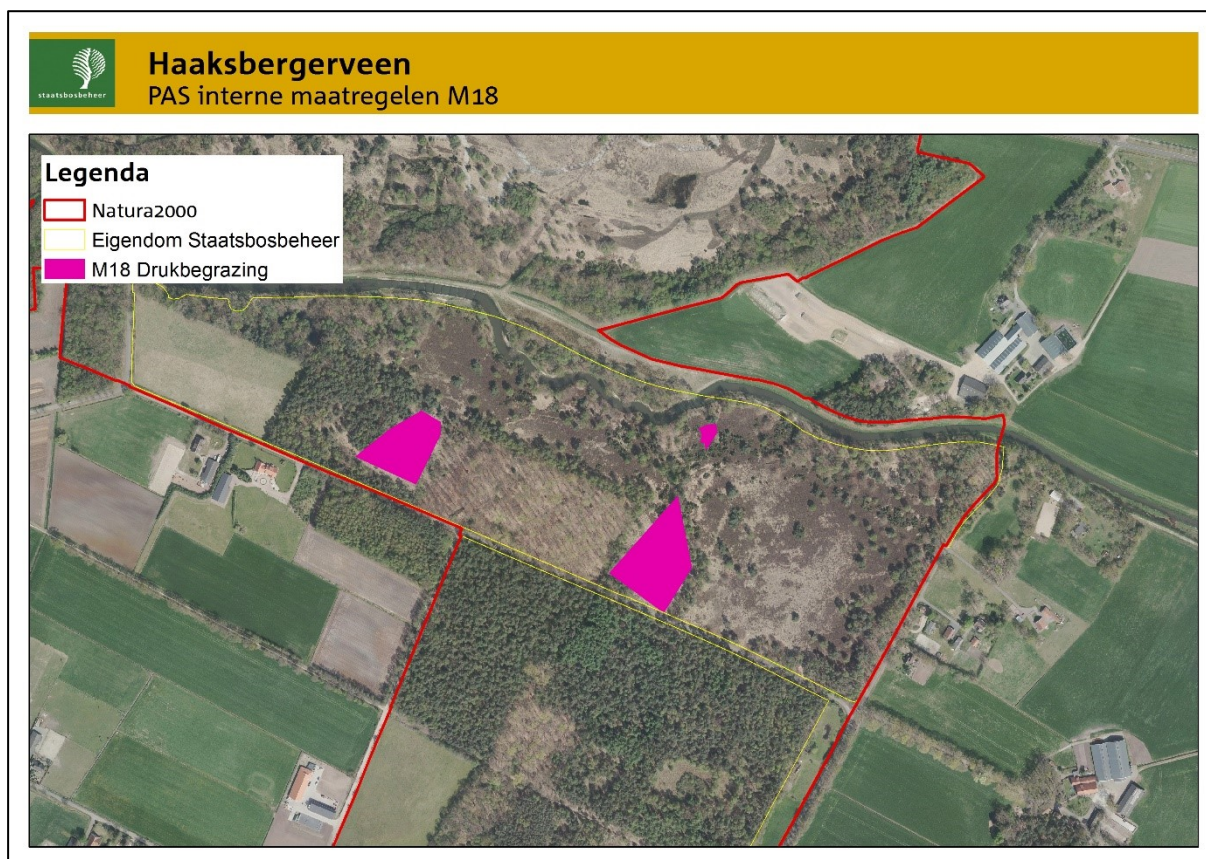
bloeiende plantensoorten, kunnen opeten. Omdat er op de percelen sprake is van achterstallig onderhoud, dient de begrazing in eerste instantie gefaseerd uitgevoerd te worden om niet beide percelen een te grote schok te laten ondergaan. Hiervoor zal van ieder perceel de helft in jaar 1 worden begraasd en de andere helft in jaar 2. Dit geeft aanwezige flora en fauna die druk ondervindt van de begrazing kans om te herstellen vanuit het niet-begraasde deel.

Concrete uitwerking maatregel

1. 50% van 1,2 hectare per jaar beheren met drukbegrazing; graastijd van 20 dagen met gemiddeld 60 schapen.
  - a. De verdeling van graasdagen is circa 10-15 dagen in het voorjaar en 10-5 in het najaar. Hier kan van worden afgeweken op basis van waarnemingen in het veld.

In 2017 is reeds subsidie verleend voor deze maatregel ('groene maatregel'). Dit budget is echter niet volledig besteed in 2017 en daarom is met de provincie Overijssel afgesproken dat het resterende budget in 2018 gebruikt kan worden voor de uitvoering. In de raming bij deze planuitwerking is dan ook alleen budget voor 2019 en 2020 opgenomen.

Het vervolgbeheer van deze ingreep wordt ingevuld door de reguliere schapenbegrazing (via SNL). De boswachter zal toezien dat de behandelde percelen worden begraasd.

Figuur 10: Periodieke drukbegrazing Jeneverbesstruweel (M18)

3.2.9 EM1 (Extra Maatregel 1): Herstel compartimenteringsdammen

In het zuidelijk deel van het Haaksbergerveen moeten maatregelen worden genomen om te grootte peilfluctuaties in het Hoogveen tegen te gaan. Dit is noodzakelijk voor het behoud van het hoogveen binnen het Haaksbergerveen. Op dit moment vindt er wegzijging plaats en “lekt” er water uit het hoogveen weg waardoor de peilen in de compartimenten teveel fluctueren. Hiervoor is geen concrete maatregel opgenomen in de gebiedsanalyse, wel wordt het lekken van de dammen en de grote peilfluctuaties als knelpunt benoemd onder K7. Daarbij wordt aangegeven dat het enige alternatief hiervoor het inrichten van een bufferzone met een hoog waterpeil is, waardoor een geleidelijker hydrologische overgang van hoogveen naar de omgeving wordt gecreëerd én de wegzijging wordt beperkt. In het PvA is dit reeds aangegeven en op verzoek van de Provincie is deze maatregel nu verder uitgewerkt.

De huidige ligging van de dammen en de bijbehorende waterwerken zijn in het voorjaar van 2017, in opdracht van de provincie Overijssel, geïnteriseerd. Op basis van dit rapport, aangevuld met een veldbezoek van onze ecooloog en hydroloog, is bekeken hoe dit probleem opgelost kan worden. Geconcludeerd is dat het de meest efficiënte oplossing is om twee nieuwe dammen aan te leggen. In figuur 11 zijn deze dammen ingetekend. Daarnaast moeten enkele kunstwerken, die nu niet goed functioneren, worden vervangen. Deze aanpak is een efficiënter en goedkoper alternatief voor het anders moeten repareren van een groot aantal bestaande dammen in het Haaksbergerveen.

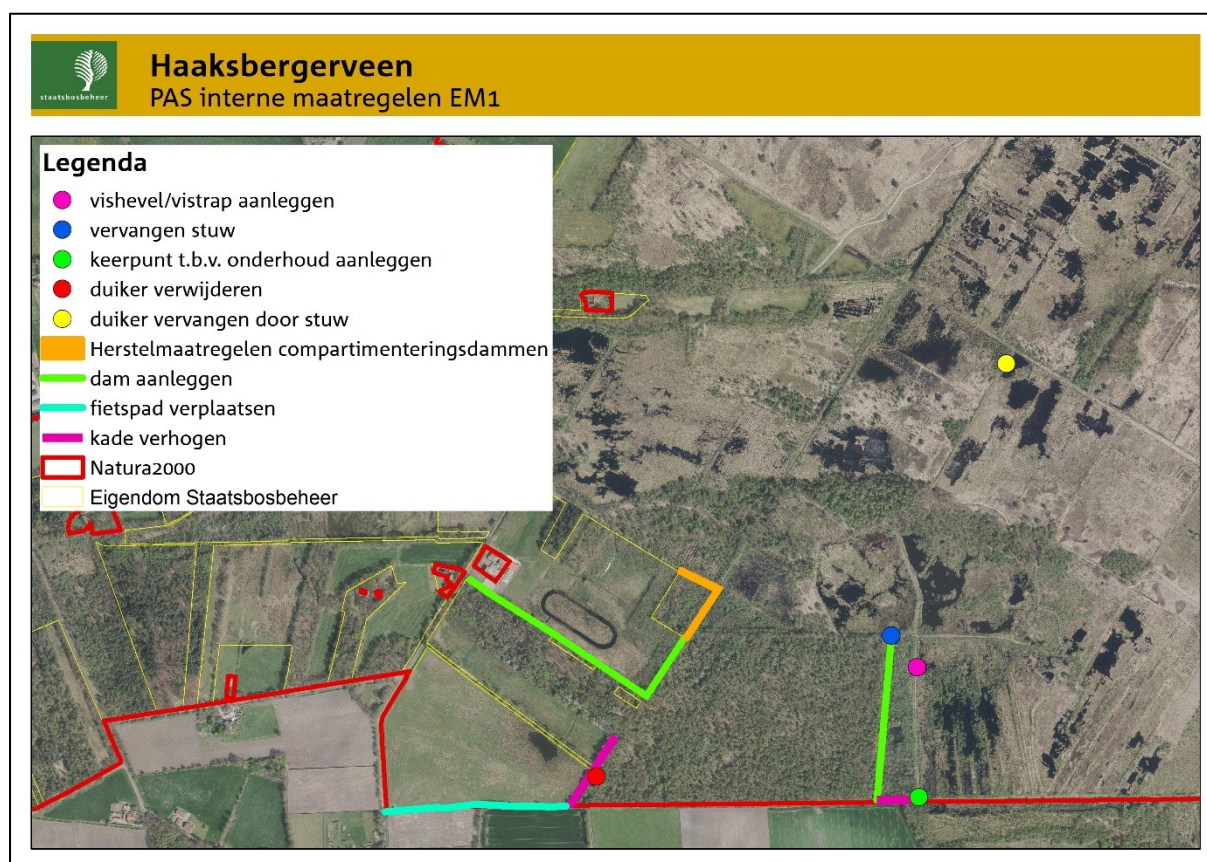
De eerste nieuwe dam ter hoogte van het Stobbenveen, loodrecht op de Duitse grens, zorgt er voor dat het water in dit compartiment op een hoger peil vastgehouden kan worden waardoor het ondersteunend is aan de bestaande compartimenten aan de west- en noordzijde en er minder wegzijging optreedt vanuit bovenstroomse compartimenten. De bestaande kade aan de oostzijde van deze nieuwe dam krijgt hierdoor meer tegendruk waardoor het peilverval geleidelijker overbrugd wordt. Tegelijkertijd blijft peilverhoging aan de oostzijde van het nieuwe compartiment voor de toekomst mogelijk.

De tweede dam wordt aangelegd bij het Stobbenveenbos ter hoogte van de Niekerkerweg op de scheiding van ons eigendom en dat van een particuliere buurman. Daarnaast moeten twee dammen worden verstevigd. Door deze dammen kan het waterpeil in het Stobbenveenbos gestabiliseerd worden op een hoger peil.

Omdat deze maatregel niet is opgenomen in de gebiedsanalyse kan er op dit moment geen subsidie worden aangevraagd. Deze maatregel is dan ook niet verder uitgewerkt in de SKK-raming. De provincie zal de gebiedsanalyse aanpassen waarna deze maatregel alsnog kan worden begroot en uitgevoerd.

Concrete uitwerking maatregel

1. Aanleg nieuwe dam van ca 430 m. ter hoogte van het Stobbenveen
  - a. De dam kan qua hoogte aansluiten op de kade van het compartiment aan de noordzijde.
  - b. Nieuwe kade wordt opgebouwd vanaf een stevige ondergrond met schoon, aan te voeren, zand.
  - c. Op de Duitse grens wordt een keerpunt gerealiseerd voor onderhoudsmateriaal. Door het aanleggen van een keerpunt hoeven de bestaande kades niet verbreedt te worden t.b.v. het onderhoud van het gebied.
  - d. De oude stuw ter plaatse wordt vervangen door een stuwput (zelfde ontwerp als elders in het gebied is toegepast).
    - i. Peilbereik stuw vanaf de bovenkant van de nieuwe kadehoogte (=kadehoogte compartiment noordzijde) tot 50 centimeter onder deze kadehoogte.
2. Aanleg nieuwe dam van ca 570 m. ter hoogte van de Niekerkerweg op de scheiding van ons eigendom en dat van een particuliere buurman. Dit in overleg met deze particuliere eigenaar. Dit overleg moet nog plaatsvinden;
  - a. Het oostelijke uiteinde van de Veenweg moet, in het verlengde van de nieuwe dam, over ca 200meter lengte worden verstevigd om lekkage tegen te gaan.
  - b. Binnen en rond het Haaksbergerveen wordt vanuit het externe gebiedsproces een monitoringsplan opgesteld met daarin grondwatermeetpunten die vooral de effecten buiten de bestaande natuurgebieden (in verband met eventuele schade) in beeld brengen. De in particulier bezit zijnde percelen aan de Niekerkerweg dienen ook in dit monitoringsplan opgenomen te worden. De gemeente Haaksbergen is als trekker van het gebiedsproces verantwoordelijk voor het opstellen van een monitoringsplan voor de effecten van de externe maatregelen op bijvoorbeeld landbouwgrond en gebouwen. Daar vallen de percelen aan de Niekerkerweg ook onder.
3. Om het waterpeil in het gebied vast te kunnen houden wordt de kade ter hoogte van het Jurisdictiepad verhoogd (150m);
  - a. De duiker ter hoogte van Jurisdictiepad wordt verwijderd. Momenteel 'lekt' er water uit het gebied via deze duiker waardoor het gewenste peil niet altijd gehandhaafd kan worden. Deze duiker heeft geen functie meer, en kan dus zonder problemen worden verwijderd;
  - b. Het huidige fietspad langs het Jurisdictiepad (500m) komt in de toekomst (nog) vaker onder water te staan. Dit fietspad dient daarom verlegd te worden om bruikbaar te blijven. In figuur 11 is de nieuwe locatie van het pad ingetekend (ca 650 m). In de SSK-raming is uitgegaan van het aanleggen van een betonpad. Het huidige fietspad is in eigendom van de gemeente Haaksbergen. Na realisatie dient er een grondruil plaats te vinden met daarbij wellicht ook een aanpassing van de gemeentelijke legger. Staatsbosbeheer neemt hierover t.z.t. contact op met de gemeente Haaksbergen en Routenetwerken Twente. Het nieuwe fietspad komt langs de grenssteen te liggen van de provincies Overijssel en Gelderland en de landsgrens met Duitsland. Dit is een meerwaarde ten opzichte van de oude route;
4. De bestaande duiker, centraal gelegen in het hoogveenkernegebied, moet vervangen worden door een stuw om het peil in het betreffende compartiment op te kunnen zetten en te kunnen reguleren;

Figuur 11: Herstellen compartimenteringsdammen (EM1)

3.3 Samenvatting maatregelen en aanpassingen

De voorgestelde maatregelen inclusief de voorgestelde aanpassingen zowel inhoudelijk als qua planning ten opzichte van de gebiedsanalyses en het PvA zijn in tabel 3 samengevat.

Tabel 3 Aanpassingen interne PAS-maatregelen t.o.v. lijst uit het Programmaplan

Maatregel:	Omschrijving	Resterend aandeel via planuitwerking	Aanpassing t.o.v. gebiedsanalyse of beheerplan (niet-PAS maatregelen)
M7a	Creëren hydrologische bufferzone	Bijdragen aan opstellen inrichtingsplan door het externe gebiedsproces	2 percelen toegevoegd aan bufferzone die onverhoopt niet waren opgenomen in de gebiedsanalyse
M11	Kappen naaldbos	Inrichtingsplan en voorbereidingen uitvoering ca 25 ha (uitvoering in 2 ^{de} planperiode)	In de gebiedsanalyse, was een oppervlakte van 1-2 ha met een vraagteken opgenomen. Uit inventarisaties is gebleken dat dit een te lage inschatting is geweest.
		Hydrologisch onderzoek	
M12	Begrazen (jaarlijks)	420 ha via SNL met aanvullend budget	Aanvullend budget
M13	Maaien (jaarlijks gefaseerd)	7 ha jaarlijks, 15% van 6,6 ha per jaar en ca 30% van 18,5 ha per jaar maaien.	n.v.t.
M14	Kleinschalig plaggen en bekalken	Nog geen maatregelen in vochtige heide opgenomen	Vochtige heide i.v.m. afhankelijkheid extern gebiedsproces/herstel hydrologie, nog niet uitgewerkt in deze planuitwerking (ca 1 ha)
		Kleinschalig binnen 400m ² jeneverbesstruweel	n.v.t.
M15	Opslag verwijderen of dunnen	Ca 270 ha opslag verwijderen	n.v.t.
		2450 m dam, geschikt maken voor machines	
M17	Reduceren stamtaal	Bestrijden Reuzenbalsemien jaarlijks 2 ha, 2x	Uitwerking maatregel niet uitgewerkt i.v.m. afhankelijkheid van resultaten hydrologisch herstel
M18	Periodieke drukbegrazing	Ca. 20 graasdagen, 50% van 1,2 ha per jaar	n.v.t.
(Nog) Niet opgenomen in begroting planuitwerking:			
EM1	Herstel hydrologie	Aanleg 2 nieuwe dammen, (ca 1000 m), herstellen aanliggende dammen (ca 300m) en drie kunstwerken	Aanvulling op gebiedsanalyse, uitwerking van knelpunt K7 uit gebiedsanalyse. Niet verder uitgewerkt, moet eerst aangepast worden in gebiedsanalyse
		Verleggen fietspad na herstel hydrologie	

4 Beheer na realisatie

Het Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen bevat de PAS en niet-PAS maatregelen voor de eerste planperiode. Het werk is echter niet klaar als deze maatregelen zijn uitgevoerd. Om de condities voor het realiseren en behouden van de in het Natura 2000-beheerplan opgenomen instandhoudingsdoelstellingen ook in de volgende beheerplanperiodes te borgen, is beheer nodig.

Het reguliere beheer moet passen binnen de systematiek van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) van de provincie Overijssel. Daar waar een beheertype als gevolg van de maatregelen is gewijzigd is een aanpassing van de beheertypenkaart nodig. Jaarlijks verwerkt de provincie Overijssel mutaties in de beheertypenkaart. De provincie Overijssel organiseert daartoe een proces met rollen en verantwoordelijkheden volgens de RACI¹²-matrix. De bijgestelde beheertypenkaart wordt achtereenvolgens door de provincie Overijssel vastgesteld als basis voor SNL-subsidie.

De uitvoering van de PAS maatregelen vraagt soms echter een aanvulling van het reguliere beheer die niet binnen de SNL past.

4.1 Onderhoud compartimenteringsdammen

De compartimentering van het Haaksbergerveen vraagt om structureel onderhoud van de dammen tussen de compartimenten, met name de dammen tussen compartimenten met veel peilverschil. De dammen moeten periodiek worden geschoond van opslag en worden nagelopen op lekkage. Het herstellen/versterken van een aantal cruciale dammen is opgenomen in maatregel M15 en EM1. Het reguliere onderhoud van dammen is een activiteit die niet is opgenomen in de SNL-subsidies voor hoogvenen. Er dienen hierover structurele afspraken gemaakt te worden met de provincie.

4.2 Plaggen t.b.v. Jeneverbesstruweel

Na plaggen is de kale ondergrond een uitstekend kiembed voor de gewenste soorten, maar ook voor bosopslag; Dit is ongewenst. Voor een periode van 3 jaar na de ingreep is vervolfbeheer nodig dat niet binnen SNL past. Dit 'vervolgbeheer na inrichting', in de vorm van drukbegrazing, is opgenomen in deze planuitwerking onder M18. Na deze drie jaar zal worden beoordeeld of een voldoende gesloten vegetatie is ontstaan en of er dus langer intensief vervolfbeheer noodzakelijk is of dat overgegaan kan worden op regulier beheer (via SNL).

---

¹² Het RACI-model is een matrix met rollen en verantwoordelijkheden van bij een project of lijnwerkzaamheden betrokken personen (R= responsible, verantwoordelijk voor de uitvoering; A=accountable, eindverantwoordelijk; S=supportive, ondersteunend; C=consulted, geraadpleegd; I=informed, geïnformeerd)

5 Begroting, inkoop en aanbesteding

5.1 Begroting

Per maatregel hebben wij in samenspraak met het project- en beheerteam Twente per medewerker op basis van onze kennis en eerdere ervaringen onze inzet bepaald. De inzet in uren is in onderstaande tabel 4 per maatregel en per functie weergegeven.

Tabel 4 Raming van de inzet per maatregel per functie¹³

	Projectleider	Boswachter beheer	Boswachter ecologie	Boswachter publiek	Velddmedewerker	Ecoloog	Hydroloog	Projectmedewerker algemeen	Projectmedewerker SSK	Omgevingsmanager	Adviseur Inkoop	GIS medewerker	Totaal
projectmanagement	450	60	60	40	0	0	0	200	20	60	20	10	920
M7a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M11	160	80	80	80	0	160	160	230	40	38	0	0	1.028
M12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M13	12	56	84	0	0	0	0	72	0	0	0	0	224
M14	8	20	12	10	0	2	0	24	8	0	0	2	86
M15	128	300	348	160	274	168	126	210	142	12	12	8	1.888
M17	10	30	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	140
M18	6	12	12	6	0	6	0	0	0	0	0	0	42
Totaal	774	558	596	296	374	336	286	736	210	110	32	20	4.328

Naast de inzet per maatregel is ook voor het projectmanagement in het algemeen de inzet begroot. Deze inzet is bedoeld voor afstemming met de provincie, verslaglegging en omgevingsmanagement.

Uit de interne planningsgesprekken met de beheereenheden en de centrale eenheden van Staatsbosbeheer blijkt er een knelpunt te zijn tussen de beschikbare en gevraagde capaciteit. Met de Provincie Overijssel is afgesteld dat Staatsbosbeheer de mogelijkheid heeft om een groot deel van de uren die nu voor de beheerseenheid en centrale eenheid gepland staan, extern in te huren. Daarom zijn de hiervoor geraamde uren verdeeld over eigen uren en extra inhuur:

Tabel 5 Verdeling eigen uren en inhuur per functie

Uren Staatsbosbeheer	774	279	298	148	374	168	143	736	210	55	32	20	3.237
Uren Inhuur		279	298	148		168	143			55			1.091
Totaal	774	558	596	296	374	336	286	736	210	110	32	20	4.328

¹³ M7a betreft inzet medewerkers Staatsbosbeheer bij ontwerp hydrologische zone; de uren zijn niet meegenomen in deze begroting. Met de provincie is afgesproken om de benodigde inzet hiervoor over te hevelen naar onze beschikking inzet Staatsbosbeheer in gebiedsprocessen.

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerven
10 september 2019

De vergoeding voor de interne uren van Staatsbosbeheer zijn conform de beleidslijn van de provincie gebaseerd op de overheidstarieven.

Deze overheidstarieven (tarieven 2019) zijn hieronder per functie weergegeven, bovendien wordt hier de totale vergoeding voor Staatsbosbeheer voor de inzet van de eigen uren berekend, de totale vergoeding komt uit op een bedrag van € 237.514,-.

Tabel 6 Vergoeding per functie op basis van tarieven 2019

	Projectleider	Boswachter beheer	Boswachter ecologie	Boswachter publiek	Veldmedewerker	Ecoloog	Hydroloog	Projectmedewerker algemeen	Projectmedewerker SSK	Omgevingsmanager	Adviseur inkoop	GIS medewerker	
schaal	11	8	8	8	7	11	11	9	9	11	11	11	
Uren Staatsbosbeheer	774	279	298	148	374	168	143	736	210	55	32	20	
Uurvergoeding 2019	83	66	66	66	63	83	83	71	71	83	83	83	
Vergoeding	64.242	18.414	19.668	9.768	23.562	13.944	11.869	52.256	14.910	4.565	2.656	1.660	237.514

Voor de berekening van de kosten wordt binnen Staatsbosbeheer gerekend met een integrale kostprijs, de berekening van de kosten voor de eigen inzet voor Staatsbosbeheer is als volgt:

Tabel 7 Kosten per functie op basis van integrale uurtarieven 2019

Uren Staatsbosbeheer	774	279	298	148	374	168	143	736	210	55	32	20	
Integraal uurtarief 2019	95	81	81	81	81	95	95	81	81	95	95	95	
Kosten	73.530	22.599	24.138	11.988	30.294	15.960	13.585	59.616	17.010	5.225	3.040	1.900	278.885

De totale kosten bedragen € 278.885,-, hiervoor is reeds vermeld dat de vergoeding wordt geraamd op € 237.514,-, voor Staatsbosbeheer resteert er derhalve een eigen bijdrage van € 41.371,-.

Met de provincie is afgesproken dat voor de inhuur 35% hogere tarieven voor de vergoeding mogen worden gehanteerd, de totale vergoeding voor externe inhuur bedraagt hiermee € 105.608,-:

Tabel 8 Raming kosten inhuur per functie

Uren Inhuur		279	298	148		168	143			55			
Inhuurtarief 2019	112,05	89,10	89,10	89,10	85,05	112,05	112,05	95,85	95,85	112,05	112,05	112,05	
Kosten inhuur	0	24.859	26.552	13.187	0	18.824	16.023	0	0	6.163	0	0	105.608

Voor elke maatregel is parallel daaraan conform de door de provincie Overijssel gestelde eisen¹⁴ een SSK-raming opgesteld voor de uitvoeringskosten.

¹⁴ Interne memo provincie Overijssel d.d. 25/2/2016, 'Programma van Eisen bepalen kosten ontwerp inrichtingsplan'

Tabel 9 Kosten maatregelen in euro's excl. BTW

Maatregel	Globale omschrijving	Bouwkosten	Engineeringskosten	Overige kosten	Totaal
M7a	Bijdragen aan inrichtingsplan	0	0	0	0
M11	Inrichtingsplan omvormen bos	0	6.000	0	6.000
M12	Extensieve begrazing	69.920	0	0	69.920
M13	Maaien Droge en Vochtige heide	80.433	0	3.619	84.052
M14	Kleinschalig plaggen	1.274	0	76	1.350
M15	Opslag verwijderen	836.829		37.657	874.486
M17	Bestrijden Reuzenbalsemien	12.710	0	572	13.282
M18	Periodieke drukbegrazing	8.800	0	396	9.196
	Totaal	1.009.966	6.000	42.321	1.058.287

Voorziene kosten

Investeringskosten	€ 1.058.287
Inhuur	105.608
Communicatie ¹⁵	18.000
Accountantskosten	<u>10.000</u>
Totaal exclusief BTW	€ 1.191.895
BTW over maatregeluitvoering	221.249
BTW over rest	28.058
kosten inzet eigen uren	<u>278.885</u>
Totaal inclusief BTW	€ 1.720.087

Financiering

Subsidie provincie Overijssel	€ 1.678.716
Eigen bijdrage Staatsbosbeheer	<u>41.371</u>
Totaal	€ 1.720.087

De kosten van de uitvoering in de periode 2018-2021 bedragen dus € 1.720.087,- (inclusief BTW).
De risicoreservering voor de bouwkosten is voorzien op: € 131.176,- (inclusief BTW)

¹⁵ De communicatie is niet opgenomen in de SSK-raming. Met deze post worden informatieavonden, brochures en overige communicatie-uitingen begroot in de eerste PAS-periode, zie ook bijlage 10.

5.2 Inkoop en aanbesteding

In het programmaplan hebben wij het door ons gehanteerde inkoopbeleid beschreven. Voor een precieze beschrijving van onze kaders en achtergronden bij inkoop en aanbesteding verwijzen wij naar het programmaplan. Het aanbestedingsbeleid is doorgesproken met M. Groothuis en G. Ogink van de provincie. In deze paragraaf noemen we kort onze belangrijkste spelregels.

- Functionele samenhang

De waarde van opdrachten met een functionele samenhang moeten per PAS projectgebied worden opgeteld om te beoordelen welke aanbestedingsprocedure moet worden gevolgd. Bepaald moet worden welke werkzaamheden binnen het Haaksbergervveen een functionele samenhang hebben. Wanneer er een samenhang is moet worden bekeken naar wat de hoofdpdracht is. Zo kan bepaald worden of een opdracht als werk, levering of dienst moet worden aanbesteed. De intentie en de grootste waarde bepalen de hoofdpdracht. In dit geval is het verwijderen van de bosopslag de grootste maatregel qua waarde en intentie. Deze maatregel dient als een dienst aanbesteed te worden. Een functionele samenhang is er met maatregel EM1 Herstellen compartimenteringsdammen, maar voor EM1 wordt waarschijnlijk pas later subsidie verstrekt. De andere uit te voeren maatregelen - extensieve begrazing, maaien Droge en Vochtige heide en periodieke drukbegrazing - hebben geen functionele samenhang met het verwijderen van de opslag en het herstellen van de compartimenteringsdammen maar meer met het reguliere beheer. Voor de uitvoering van deze maatregelen wordt de reguliere aanbestedingsprocedures gevolgd. Het verwijderen van de toplaag binnen het Vochtige heide perceel is een specifieke maatregel die pas uitgevoerd kan worden als de hydrologische situatie in en rondom de te plaggen oppervlakte is verbeterd. Het opstellen van het inrichtingsplan voor de bosomvorming wordt aanbesteed via het raamcontract ingenieursdiensten.

In tabel 10 is de functionele samenhang van de aan te besteden activiteiten weergegeven. Met een cijfer wordt aangegeven welke activiteiten gebundeld worden.

Tabel 10 Functionele samenhang aan te besteden activiteiten

Maatregel	Aan te besteden activiteiten	Functionele samenhang
M7a	Planvoorbereiding inrichten hydrologische bufferzone	1
M11	Opstellen inrichtingsplan en uitvoeren benodigde onderzoeken ten behoeve van bosomvorming	2
M12	Extensieve begrazing	3
M13	Maaien Droge en Vochtige heide	4
M14	Verwijderen toplaag Jeneverbesstruweel	5
M15	Opslag verwijderen	6
M17	Verwijderen Reuzenbalsemien	7
M18	Periodieke drukbegrazing	3

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

Op het moment dat de provincie Overijssel akkoord is met de planuitwerking Haaksbergerveen en de daartoe benodigde SKNL-middelen beschikbaar stelt kan de aanbesteding voor de uitvoering van de maatregelen in gang worden gezet.

- *Doelmatig en rechtmatig handelen*

In onderstaande tabel zijn onze, op de wet gebaseerde, drempelbedragen bij inkoop en aanbesteding opgenomen.

Tabel 11 Drempelbedragen aanbesteding

Staatsbosbeheer beleid m.b.t. Europese, Nationale en onderhandse drempelbedragen 2018-2019			
Overeenkomst aanwezig:	indien maar 1 contractpartij: direct afnemen bij contractpartij		
	indien meerdere contractpartijen: nadere offerte ronde bij alle raamcontractpartners		
Geen overeenkomst aanwezig:			
Drempelbedrag*	Werk	Levering	Dienst
< 25.000	Enkelvoudig onderhands (min. 1 offerte)**	Enkelvoudig onderhands (min. 1 offerte)**	Enkelvoudig onderhands (min. 1 offerte)**
25.000 < 221.000	Meervoudig onderhands (min. 3 offertes)	Meervoudig onderhands (min. 3 offertes)	Meervoudig onderhands (min. 3 offertes)
221.000 < 1.000.000	Meervoudig onderhands (min. 3 offertes)	Europese procedure	Europese procedure
1.000.000 < 5.548.000	Nationaal aanbesteden	Europese procedure	Europese procedure
> 5.548.000	Europese procedure	Europese procedure	Europese procedure
* = totale jaarlijkse opdrachtwaarde dient gesaldeerd te worden over 4 jaar bij structurele afname en tevens bij cyclische, jaarlijks terugkerende, opdrachten			
** = enkelvoudig onderhands betekent minimaal vooraf een schriftelijke vastlegging van de behoeftestelling (offerte en/of concept opdracht) waarop de verplichting wordt aangegaan			

Alles overwegende hebben wij in tabel 12 weergegeven welke aanbestedingsvorm past bij de aan te besteden activiteiten.

Tabel 12 Aanbesteding maatregelen

Maatregel	Aan te besteden activiteiten	Aanbestedingsvorm
M7a	Inrichten hydrologische bufferzone	Aanbesteding via het raamcontract ingenieursdiensten
M11	Opstellen inrichtingsplan en uitvoeren benodigde onderzoeken ten behoeve van bosvorming	Aanbesteding via het raamcontract ingenieursdiensten
M12	Extensieve begrazing	Enkelvoudig onderhands via plaatselijke schaapskudde
M13	Maaien Droge en Vochtige heide	Aanbesteding via het reguliere maaiwerkbestek (raamwerkcontract)
M14	Verwijderen toplaag jeneverbessruweel	Enkelvoudig onderhands
M15	Opslag verwijderen	Europese aanbestedingsprocedure (dienst)
M17	Verwijderen Reuzenbalsemien	Enkelvoudig onderhands
M18	Periodieke drukbegrazing	Enkelvoudig onderhands via plaatselijke schaapskudde

- *Maatschappelijk verantwoord handelen*

Wij hanteren het uitgangspunt 'Thuis in de streek', een strategie waarbij we een goede relatie onderhouden met de directe omgeving van onze terreinen. Dat doen we bijvoorbeeld door grotere aanbestedingen in percelen op te delen waarmee ook kleinere bedrijven kunnen inschrijven.

- *Inkoopproces*

Ons inkoopteam staat de projectorganisatie bij, informeert over alle inkoop gerelateerde zaken en stelt diverse hulpmiddelen ter beschikking. Bij nationale openbare en Europese aanbestedingen zijn de inkoopadviseurs leidend bij het maken van keuzes inzake de juiste procedure en treden op als procesbegeleider.

- *Nadere uitwerking beleid periode 2018/2021*

Een deel van de maatregelen die in de periode 2018-2021 worden uitgevoerd, zoals de verwijdering van opslag, is omvangrijk en complex. Deze maatregelen willen wij meerjarig aanbesteden binnen de looptijd van de beschikking (2018-2021).

- *Werkwijze*

De projectleider is verantwoordelijk voor de te nemen stappen en stuurt het aanbestedingsteam aan. Samen met de boswachter beheer bepalen ze:

- of het werk wordt uitbesteed
- de meest geschikte marktpartijen bij aanbesteding
- de te doorlopen procedure
- de leveranciersseisen
- de uitsluitingsgronden
- de technische specificaties
- de gunningscriteria (prijs-kwaliteit verhouding)
- de gunningsmethodieken.

6 Vergunningen/ontheffingen

In dit hoofdstuk beschrijven wij de voorbereiding van de uitvoering. We gaan in op de benodigde vergunningen, ontheffingen, voorbereidende onderzoeken etc.

Voor de uitvoering van de maatregelen kunnen, afhankelijk van het type maatregel, één of meer van de volgende vergunningen en/of ontheffingen en/of checks nodig zijn:

1. Provinciaal
  - a. Vergunning Wet Natuurbescherming (inclusief bescherming EHS/ Natuurnetwerk)
  - b. Ontgrondingsvergunning
  - c. Bescherming van drink- en grondwater
2. Gemeentelijk
  - a. Aanpassing bestemmingsplan
  - b. Omgevingsvergunning
  - c. Archeologie
  - d. Onderzoek naar Niet Gesprongen Explosieven (NGE)
3. Overig
  - a. Watervergunning via het betreffende waterschap(pen)
  - b. Check op kabels en leidingen via de betreffende ondernemingen

De doorlooptijd van de vergunningenprocedures varieert van 8 tot 26 weken (exclusief eventuele vertraging door beroeps- en bezwaarprocedures) en voor een aantal vergunningen is voorafgaand nader onderzoek en/of aanvullende informatie nodig. Voordat de uitvoering start, moeten de vereiste vergunningen verleend zijn.

6.1 Provinciale vergunningen/ontheffingen

6.1.1 Wet Natuurbescherming

Ter voorbereiding van deze planuitwerking is door het adviesbureau Ecogroen een voortoets gedaan voor de Wet Natuurbescherming en het Natuurnetwerk Nederland (NNN)¹⁶. Het onderzoek geeft duidelijkheid over:

1. Gebiedsbescherming:
  - a. duidelijkheid over maatregelen die vrij zijn van nadere toetsing of vergunning
  - b. duidelijkheid over effecten die wel/niet zijn uit te sluiten en welke vervolgstappen (zoals aanvullend onderzoek of vergunning) nodig zijn.
2. Soortbescherming:
  - a. duidelijkheid over maatregelen die vrij zijn van nadere toetsing of ontheffing
  - b. duidelijkheid over maatregelen die conform de gedragscode kunnen worden uitgevoerd, met welke aanpassing een maatregel alsnog ontheffingsvrij kan worden uitgevoerd of welke vervolgstappen (zoals aanvullend onderzoek of ontheffing) nodig zijn.

---

¹⁶ Uitvoering interne PAS-maatregelen Haaksbergerven, Ecogroen, 13 november 2017

3. Bescherming van houtopstanden: overzichtskaart van de te vellen houtopstanden.
4. Bescherming van de EHS/NNN: schriftelijke herbevestiging provincie dat toetsing niet aan de orde is.

Per maatregel is geconcludeerd of:

1. effecten uit te sluiten zijn, er zijn geen vervolgstappen nodig
2. een vrijstelling mogelijk is, er zijn geen vervolgstappen nodig
3. de (PAS-)maatregel is in het Natura 2000-beheerplan benoemd en getoetst, er kan (onder voorwaarden) vergunningvrij worden gewerkt, er is een Ecologisch Werkprotocol nodig
4. effecten niet uit te sluiten maar wel te mitigeren zijn, bijvoorbeeld door te werken conform de Gedragscode: er is een Ecologisch Werkprotocol nodig
5. effecten niet uit te sluiten zijn vanwege onvoldoende onderbouwing of door het ontbreken van gegevens: een nadere detaillering is vereist, er is vervolgonderzoek (nader veldonderzoek, uitgebreide effectbeoordeling) en/of een ontheffing en/of vergunning nodig.
6. effecten worden verwacht en mitigatie niet mogelijk is: nadere detaillering is vereist, er is vervolgonderzoek (nader veldonderzoek, uitgebreide effectbeoordeling) en/of een ontheffing en/of een vergunning nodig.

De resultaten van het onderzoek voor wat betreft gebieds- en soortenbescherming zijn samengevat in bijlage 5.

Bij het opstellen van de voortoetsen in het kader van de Wet Natuurbescherming gebruikten wij de resultaten van de SNL-monitoring, de gegevens uit de Nationale data- en Florabank (NDFF) en betrekken wij de lokale Vogelwerkgroep. We gebruiken hun kennis en vergroten daarbij zo mogelijk ook het draagvlak voor de uitvoering van de maatregelen. De regels voor beoordeling van effecten op het NNN (voorheen de EHS) zijn vastgelegd in de Omgevingsverordening Overijssel 2009 (Provincie Overijssel 2017).

Uit het door Ecogroen uitgevoerde onderzoek naar benodigde vergunningen blijkt dat voor de herstelmaatregelen van de compartimenteringsdammen de significante negatieve effecten qua gebiedsbescherming niet uit te sluiten zijn, met name op de Habitatrichtlijnsoort Grote modderkruiper die vooral in het zuidelijk deel van het veen voorkomt. Deze herstelmaatregelen dienen verder onderzocht te worden in de vorm van een nadere effectbeoordeling. Doordat de andere maatregelen zijn opgenomen in het beheerplan volstaat volgens Ecogroen het opstellen van een ecologisch werkprotocol (Wnb Artikel 3.8 lid 7). In een ecologisch werkprotocol worden de eisen vastgelegd voor het zorgvuldig werken en het voorkomen van schade aan beschermde natuurwaarden.

Wat betreft soortenbescherming kan volgens Ecogroen veelal gewerkt worden conform de Gedragscode Natuurbeheer met daarbij het opstellen van een ecologisch werkprotocol. Voor de herstelmaatregelen van de compartimenteringsdammen dient nader onderzocht te worden of er overtreding van de verbodsartikelen uit de Wet natuurbescherming plaatsvindt.

De ecologische werkprotocollen zullen ter informatie worden voorgelegd aan de Provincie Overijssel afdeling vergunningverlening.

6.1.2 Ontgrondingenvergunning en MER

Wanneer de te pluggen oppervlakte groter is dan 12,5 ha is een ontgrondingsvergunning nodig en dient er een project-MER opgesteld te worden. Dit is voor de uitvoering van de interne PAS maatregelen binnen het Haaksbergerveen niet aan de orde. Bij de uit te voeren plagwerkzaamheden wordt de strooisellaag en een dunne laag grond van circa 10 cm verwijderd. Het gaat binnen deze planuitwerking om een zeer klein oppervlakte van minder dan 400m². In het vergunningenoverleg van 7 mei 2018 tussen de Provincie Overijssel en Staatsbosbeheer is naar voren gekomen dat voor deze activiteit een vormvrije MER moet worden opgesteld.

6.1.3 Bescherming drink- en grondwater

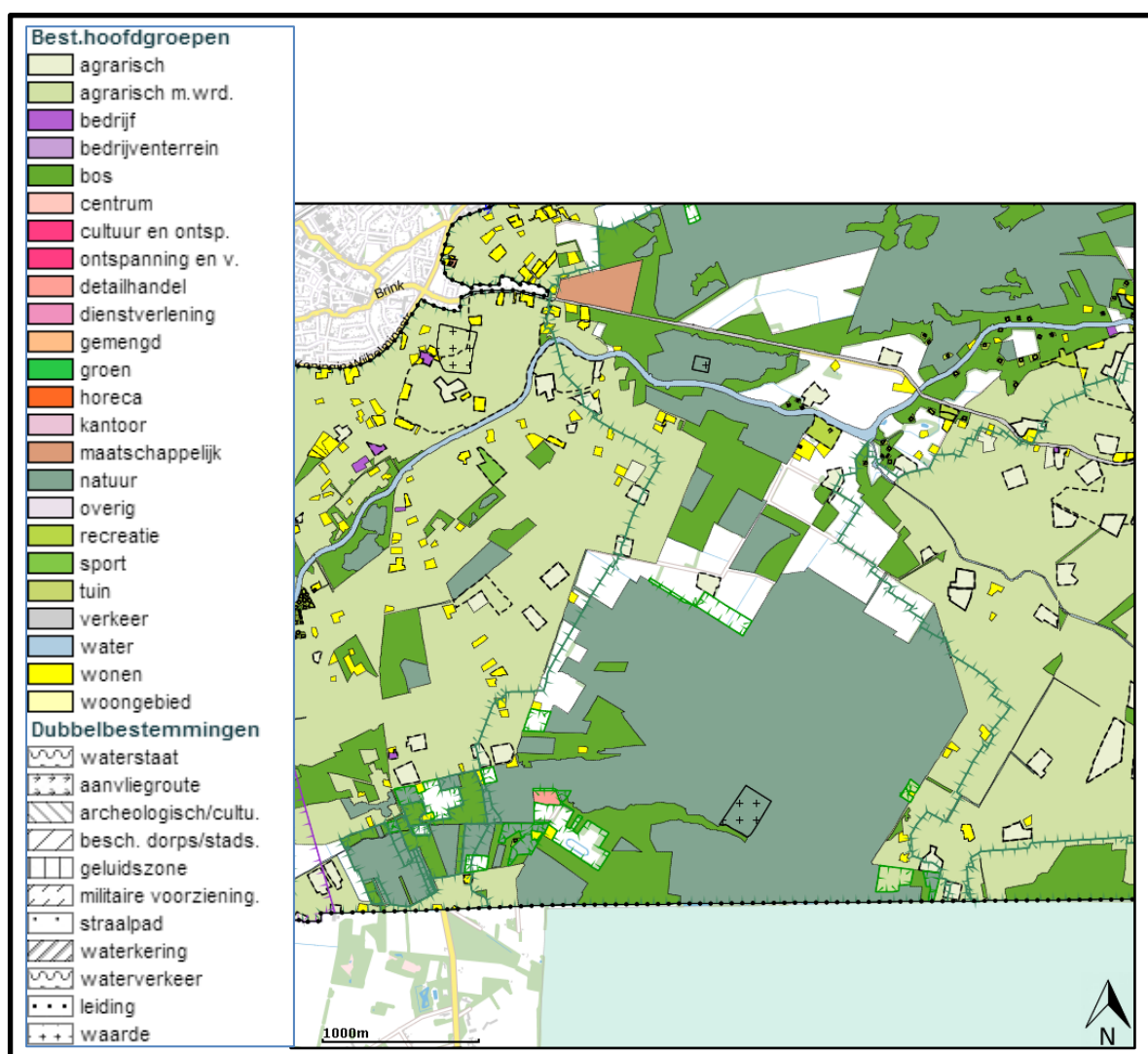
Het natura 2000-gebied Buursezand & Haaksbergerveen ligt niet in een waterwin- of grondwaterbeschermingsgebied.

6.2 Gemeentelijke vergunningen/ontheffingen/onderzoeken

6.2.1 Bestemmingsplan

Op basis van het huidige bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Haaksbergen (zie figuur 12) is er geen noodzaak voor de uitvoering van de interne PAS maatregelen in de eerste PAS-periode, om het bestemmingsplan te wijzigen. De uit te voeren maatregelen liggen op percelen met de bestemming 'natuur' of 'bos'.

Aandachtspunt zijn de percelen met de bestemming 'bos' die liggen in de zone tussen het Haaksbergerveen en Buursezand. Vooruitlopend op de kapwerkzaamheden in de 2^e Pas-periode dient het bestemmingsplan hierop aangepast te worden. Deze wijziging wordt meegenomen in het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) dat wordt gemaakt in het kader van het extern gebiedsproces. Zo hoeft er geen aparte bestemmingsplanwijziging te worden aangevraagd.

Figuur 12: Uitsnede bestemmingsplan buitengebied gemeente Haaksbergen

6.2.2 Omgevingsvergunning

Uit overleg (d.d. 23 januari 2018) met gemeente Haaksbergen blijkt dat er geen omgevingsvergunning benodigd is voor werken en werkzaamheden in het kader van het normale beheer en onderhoud en/of werken en werkzaamheden die worden uitgevoerd ter ontwikkeling van landschaps- en natuurwaarden. Een verslag van dit overleg in de vorm van een memo is opgenomen in bijlage 6. Alle voorgenomen interne maatregelen vallen onder normaal onderhoud.

De uitvoering van de maatregelen M7a (Inrichten hydrologische bufferzone) en M11 (omvormen (delen van) bospercelen naar heide) moet nog getoetst worden aan het Bestemmingsplan buitengebied. Dit op basis van de nog op te stellen inrichtingsplannen.

6.2.3 Archeologie

De gemeente Haaksbergen heeft op 1 november 2017 een Partiële herziening veegplan 1 Buitengebied Haaksbergen vastgesteld met daarin wijzigingen ten opzichte van het originele Bestemmingsplan in het kader van Archeologische verwachtingen.

Het grootste deel van het Haaksbergerveen heeft een Lage archeologische verwachtingswaarde. Binnen gebieden met deze waarde is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 100.000 m² en dieper dan 0,4 m. Een kleiner deel heeft een Middelmatige archeologische verwachting. Binnen deze gebieden is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 5.000 m² en dieper dan 0,4 m. Een klein deel van het Haaksbergerveen heeft een Hoge archeologische verwachtingswaarde. Dit zijn met name de hogere zandruggen. Binnen deze gebieden is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 2.500 m² en dieper dan 0,4 m.

De maatregelen M12 (extensieve begrazing), M13 (maaieren), M14 (kleinschalig plaggen), M15 (opslag verwijderen), M17 (Reuzenbalsemien verwijderen) en M18 (periodieke drukkbegrazing) zijn reguliere onderhoudswerkzaamheden waarbij niet dieper dan 40 cm wordt gegraven. Voor de uitvoering van deze maatregelen is geen archeologisch onderzoek/omgevingsvergunning vereist in het kader van de archeologische verwachtingen.

De uit te voeren werkzaamheden ten behoeve van de inrichting van de hydrologische bufferzone en het omvormen van (delen van) bospercelen naar heide ten zuiden van de Buurserbeek zijn grootschalig. Hier vinden wellicht werkzaamheden plaats dieper dan 0,4 m. Bij het opstellen van de inrichtingsplannen voor deze twee gebieden wordt ook het aspect archeologie meegenomen. Zo nodig wordt er een archeologisch onderzoek uitgevoerd als in de verdere voorbereiding blijkt dat dit nodig is.

6.2.4 Onderzoek Niet Gesprongen Explosieven (NGE)

Adviesbureau REASeuro heeft in opdracht van ons een historisch vooronderzoek uitgevoerd naar Niet Gesprongen Explosieven (NGE) binnen o.a. het Haaksbergerveen. Uit het onderzoek blijkt dat in het werkgebied Haaksbergerveen grondroerende werkzaamheden zonder vervolgstap/nader onderzoek uitgevoerd kunnen worden. Er zijn geen risicogebieden aangewezen.

6.3 Overig

6.3.1 Watervergunning via het betreffende waterschap(pen)

Er is geen watervergunning nodig voor de uit te voeren beheermaatregelen binnen het Haaksbergerveen. Voor het dempen van sloten/greppels van watergangen die op de legger staan van waterschap Vechtstromen is (hoogst waarschijnlijk) een vergunning nodig. Er is nog geen check uitgevoerd. Deze maatregelen worden eerst verder uitgewerkt.

6.3.2 Bodemkwaliteit

Er zijn geen aanwijzingen van vervuiling in de bodem en binnen het Haaksbergerveen.

6.3.3 Check op kabels en leidingen via de betreffende ondernemingen

Onderdeel van aanbesteding van de uitvoeringswerkzaamheden is het doen van een Klic melding door de aannemer, voorafgaand aan de uitvoering. Door Staatsbosbeheer is reeds een oriënterend Klic-onderzoek uitgevoerd waardoor de kabels en leidingen inzichtelijk zijn. Deze leidingen liggen alleen langs bestaande wegen en vormen daardoor geen belemmering voor de werkzaamheden.

6.4 Conclusie

Uit tabel 13 blijkt welke vergunningen nodig zijn voor de uitvoering van onze opgave in het Haaksbergerveen. Hieruit blijkt dat alleen voor M7a (via ext gebiedsproces) en M11 vergunningen en mogelijk een MER procedure nodig zijn.

6.4.1 Coördinatiebesluit provincie Overijssel

Voor de uitvoering van de beoogde PAS-maatregelen zijn meerdere (overheids)besluiten (ruimtelijke plannen, vergunningen, ontheffingen, etc.) noodzakelijk. Elk van deze besluiten kent een eigen voorbereidingsprocedure en termijn(en). Om de beoogde maatregelen tijdig te kunnen nemen, is het noodzakelijk om de deze besluiten en bijbehorende procedures zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. De Wet ruimtelijke ordening (Wro) biedt Provinciale Staten (PS) de mogelijkheid om de voorbereiding, behandeling en bekendmaking van deze besluiten te coördineren door de provinciale coördinatieregeling uit de Wro van toepassing te verklaren op alle percelen waar deze maatregelen nodig zijn. Om dit te bewerkstelligen heeft de provincie een coördinatieverordening vastgesteld (d.d. 09-11-2016).

Zonder toepassing van coördinatie doorlopen deze besluiten verschillende procedures en moeten betrokkenen op verschillende momenten en bij verschillende bevoegde gezagen/bestuursrechters hun zienswijze, bezwaar of beroep kenbaar maken. Dit leidt voor betrokkenen tot zeer onduidelijke situaties.

Door toepassing van coördinatie worden alle benodigde besluiten voor de uitvoering van de Ontwikkelopgave EHS/Natura2000 per gebied zoveel mogelijk gelijktijdig (dan wel geclusterd) voorbereid en ter inzage gelegd. Deze ter inzage legging wordt in één gezamenlijke kennisgeving bekend gemaakt. Alle gecoördineerde (ontwerp)besluiten kunnen ingezien worden bij één loket (de provincie). Desgewenst kan met één zienswijze gereageerd worden op diverse

ontwerpbesluiten. Vervolgens kunnen belanghebbenden tegen alle besluiten gelijktijdig beroep indienen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Dit zorgt voor meer overzichtelijkheid van de (samenhang) van de procedures.

De efficiency van de besluitvorming neemt toe in het geval van toepassing van coördinatie, omdat in plaats van meerdere besluitvormingsprocedures maar één procedure wordt gevoerd. De termijn van de aanvraag van de vergunning tot het definitieve besluit is maximaal zes maanden, maar bij coördinatie kunnen afspraken worden gemaakt over een kortere of langere termijn. Hier worden met de bevoegde gezagen en de aanvrager afspraken over gemaakt, zonder afbreuk te doen aan rechtsbescherming voor derden.

Daarnaast worden de (voorgenomen) besluiten zoveel mogelijk in een vroeg stadium inhoudelijk al op elkaar afgestemd, waarmee tegenstrijdigheden in de verschillende besluiten wordt uitgesloten. Dit verkleint het risico op niet-uitvoerbare projecten.

In principe geldt voor alle besluiten die nodig zijn voor de Natura 2000 opgave dat de coördinatieverordening van toepassing is, ook als er maar 1 vergunning nodig is. Wanneer we van de coördinatieverordening willen afwijken, zullen we dit goed beargumenteerd aan de provincie moeten voorleggen.

Tabel 13 Benodigde vergunningen, ontheffingen en onderzoeken

Maatregel	Globale omschrijving	Omgevingsvergunning	Waternvergunning	Wnb gebiedsbescherming	Wnb soortbescherming	Bodemkwaliteit	Ontgrondingenvergunning	Drink- en grondwater	Aanpassen bestemmingsplan	NGE onderzoek	MER-procedure
	J = ja N = nee * = onzeker J* = waarschijnlijk wel N* = waarschijnlijk niet ? = niet bekend										
M7a	Creëren hydrologische bufferzone incl. dempen interne watergangen	J	J*	N*	*	N	J*	N	J*	N	J*
M11	Omvorming bospercelen en inrichten hydrologische bufferzone (uitvoering 2 ^e PAS-periode)	J	J*	J*	J*	N	*	N	J	N	J*
M12	Extensieve begrazing	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
M13	Maaien heide	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
M14	Verwijderen toplaag/plaggen	N	N	N	N	N	J	N	N	N	N
M15	Opslag verwijderen	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
M17	Verwijderen Reuzenbalsemien	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
M18	Periodieke drukbegrazing	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N

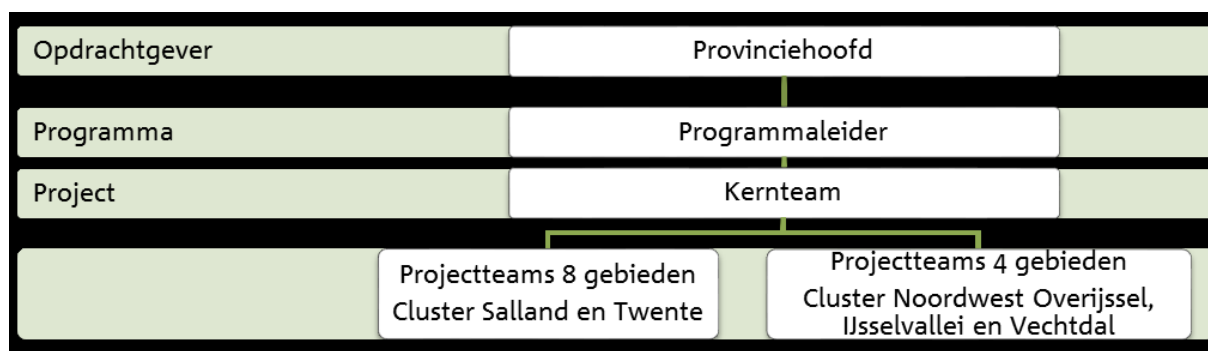
7 Projectmanagement

In dit hoofdstuk beschrijven wij de projectmatige aanpak van onze interne opgave in Haaksbergerveen. We sluiten daarbij aan op de in het programmaplan uitgewerkte kaders en werken die voor Haaksbergerveen op projectniveau uit.

7.1 Organisatie

De opdrachtgever, provinciehoofd Herman Brink, is eindverantwoordelijk voor het programma 'interne PAS-maatregelen in Overijssel'. Hij heeft de algehele sturing en coördinatie voor het opstellen en uitvoeren van het programma overgedragen aan de programmaleider Marlies Ellenbroek. De projectleiders (Ruben Achter de Molen, Corné Balemans en Linde Gommers) zijn verantwoordelijk voor de planvorming en uitvoering in de afzonderlijke gebieden. De sturing op het programma loopt voor een belangrijk deel via het kernteam. Het kernteam bestaat uit de programmaleider (Marlies Ellenbroek), de projectleiders, de projectbeheerser Hisko Wind en de diverse projectmedewerkers. Meer informatie over de inrichting van het programma en de programmasturing en daar onder liggende IPM-model is te vinden in ons overkoepelende programmaplan.

Figuur 13: Organisatiestructuur Staatsbosbeheer

De projectleiders hebben in aansluiting op onze beheereenheden projectteams voor de planvorming en uitvoering in de gebieden ingericht bestaande uit medewerkers van de betreffende beheereenheden en specialisten. Het projectteam voor Haaksbergerveen komt éénmaal per vier tot 8 weken bijeen en bestaat uit:

- Linde Gommers (projectleider)
- Miriam Leferink (projectmedewerker en projectbeheerser)
- Roswitha Rood (communicatiemedewerker)
- Adriaan Hollander (boswachter beheer)
- Rick Ruis (boswachter ecologie)
- Jeroen Buunen (boswachter publiek)
- Leen van Duijn (projectmedewerker SKK-raming)
- Hugo Tromp (provinciaal adviseur)
- Geert Kooijman (ecoloog)
- Rob van Dongen (hydroloog)

7.1.1 Rollen en verantwoordelijkheden

De taken en verantwoordelijkheden van de verschillende functies zijn beschreven in het programmaplan. In bijlage 7 hebben wij de vertaalslag gemaakt van het IPM-model naar het projectteam Haaksbergerveen.

Concreet en meer specifiek voor het projectteam Haaksbergerveen betekent dit:

- *Linde Gommers, projectleider*

Linde is integraal eindverantwoordelijk voor de projectorganisatie, de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen en de ambtelijke en waar nodig bestuurlijke contacten met de omgeving.

- *Miriam Leferink, projectmedewerker algemeen en projectbeheerser voor Haaksbergerveen*

Als projectbeheerser bewaakt Ilse de voortgang, de risico's en de planning. Zij vraagt informatie op bij de projectteamleden en de programmabeheerser en signaleert afwijkingen aan de projectleider.

- *Roswitha Rood, communicatiemedewerker*

Roswitha is verantwoordelijk voor de uitvoering van de communicatiestrategie¹⁷. Zij onderhoudt de contacten met de omgeving, adviseert de projectleider en werkt nauw samen met de boswachter publiek.

- *Adriaan Hollander, boswachter beheer*

Adriaan geeft vanuit zijn kennis van het gebied (onderdeel wijze van uitvoering) invulling aan de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen. Hij werkt daarbij nauw samen met de boswachter ecologie en de ecooloog.

- *Rick Ruis, boswachter ecologie*

Rick geeft vanuit zijn kennis van het gebied (onderdeel ecologie) invulling aan de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen. Hij werkt daarbij nauw samen met de boswachter beheer en de ecooloog.

- *Jeroen Buunen, boswachter publiek*

Jeroen werkt nauw samen met de omgevingsmanager. Jeroen is het gezicht van Staatsbosbeheer en wordt daarbij waar nodig ondersteund door de projectleider en de omgevingsmanager.

- *Leen van Duijn, projectmedewerker SSK*

Leen is verantwoordelijk voor het opstellen en actueel houden van de door de projectleider gevraagde SSK-ramingen.

- *Hugo Tromp, provinciaal adviseur*

Voor de afstemming met de externe maatregelen wordt door de projectleider en de omgevingsmanager een beroep gedaan op Leen.

- *Geert Kooijman, ecooloog*

Geert levert als specialist ecologie de benodigde inhoudelijke inbreng bij de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen. Hij werkt daarbij nauw samen met de boswachters ecologie en beheer en de hydroloog.

- *Rob van Dongen, hydroloog*

---

¹⁷ Communicatiestrategie uitvoering interne & externe PAS-maatregelen Haaksbergerveen (zie hoofdstuk 11)

Rob levert als specialist hydrologie de benodigde inhoudelijke inbreng bij de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen. Hij werkt daarbij nauw samen met de boswachters ecologie en beheer en de ecooloog.

7.1.2 Escalatiemodel

De projectleider stuurt het projectteam aan. Als de projectteamleden de hun toebedeelde taken niet of niet tijdig kunnen uitvoeren gaan zij in overleg met de projectleider. Als de projectleider het gesignaleerde knelpunt niet binnen de planuitwerking en/of de begroting van het Haaksbergerveen kan oplossen en/of zijn mandaat¹⁸ overstijgt, gaat de projectleider in overleg met de programmaleider. De programmaleider bepaalt of het een interne of een externe kwestie betreft en onderneemt de volgende acties:

- interne kwestie: de programmaleider onderzoekt intern de mogelijkheden voor een oplossing en gaat waar nodig in overleg met en/of escaleert richting de interne opdrachtgever. Als in het uiterste geval geen oplossing te vinden is binnen de provinciale eenheid van Staatsbosbeheer, escaleert de interne opdrachtgever richting de directie.
- externe kwestie: als het zaken betreft waar de provincie een verantwoordelijkheid heeft (bijvoorbeeld de door de provincie Overijssel beschikbaar gestelde middelen) gaat de programmaleider in overleg met de ambtelijk contactpersoon van de provincie. Als ambtelijk geen oplossing kan worden gevonden escaleert de programmaleider richting de opdrachtgever. Deze treedt waar nodig in overleg met betrokken bestuurder(s). Waar nodig escaleert de opdrachtgever achtereenvolgens richting de directie.

7.2 Planning

Bijlage 8 bevat de planning voor de interne maatregelen in het Haaksbergerveen met per maatregel de voorbereidingsfase (communicatie, aanbesteding, vergunningen, uitzetten werkerrein etc.), de uitvoeringsfase (concrete uitvoering inclusief benodigde technische, ecologische en communicatieve begeleiding). Na uitvoering van de maatregelen volgt nazorg (zoals herstel schade aan paden, vervolgbeheer etc.).

Bij de uitvoering van het programma interne PAS-maatregelen in Overijssel maken we gebruik van MS-projects. Dit is een belangrijke basis voor het plannen van onze activiteiten, ons resource management en het te allen tijde actueel houden van de programmaplanning en daaronder liggende plannings per gebied en maatregel. Tweewekelijks bespreken de projectbeheerser en de projectleider de uitvoering van de maatregelen en onderliggende activiteiten voor het betreffende gebied. De projectleider bespreekt de planning achtereenvolgens met de teamleider van het betreffende beheerteam.

Zoals de planning er nu uitziet, kunnen de maatregelen, zoals beschreven in deze planuitwerking, voor het einde van de eerste PAS-periode zijn afgerond. Wanneer van deze planning wordt afgeweken zal dit in de communicatie meegenomen moeten worden.

---

¹⁸ In onze per 1 januari 2017 geactualiseerde mandaatregeling is vastgelegd welke functies/functionarissen de bevoegdheid hebben om bepaalde besluiten (tot welk bedrag) te nemen of handelingen te verrichten.

7.3 Sturingslijn provincie Overijssel

De provincie Overijssel heeft een sturingslijn opgesteld voor de door de SWB-partners uit te voeren interne maatregelen (zie onderstaande figuur 14). Daarbij is op basis van de omvang en de risico's van een maatregel de door de provincie Overijssel gewenste sturing bepaald. Wij hebben op basis van deze sturingslijn per maatregel bepaald in welk categorie (A, B, C of D) de maatregel valt (zie tabel 14) en welke invulling daarbij hoort.

Figuur 14: Sturingslijn provincie Overijssel

		Risico's / Complexiteit	
		Klein	Groot
Omvang	Klein	Vb. Maaibestek A	Vb. Boskap SHR B
		Sturing: - Basis sturingslijn	Sturing: - Basis sturingslijn - Gezamenlijk akkoord (risico's)
	Groot	Vb. Regulier inrichtingsplan C	Vb. Petgaten D
		Sturing: - Basis sturingslijn - Keuzemoment publicatie	Sturing: - Basis sturingslijn - Gezamenlijk akkoord (risico's) - Keuzemoment publicatie - Keuzemoment gunning

Los van de basis sturingslijn zoals beschreven in de notitie van de provincie Overijssel wordt regelmatig (tenminste één maal per kwartaal) afgestemd met de gebiedsmanager Haaksbergerveen van de provincie Overijssel.

Tabel 14 Sturingslijn provincie Overijssel: categorie per maatregel

Maatregel	Globale omschrijving	Categorie	Invulling sturing
M7a	Inrichten hydrologische bufferzone	A	Basis sturingslijn
M11	Inrichtingsplan omvormen Bos	A	Basis sturingslijn
M12	Extensieve begrazing	A	Basis sturingslijn
M13	Maaien heide	A	Basis sturingslijn
M14	Verwijderen toplaag/plaggen	A	Basis sturingslijn
M15	Opslag verwijderen	C	Basis sturingslijn, overleg bij keuzemoment publicatie
M17	Verwijderen Reuzenbalsemien	A	Basis sturingslijn
M18	Periodieke drukbegrazing	A	Basis sturingslijn

De basisafstemming bestaat uit:

- inzet van een provinciale gebiedsadviseur,
- afstemming met de gebiedsecoloog van de Provincie Overijssel
- toepassing van de PVR-cyclus,
- informeel overleg
- geldende subsidiekaders

Onder categorie A vallen de maatregelen met beperkte omvang en beperkte risico's. Dit vraagt geen aanvulling van de basissturing.

Onder categorie C vallen maatregelen met een grote omvang maar een beperkt risico. Dit betekent dat naast de basis afstemming ook afstemming plaatsvindt voorafgaand aan de aanbesteding. Staatsbosbeheer zal in een kort overleg, voorafgaand aan de publicatie, de uitgewerkte aanbestedingsdocumenten bespreken met de contractmanager Interne maatregelen van de provincie. De documenten zullen in samenhang met de risicoanalyse worden besproken en gezamenlijk ter plekke worden vastgesteld.

Indien een combinatie van maatregelen met verschillende sturingslijnen gezamenlijk wordt aanbesteed, dan wordt de hoogste sturingslijn gehanteerd gedurende de aanbesteding.

Omdat er veel processen spelen en maatregelen worden uitgevoerd in het Haaksbergerveen (ook naast de maatregelen in deze planuitwerking), zal Staatsbosbeheer extra aandacht geven aan een goede communicatie over deze maatregelen, in samenhang met het gebiedsproces.

8 Risicomanagement

In het programmaplan wordt het door ons gehanteerde risicomanagement beschreven. Dit is gebaseerd op de RISMAN -methode.

8.1 Aanpak

In de risicosessie voor Haaksbergerveen hebben we de risico's van de uitvoering van de in deze planuitwerking opgenomen maatregelen geïnventariseerd en mogelijke beheersmaatregelen en bijbehorende actiehouders benoemd. De in het programmaplan opgenomen risicoclassificatie hebben we voor de werkbaarheid wat vereenvoudigd (zie figuur 15). De resultaten van de risicosessie voor Haaksbergerveen zijn opgenomen in de risicotabel (bijlage 9). In onderstaande paragraaf zijn de risico's met de classificatie riskant of kritiek uitgelicht.

Figuur 15 Risicoclassificatie

Kans →	Laag	Middelhoog	Hoog
Gevolg ↓			
Laag			
Middelhoog			
Hoog			

Ongewenst	
Riskant	
Kritiek	

8.2 Riskante en kritieke risico's

- *Thema technisch*

Risico: Aannemer levert niet de verwachte kwaliteit.

Risico: Machines aannemer niet goed toegerust op terreinomstandigheden.

Beheersmaatregelen:

1. Aanbesteden op basis van juiste criteria (sturen op prijs en kwaliteit)
2. Concrete, heldere opdracht opstellen
3. Voorafgaand aan de uitvoering:
  - a. concreet en duidelijk bestek eisen (technisch, financieel, organisatorisch, planningtechnisch etc.)
  - b. cruciale momenten benoemen wat betreft oplevering (tussen)resultaat, controle en begeleiding
4. Tijdens de uitvoering:

- a. Intensieve controles op ingezet materieel en voortgang werkzaamheden; ook ecologische begeleiding door boswachter.

Risico: Terreinomstandigheden door weersomstandigheden maken werken onmogelijk

Beheersmaatregelen:

1. Door aannemer maatregelen op laten nemen om vertraging te voorkomen (buffer in planning, alternatieve werkwijze).
2. Bij vertraging goede communicatie met de omgeving en Provincie Overijssel.

- *Thema organisatorisch*

Risico: Provincie is niet akkoord met de voorgestelde invulling van de maatregelen

Beheersmaatregelen:

1. Duidelijke en volledige planuitwerking op tijd inleveren bij provincie.
2. Nut en noodzaak van aanvullingen op de gebiedsanalyse goed onderbouwen.

Risico: Onvoldoende afstemming tussen in- en externe maatregelen.

Beheersmaatregelen:

- Organiseren afstemming (gezamenlijke aanpak, afstemmingsmomenten etc.)
- Waar mogelijk voorstellen doen voor samenwerking (bijvoorbeeld gezamenlijke communicatie en uitvoeringskalender)
- Zo nodig escaleren richting programmaleider
- Regulier overleg met provinciaal adviseur
- Organiseren afstemming voorbereiding en uitvoering in- en externe maatregelen
- Waar mogelijk via Sharepoint informatie delen

- *Thema ruimtelijk/planologisch*

Er zijn vooralsnog geen riskante of kritieke risico's gedefinieerd voor dit thema. In bijlage 9 zijn wel een aantal 'laag scorende' risico's binnen bovenstaand thema opgenomen.

- *Thema politiek/bestuurlijk*

Er zijn vooralsnog geen risico's gedefinieerd voor dit thema.

- *Thema juridisch/wettelijk*

Er zijn vooralsnog geen riskante of kritieke risico's gedefinieerd voor dit thema. In bijlage 9 zijn wel een aantal 'laag scorende' risico's binnen bovenstaand thema opgenomen.

- *Thema financieel/economisch*

Risico: Vanuit SNL is een lagere vergoeding voor het omgevormde natuurtype beschikbaar

Beheersmaatregel:

Tijdige afstemming met de provincie over wijziging natuurtype als gevolg van uitvoering maatregelen

Risico: Kosten uitvoering blijken bij aanbesteding hoger uit te vallen dan begroot / Niet voorziene kosten moeten gemaakt worden / Provincie vindt project te duur worden

Beheersmaatregel:

Goede raming maken (SSK), goede financiële administratie en verantwoording, tijdig aan de bel trekken bij dreigend tekort. Indien noodzakelijk, in overleg met provincie Overijssel over naar boven bijstellen begroting en benodigde aanpassing beschikking.

- *Thema omgeving*

Er zijn vooralsnog geen riskante of kritieke risico's gedefinieerd voor dit thema. In bijlage 9 zijn wel een aantal 'laag scorende' risico's binnen bovenstaand thema opgenomen.

De projectbeheerser is verantwoordelijk voor de beheersing van het totaalpakket. Hij/zij agendeert het risicomanagement in het kernteam en/of de betreffende projectteams en checkt bij de actiehouder de status van de risico's en de bijbehorende beheersmaatregelen. De projectleider blijft eindverantwoordelijk voor het gebied.

8.3 Werkwijze vervolg

Binnen de looptijd van de uitvoering van de maatregelen wordt de risicotabel met enige regelmaat geactualiseerd en worden de beheersmaatregelen geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Wij verwachten dat tweemaal per jaar voldoende is. Vanuit de principes delen van kennis en afstemming van beheersmaatregelen sluiten wij daarbij graag aan op het door de provincie Overijssel georganiseerde risicomanagement. Daarbij worden ook de restrisico's¹⁹ bepaald.

---

¹⁹ Het restrisico is het risico dat na de implementatie van de beheersmaatregel(en) resteert.

9 Kwaliteit en monitoring

Het door ons uit te voeren natuurbeheer wordt gepland, uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld op basis van ons kwaliteitssysteem. Dat vinden we niet alleen belangrijk voor onszelf. We kunnen daarmee ook aan anderen laten zien hoe we werken, wat we bereiken en hoe het met de door ons beheerde natuurgebieden gaat. Jaarlijks vragen we externe experts onze werkwijze te beoordelen en aanbevelingen te doen voor toekomstig beheer.

Voor de kwaliteitssturing van het beheer hanteren we twee typen audits: interne kwaliteitsevaluaties en kwaliteitsbeoordelingen en externe audits. Bij een Interne Kwaliteitsbeoordeling (IK) kijken we eens per 12 jaar terug naar de oorspronkelijke plannen en doelen van het betreffende beheer- of uitwerkingsplan. We evalueren op basis van de praktijk (informatie vanuit monitoring en kartering) of de beoogde doelen zijn behaald en de realisatie op koers ligt. We sluiten de beoordeling af met een eindoordeel en verbeteracties. Vanaf 2016 wordt in aanvulling op de IK een jaarlijkse kwaliteitsevaluatie uitgevoerd. Met deze toevoeging is er continu aandacht voor de kwaliteit van het beheer op basis waarvan het beheer(plan) zo nodig kan worden bijgesteld. Een selectie van de interne kwaliteitsbeoordelingen en -evaluaties wordt door middel van externe audits getoetst. De externe auditoren zijn veelal afkomstig van universiteiten, wetenschappelijke instituten, overheden, belangenorganisaties en/of andere terreinbeherende organisaties.

De doorontwikkeling van ons kwaliteitssysteem is onderdeel van onze, met de herinrichting van de organisatie, in gang gezette professionalisering. De komende jaren investeren we in de in 2017 beoogde ISO-certificering (9001 en 14001) en kwaliteitssturing van het beheer ondersteund door CMSi²⁰.

- *Kwaliteit in relatie tot SNL en SKNL*

De Stichting SNL Certificering heeft ons gecertificeerd voor inrichting en beheer. Dat betekent dat wij het vertrouwen hebben gekregen als uitvoerder van provinciale doelen voor wat betreft het professionele beheer van natuur en daarmee samenhangende inrichtingsprojecten. De basis voor deze certificering is ons daartoe opgestelde kwaliteitshandboek²¹. Daarin is ook het projectenbeheer in het kader van SKNL beschreven en een toetsingskader SKNL voor elke fase van het project (algemeen, voorbereiding, start, beheer, afsluiting) opgenomen.

9.1 Monitoring en verantwoording

- *Effecten*

Wij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen. De provincie Overijssel is verantwoordelijk voor de monitoring van de effecten (procesindicatoren), de evaluatie en

---

²⁰ CMSi: Conservation Management System international. Een internationaal systeem voor het beheer van natuur en landschap, grond, gebouwen, recreatie en cultuurhistorie in ontwikkeling.

²¹ 'Kwaliteitshandboek Staatsbosbeheer Subsidie Natuur en Landschap', geactualiseerde versie d.d. 15 juli 2016

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

eventuele bijstelling van de maatregelen. De provincie Overijssel maakt daarvoor onder andere gebruik van de resultaten van SNL-monitoring. De resultaten van de SNL-monitoring geven inzicht in de kwaliteit van de habitattypen. De meest actuele monitoring in het kader van SNL stamt uit 2016 en is daarmee zeer recent.

- *Voortgang*

In onze administratie wordt per Natura 2000 gebied afzonderlijk een administratief project aangemaakt waar we de inzet en de kosten bijhouden. Deze indeling sluit aan op de (financiële) administratie van de provincie Overijssel met OS-nummers per gebied. Alle betrokken medewerkers hebben een werkinstructie gekregen zodat uren en kosten tijdig en op de juiste plek worden geboekt. De voortgangsrapportages worden gevuld met informatie vanuit onze projectenadministratie en de totaalplanning.

Jaarlijks onderzoeken we of deze planuitwerking nog actueel is. Waar nodig worden wijzigingen ten opzichte van de planuitwerking in overleg met de provincie Overijssel bepaald en doorgevoerd. Per maatregel zijn de volgende dechargecriteria vastgesteld;

Tabel 15 dechargecriteria Haaksbergerveen

Maatregel	Omschrijving	Dechargecriteria	Aan te tonen via
M7a	Creëren hydrologische bufferzone	Bijdragen aan opstellen inrichtingsplan door het externe gebiedsproces	inrichtingsplan
M11	Kappen naaldbos	Vorbereidingen voor uitvoering ca 25 ha (uitvoering in 2 ^{de} planperiode)	Inrichtingsplan en vergunningen
		Ecohydrologisch onderzoek	Rapportage
M13	Maaien (jaarlijks gefaseerd)	7 ha jaarlijks, 6,6 ha 15% per jaar en ca 30% van 18,5 ha per jaar maaien.	CMSi
M14	Kleinschalig plaggen en bekalken	Kleinschalig binnen 400m ² jeneverbesstruweel	CMSi
M15	Opslag verwijderen	Ca 270 ha	CMSi
		2450 m dam verzwaren	CMSi
M17	Dunnen	Bestrijden Reuzenbalsemien jaarlijks 2 ha, 2x	CMSi
M18	Periodieke drukbegrazing	20 graasdagen, 50% van 1,2 ha per jaar	CMSi

Aan het einde van de realisatiefase wordt er een opleverdossier opgeleverd. De afspraken over het format en de eisen voor dit opleverdossier staan in de notitie EDOP-#4375903-v1-Opleverdossier_Uitvoeringsfase_Ontwikkelopgave (1 juli 2017).

10 Meekoppelkansen

10.1 Uitbreiding leefgebied

In beide deelgebieden Buurserzand en Haaksbergerveen komen diersoorten voor die door de huidige staat van de verbinding minder goed in staat zijn om geschikte habitats in het andere deelgebied te bereiken. Het gaat hier onder andere om het gentiaanblauwtje en de adder. Door het uitvoeren van M11: kappen van Naaldbos in de tweede PAS-periode zal ook voor deze soorten een verbeterd leefgebied ontstaan.

10.2 Aanbrengen vishevel of realiseren vistrap voor Grote modderkruiper

Middels deze vishevel/vistrap kan de soort zich zelfstandig verspreiden in het achterliggende gebied. De soort is hiervoor dan niet meer afhankelijk van een boswachter die de modderkruipers bij lage waterstanden (voorjaar/zomer) tweewekelijks met een visnet overzet.

10.3 Voorlichting/educatie

Het thema Natura2000 en PAS kan binnen het gebied Haaksbergerveen en Buurserzand uitgewerkt worden tot een educatieprogramma met bijvoorbeeld een themaroute door beide gebieden met infoborden en/of een aparte app. Dit idee kan in overleg met Natuurmonumenten verder uitgewerkt worden.

11 Communicatiestrategie

Als basis voor de nadere uitwerking van onze communicatiestrategie hebben wij een krachtenveldanalyse gemaakt waarbij onderscheid is gemaakt tussen:

- gebruikers en omwonenden
- grondeigenaren
- belangengroepen
- intermediairs
- interne doelgroepen.

In bijlage 10 wordt de communicatiestrategie verder uitgewerkt met daarin ook de communicatieafspraken, -uitgangspunten en het bijbehorende communicatieplan. Daarbij worden ook de middelen beschreven die ingezet gaan worden om te communiceren.

Om de samenhang tussen zowel de interne en de externe maatregelen in het Haaksbergerveen te waarborgen en de communicatie naar buiten toe eenduidig te houden, vindt er bij communicatie uitingen afstemming plaats met de partners in het externe gebiedsproces. We zien het huidige communicatieplan als uitgangspunt, maar tegelijkertijd zal deze aangepast worden op de actuele ontwikkelingen en onderlinge afspraken. We proberen nadrukkelijk zoveel mogelijk samen op te trekken.

Het opstellen van de communicatiestrategie is onderdeel van het PvA en de voor de uitvoering tot en met 2017 door de provincie Overijssel beschikbaar gestelde middelen.

12 Leemten in kennis

Voor het herstel van de hoogveenbossen is als maatregel dunnen voorgeschreven in de gebiedsanalyse. De werking van deze maatregel is nog niet in de praktijk bewezen; daarnaast bestaat de kans dat dunnen wanneer de hydrologie nog niet voldoende is hersteld (de verdroging nog niet is opgeheven) een negatief effect heeft op het bos. Voorgesteld wordt dan ook om deze maatregel (nog) niet uit te voeren in de 1ste PAS periode en eerst de effecten van de hydrologische maatregelen af te wachten.

Omdat het hydrologische systeem van het Haaksbergerveen niet tot in detail bekend is, zijn de maatregelen rondom het herstellen van het hoogveen middels lagg-zones vooralsnog niet goed onderbouwd: het perspectief op lange termijn ontbreekt.

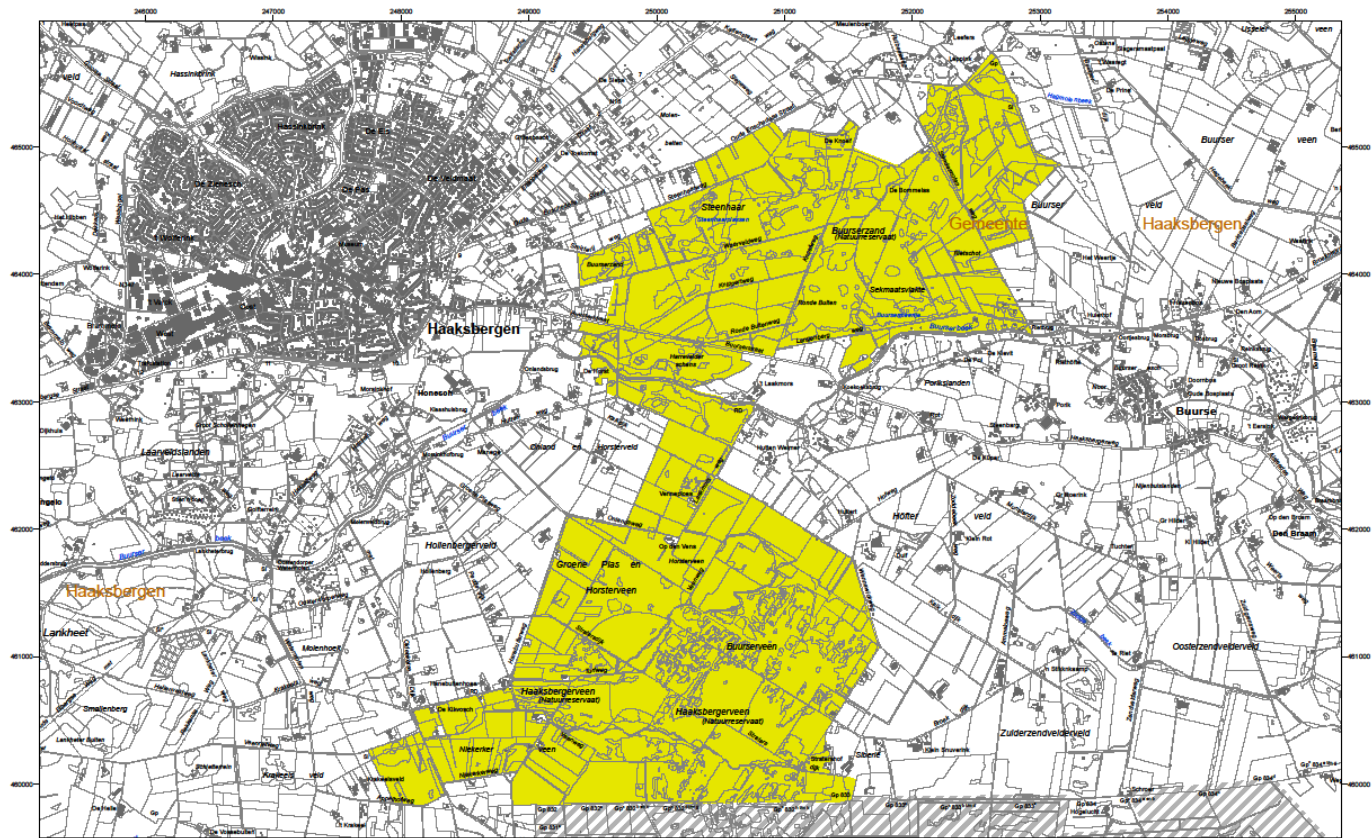
De Trend in kwaliteit van de habitattypen Stuifzandheiden met Struikhei, Vochtige heiden (hogere zandgronden), Droge heiden, Jeneverbesstruwelen, Kalkmoerassen en Vochtige alluviale bossen (Beekbegeleidende bossen) binnen het Buurserzand en Haaksbergerveen is onbekend en moet in de 1e PAS-periode worden onderzocht (M21).

Bijlagen

Bijlage 1	Plankaart begrenzing N2000 gebied
Bijlage 2a	Habitatypekaart
Bijlage 2b	Mail voorstel herziening Beheerplan
Bijlage 3a	Beheermaatregelenkaart Gebiedsanalyse Buursezand en Haaksbergerveen
Bijlage 3b	Inrichtingsmaatregelenkaart Gebiedsanalyse Buursezand en Haaksbergerveen
Bijlage 4	Kostennota SSK Raming
Bijlage 5	Resultaten scan vergunningen
Bijlage 6	Memo overleg vergunningen met de gemeente Haaksbergen, d.d. 23 januari 2018
Bijlage 7	IPM-rollen en verantwoordelijkheden
Bijlage 8	Planning
Bijlage 9	Risicoanalyse en beheersingsstrategie
Bijlage 10	Definities, afkortingen en achtergronddocumenten

Bijlage 1: Plankaart begrenzing N2000 gebied

Natura 2000-gebied #53 Buurserzand & Haaksbergerveen

 Ministerie van Economische Zaken
 NATURA 2000

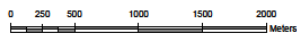
Natura 2000-gebied Buurserzand & Haaksbergerveen
 Kaart behorende bij aanwijzingsbesluit PDN/2013-053
 tot aanwijzing als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (NL9801019)

Datum kaartproductie: 4-4-2013 16:05:31

 ALTERA
 WAGeningenUR

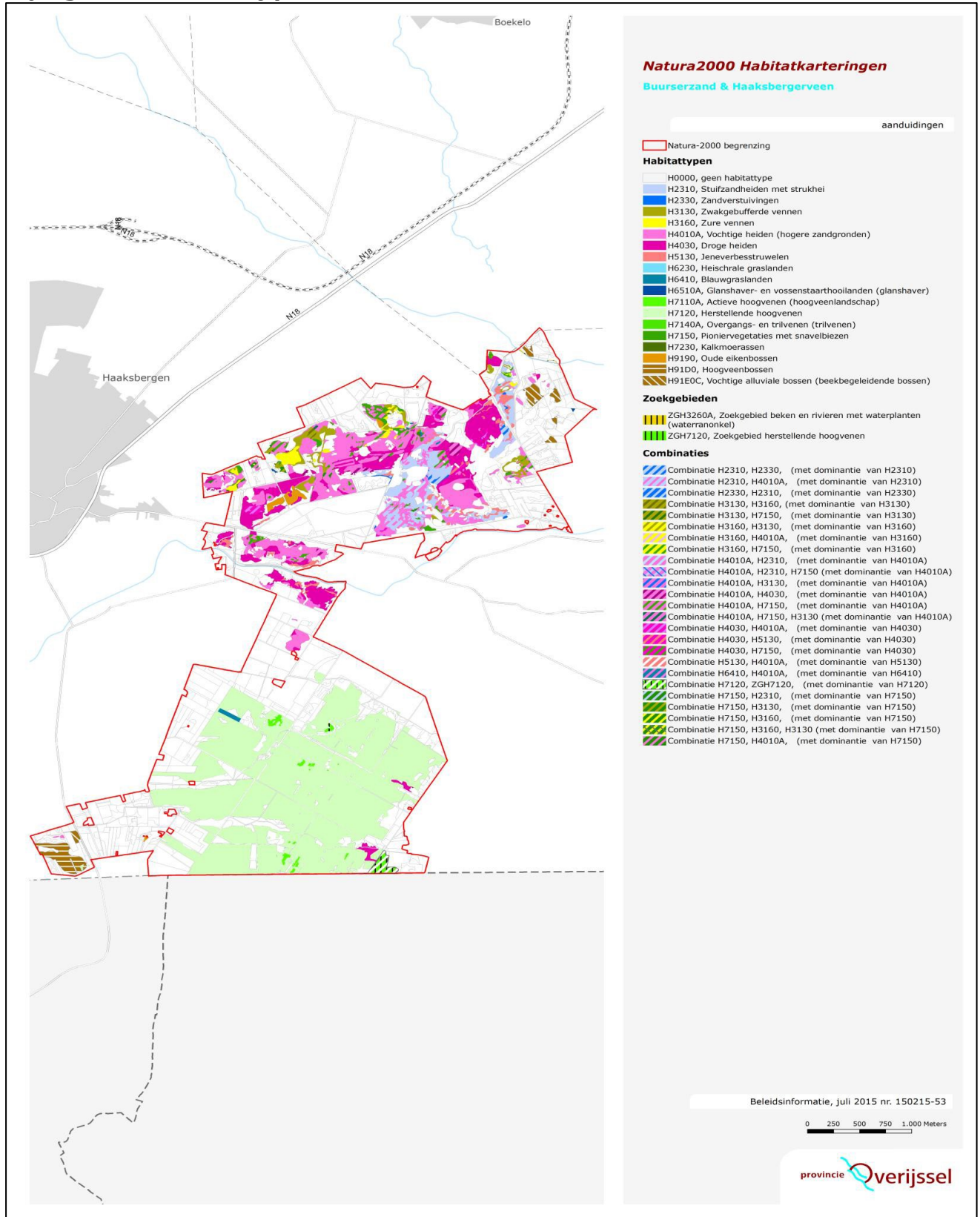
Er geldt een algemene exclaveringsformule op grond waarvan o.a. bestaande bebouwing en verhardingen meestal geen deel uitmaken van het aangewezen gebied (zie verder Nota van toelichting bij het besluit).

- Legenda**
- HR (1243 ha)
  - Ander Natura 2000-gebied (indicatief)
  - Natura 2000-gebied in Duitsland (indicatief)
  - HR = Habitatrichtlijngebied

Topografische ondergrond: Copyright © 2013, Dienst voor het kadaster en openbare registers, Apeldoorn.

Bijlage 2a: Habitattypekaart

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

Bijlage 2b: Mail voorstel herziening Beheerplan

Van: Brandsma, OH (Obe)
Verzonden: maandag 9 oktober 2017 11:28
Aan: Maalderink, W (Willem)
CC: Hams, H. (Herbert)
Onderwerp: RE: Onduidelijkheden in beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen

Hoi Willem,

Ik heb het Beheerplan er nog even bijgepakt. Op Ht-kaart staat juiste informatie, dat droge heide ook voorkomt ten zuiden van Buurserbeek (in gebied van SBB). Het is dan even de vraag waar het Buurserzand ophoudt en het HBV begint?

Als je vanuit de beheerder redeneert: Buurserzand is NM en HBV is SBB, dan klopt tabel 6 niet, want droge heide ten zuiden van Buurserbeek is SBB. Daarnaast ligt er nog een klein stukje droge heide ten oosten van HBV (ook eigendom SBB). Bij de eerstvolgende herziening van het Beheerplan moeten wij dit aanpassen.

Echter in bijlage 3: PAS-beheermaatregelenkaart zijn voor de droge heide ten zuiden van de Buurserbeek wel allerlei maatregelen opgenomen, waaronder M11 kappen naaldbos voor o.a. droge heide. Dus hier kun je op terugvallen.

Voor vochtige alluviale bossen zit er ook een foutje in tabel 6. Dit moeten we bij eerst volgende wijziging van het Beheerplan aanpassen, maar lijkt mij nu minder urgent.

Groet,

Obe

Van: Leferink, Miriam [<mailto:M.Leferink@staatsbosbeheer.nl>]
Verzonden: dinsdag 26 september 2017 15:04
Aan: Maalderink, W (Willem)
CC: Ellenbroek, Marlies; Boer, Rens de
Onderwerp: Onduidelijkheden in beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen

Hallo Willem,

Bij het uitwerken van de PAS-maatregelen binnen het Haaksbergerveen stuiten wij op twee fouten/onduidelijkheden:

Als ik de tabel in het beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen van 18 juli 2017 bekijk op pagina 28 (zie bijlage), zie ik dat er binnen het Haaksbergerveen geen droge heide aanwezig is. Op de habitattypenkaart (zie bijlage) en in werkelijkheid is er binnen het Haaksbergerveen wel droge heide te vinden net ten zuiden van de Buurserbeek en aan de oostzijde van het Haaksbergerveen. Een logische verklaring zou kunnen zijn dat de opstellers van het beheerplan het deel ten zuiden van de Buurserbeek hebben beschouwd als Buurserzand. Waarom ze de andere gebieden niet hebben benoemd is ons onduidelijk.

Zelfde beheerplan, zelfde tabel: Habitatype Vochtige alluviale bossen liggen binnen de terreinen van Staatsbosbeheer. In de tekst op pagina 24/25 (zie bijlage) staat dat dit habitatype voorkomt op 2 locaties: noordzijde van de Zoddebeek bij de Harrevelderschans en ten oosten van de Stendermolenweg. Deze twee locaties liggen binnen het eigendom van Natuurmonumenten. Er ligt binnen de contouren van het Haaksbergerveen volgens de habitatypenkaart wel een klein perceel ten oosten van de Oldekotsdijk. Dit perceel is niet in beheer bij Staatsbosbeheer.

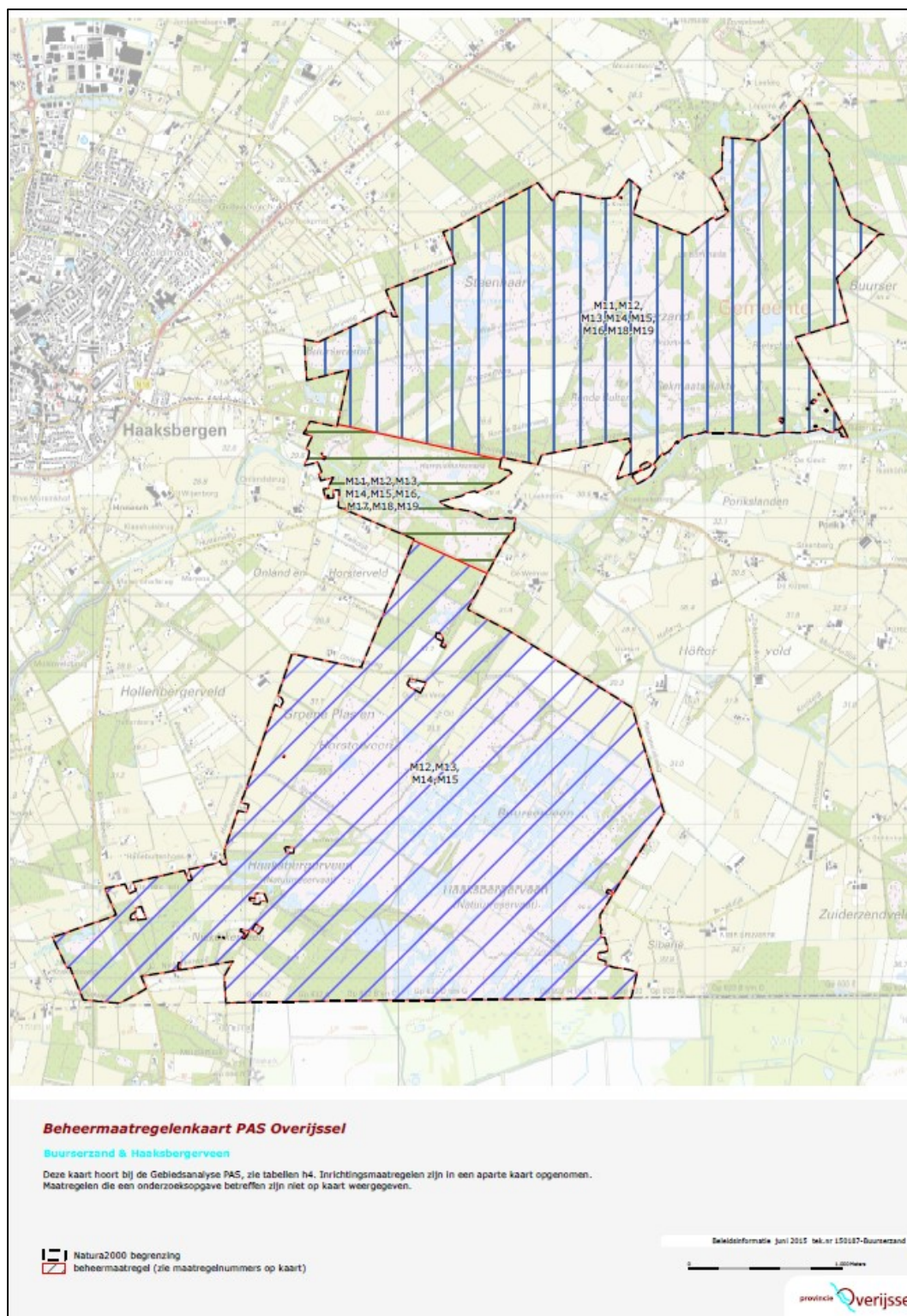
Voor het habitatype Vochtige alluviale bossen nemen wij geen maatregelen op in de plantuitwerking. Voor het habitatype droge heiden willen wij wel een aantal maatregelen opvoeren in de planuitwerking. Hoe gaan we in de planuitwerking om met bovenstaande onjuistheden?

Zou je mij hierover willen bellen?

Alvast dank en groet,

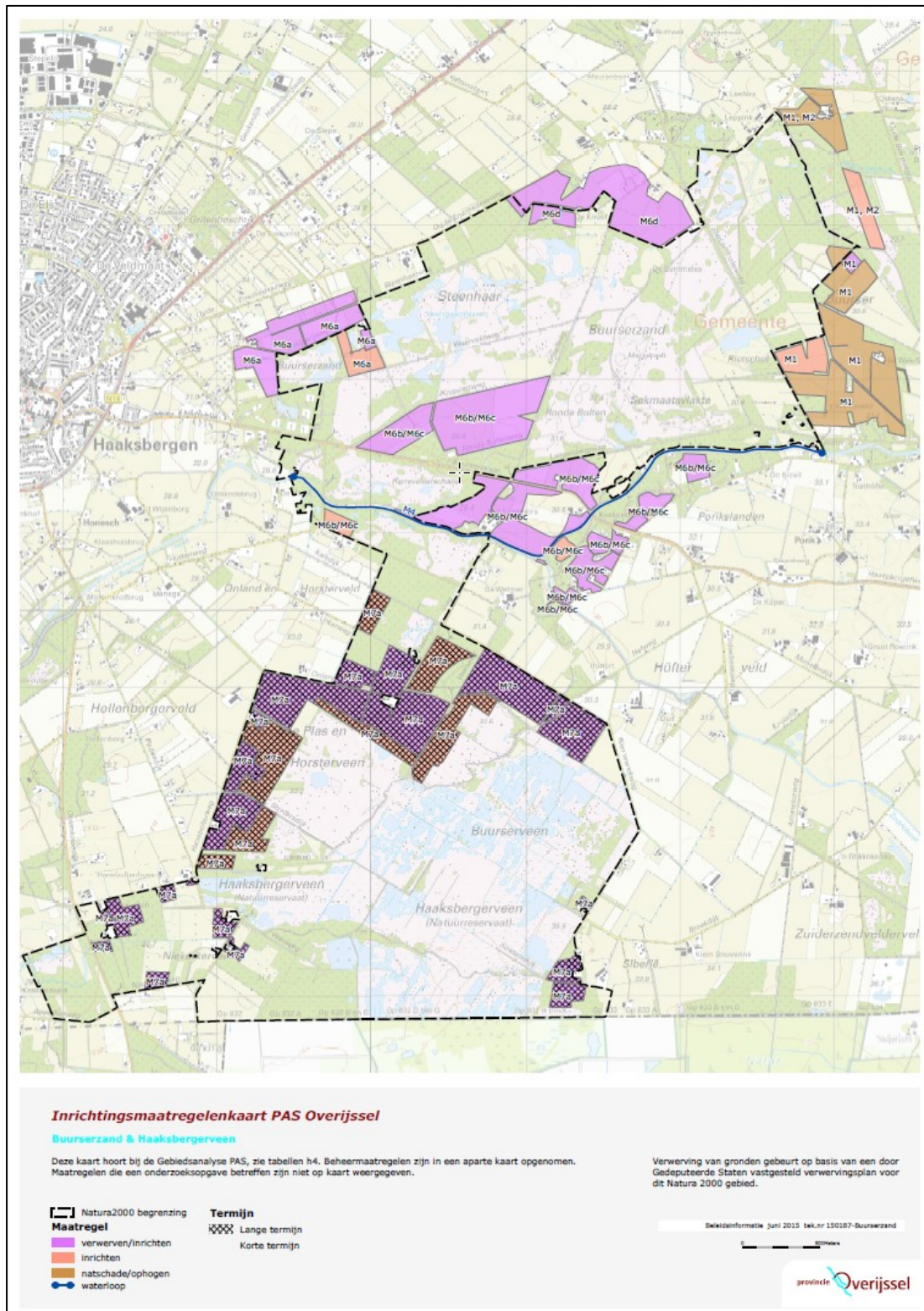
Miriam Leferink
Projectmedewerker

Bijlage 3a: Beheermaatregelkaart Gebiedsanalyse Buurserzand en Haaksbergerveen, d.d. 20 juni 2017

Bijlage 3b: Inrichtingsmaatregelenkaart Gebiedsanalyse Buurserzand en Haaksbergerveen, d.d. 20 juni 2017

Bijlage 4: Kostennota SSK Raming

Kostennota behorende bij de kostenraming voor de uitvoering van de interne PAS maatregelen in het Haaksbergerveen in de Provincie Overijssel, in de jaren 2018 - 2021 van de eerste beheerplanperiode 2015 - 2021

1. Projectinformatie

Deze kostennota omvat de toelichting behorend bij de raming van de kosten, die voorzien zijn voor de uitvoering van de 'interne groene maatregelen' in het PAS-project Haaksbergerveen in de provincie Overijssel. Dit project omvat de uitvoeringsmaatregelen voor de eerste 6-jarige uitvoeringsperiode (2015-2021) van de PAS Overijssel en is gesitueerd in het N2000 object Buurserzand en Haaksbergerveen.

De bijbehorende kostenraming is bedoeld ter onderbouwing van de subsidieaanvraag. Voor deze raming is het SSK-format (2010) gehanteerd.

2. Uitgangspunten

De kostennota en SSK-raming zijn opgesteld op basis van de gebiedsanalyse die in het kader van de PAS is opgesteld door de Provincie Overijssel voor het N2000-gebied Buurserzand en Haaksbergerveen en op de uitwerking daarvan door de projectleider in samenspraak met de terreinbeheerders van Staatsbosbeheer in deze planuitwerking.

Deze uitwerking is vastgelegd in de 'Planuitwerking Interne PAS maatregelen - Haaksbergerveen', waar deze nota een bijlage van is. In deze planuitwerking zijn aanvullende maatregelen (EM1) in beeld gebracht t.b.v. herstel hydrologie. De kosten van deze maatregelen zijn niet opgenomen in de raming, maar wel alvast afzonderlijk in beeld gebracht, in afwachting van de benodigde aanpassing van de gebiedsanalyse. Ook zijn de eenheidsprijzen hiervan aangegeven onder 5. De risico's die aan de uitvoering van dit project kleven, zijn in beeld gebracht in de risicoanalyse. Deze zijn zodanig, dat deze voldoende ondervangen kunnen worden door de toegepaste risicopercentages van de div. kostencategorieën.

3. Totalen.

Deze raming geeft de volgende totaalbedragen (excl EM1):

- Voorziene kosten	€ 1.312.562
- Risicoreservering	€ 95.620
- Totaal	€ 1.408.182

Deze bedragen betreffen investeringskosten inclusief BTW.

De raming van de kosten van de aanvullende maatregelen EM1 bedraagt:

- Voorziene kosten	€ 471.542
- Risicoreservering	€ 70.805
- Totaal	€ 542.347

Deze bedragen betreffen investeringskosten inclusief BTW.

4. Voorbereidingskosten

De voorbereidingskosten betreffen vooral de kosten van eigen uren van de betrokken medewerkers van Staatsbosbeheer in de voorbereidingsfase van dit project. In overleg met de Provincie Overijssel zijn deze niet opgenomen in deze SSK-raming, maar in de Planuitwerking van dit project.

5. Opbouw van de toegepaste eenheidsprijzen ten behoeve van de raming van de uitvoeringskosten (prijzen per ha, als niet anders vermeld).

In de kolommen 1 en 2 staan de maatregelnummers vermeld en de omschrijving van de maatregel, deze corresponderen met de nummers en omschrijving uit de Gebiedsanalyse. In kolom 3 staan de afzonderlijke activiteiten aangegeven waaruit de betreffende maatregel is opgebouwd. In kolom 4 staan de eenheidsprijzen van de activiteiten aangegeven. De eenheidsprijzen zijn excl. staartkosten en BTW en gebaseerd op prijspeil 1-1-2018.

Mr.nr Maatregel Eenheidsprijs	Details		
Bouwkosten:			
M13	Maaien	Maaien met rupsmaterieel, cf. raamcontract SBB	€ 900
		Afvoeren maaisel, per m ³	€ 10
		Stortkosten maaisel, per ton	€ 30
M14	Kleinschalig plaggen	Kleinschalig plaggen in nat kwetsbaar terrein	€ 6.000
		Afvoeren plagsel met rupsdumpers, tussendepot, per m ³	€ 5
		Transport plagsel en verwerken, per m ³	€ 5
		Bekalken met Dolokal, 2 ton/ha	€ 550
		Afzetten opslag, bedekking 0-5 %, vervolgbeheer	€ 170
		Heel kleinschalig plaggen, droog terrein	€ 6.000
		Extra aan- en afvoerkosten, projectspecifiek	
		Aanbrengen raster t.b.v. kiemende Jeneverbes, per m ¹	€ 5
M15	Opslag verwijderen	Categorie 1, bedekking ca. 50 %, met moeraskraan/mulchkop incl. stobben, 16 u/ha, per uur	€ 100
		Categorie 2, bedekking 50-75 %, met moeraskraan/knipper 6 u/ha, per uur	€ 100
		Uitrijden met aangepaste uitrijwagen, 6 u/ha, per uur	€ 115
		Versnipperen, per uur	€ 175
		Transport snippers, trekker/wagen, per uur	€ 65
		Opbrengst snippers, per ton	€ 30
		Stobben verwijderen door moeraskraan/mulchkop, per uur	€ 100
		Categorie 3, kosten als categorie 2	
		Herprofilen dam door moeraskraan/mulchkop, per uur	€ 100
		Aanbrengen zand, per m ³	€ 5
		Aankoop zand, geleverd in depot, per m ³	€ 12
		Afwerken dam, per m ³	€ 2
		Profilen, per m ¹	€ 1
M17	Reduceren stamtaal	Bestrijden reuzenbalsemien, in handkracht, per uur	€ 30
		Afvoeren projectspecifiek	

M18	Periodieke drukbegrazing	Drukbegrazing binnen raster, flexinet, per dag	€	200
EM1	Herstel hydrologische inrichting	Knippen bomen door moeraskraan/knipper, per uur	€	100
		Ontgraven cunet, rupskraan, per m3	€	2
		Aanbrengen zandlichaam, rupskraan, per m3	€	3
		Aanbrengen halfverharding, projectspecifiek		
		Verplaatsen fietspad, afvoeren halfverharding, per m1	€	4
		Aanbrengen betonfietspad, 2 m1 breed, per m1	€	70
		Regelbare stuw, incl. aanbrengen, per stuk	€	5.000
		Bestaande duiker, opruimen en afvoeren, per stuk	€	500
		Aanbrengen vishevel, mechanisch, per stuk	€	20.000

Bronnen normbedragen:

1. Normenboek Natuur, Bos en Landschap 2016, Alterra
2. Normkosten PAS-maatregelen, Ministerie van EZ, 2011
3. Standaardkostprijzen Index 2016
4. Ervaringscijfers div. recente inrichtingsprojecten SBB:
  5. Veluwe - Verbindingszone Zandenwoud-Kootwijk 2012
  6. De Bruuk - Plaggen 2009
  7. Overasseltse en Hatertse Vennen - Opschonen Meeuwenven 2012
  8. Herinrichtingsprojecten in kader RWE - Drenthe 2014/2015
9. Ervaringscijfers div. beheerders Staatsbosbeheer

6. Opslagpercentages ten behoeve van de kostenraming

In de raming zijn voor een aantal kostenposten percentages gehanteerd, zoals dit binnen de SSK systematiek gebruikelijk is. Deze percentages zijn gebaseerd op de nota 'Programma van Eisen bepalen kosten ontwerp inrichtingplan' van 15-01-2018 van Provincie Overijssel.

6.1 Bouwkosten

Omschrijving:	Percentage:
Nader te detailleren bouwkosten	10 %
Eenmalige kosten	2 %
Uitvoeringskosten	5 %
Algemene kosten	8 %
Winst	2 %
Risico	2 %
Bijdrage RAW (is standaard)	0,15 %

6.2 Vastgoedkosten.

Deze zijn niet meegenomen in deze raming.

6.3 Engineeringskosten

Onder Engineeringskosten zijn kosten opgenomen die niet onder 'Bouwkosten' te rangschikken zijn en waarover niet de onder 'Bouwkosten' vermelde percentages overhead van de aannemer berekend hoeven te worden.

Hier zijn opgenomen, bij de maatregelen waar deze van toepassing zijn:

Engineeringskosten opdrachtgever na gunning:

betreft m.n. directievoering en toezicht	4 % bij M15 en EM1
Onderzoek- & ontwerpkosten opdrachtgever voor gunning: voorbereiding definitief ontwerp	5 % bij EM1
Engineeringkosten opdrachtgever voor gunning: besteksvorbereiding en aanbesteding	6 % bij M15 en EM1

M11 Ecohydrologisch onderzoek t.b.v. dempen greppels in te verwijderen bos en in bufferzone, projectspecifiek

EM1 Planvoorbereiding uitvoeringsmaatregelen, projectspecifiek, t.b.v. aanvraag vergunningen

De kosten van eigen uren Staatsbosbeheer zullen in de Planuitwerking van dit project afzonderlijk in beeld worden gebracht.

6.4 Overige bijkomende kosten

Omschrijving:	Percentage:
Legeskosten	1,5 %
Verzekeringspremies etc.	0,5 %
Compenserende maatregelen	2 %
Mitigerende maatregelen	2 %

6.5 BTW 21 %

7. Nader te detailleren

In de raming is 10 % opgenomen als nader te detailleren, conform de onder 5 genoemde nota.

Dit wordt later in de procedure uitgewerkt als meer concrete details over de wijze van uitvoering van de maatregelen bekend zijn.

Wanneer bij M14 kiemende Jeneverbessen worden waargenomen, dan zal de betreffende plagplek worden uitgerasterd. Deze rasters worden dan uit 'nader te detailleren' bekostigd.

8. Risico's t.a.v. de raming

Voor de risico's t.a.v. de raming zijn de volgende percentages opgenomen:

Niet benoemd objectrisico bouwkosten	10 %
Niet benoemd objectrisico engineeringkosten	10 %
Niet benoemd objectrisico overige bijkomende kosten	10 %
Niet benoemd objectoverstijgend risico	

Bijlage 5: Resultaten scan vergunningen

Maatregel	Gebiedsbescherming		Soortenbescherming	
	Vergunningplicht	Vervolgstap	Gedragscode (Nb)	Vervolgstap
M12 – Extensieve begrazing	Nee	Ecologisch werkprotocol	Ja	Ecologisch werkprotocol
M13 – Maaien	Nee	Ecologisch werkprotocol	Ja	Ecologisch werkprotocol
M14 – Plaggen	Nee	Ecologisch werkprotocol	Ja (onder voorwaarde)	Ecologisch werkprotocol
M15 – Opslag verwijderen	Nee	n.v.t.	Ja	Ecologisch werkprotocol
M15 – herstel dammen	Ja, mogelijk	Nadere effectbeoordeling	Nee	Mogelijk ontheffing
M18 - Drukbegrazing	Nee	Ecologisch werkprotocol	Ja	Ecologisch werkprotocol

Bijlage 6: Memo overleg vergunningen met de gemeente Haaksbergen, d.d. 23 januari 2018

Memo

Datum: 19-2-2018 (definitieve versie)
Van: Miriam Leferink (Staatsbosbeheer)
Aan: Hans Bielevelt (gemeente Haaksbergen) via gemeente@haaksbergen.nl
Onderwerp: Vergunningenoverleg interne PAS maatregelen Haaksbergerveen

---

Overlegdatum: 23 januari 2018

Aanwezig: Hans Bielevelt, Johnny Janssen, Eric Ooink en Wilfried Derksen namens de gemeente Haaksbergen en Adriaan Hollander (boswachter beheer Twente) en Miriam Leferink (projectmedewerker PAS Overijssel) namens Staatsbosbeheer

Locatie: Gemeentehuis te Haaksbergen en veldbezoek Haaksbergerveen

Aanleiding

Nederland heeft ruim 160 Natura 2000-gebieden die onderdeel uitmaken van een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de Europese Unie voor het behoud en herstel van biodiversiteit. 24 Van deze Natura 2000-gebieden liggen in Overijssel. Vanuit Europese wet- en regelgeving²² geldt dat voor elk Natura 2000-gebied een Natura 2000-beheerplan is (moet worden) opgesteld. Daaruit blijkt hoe de voor het betreffende gebied geldende natuurdoelen (de instandhoudingsdoelstellingen) worden gerealiseerd.

Het gebied Buurserzand & Haaksbergerveen is op 28 mei 2013 door de staatssecretaris van Economische Zaken aangewezen als Natura 2000-gebied. De Natura 2000-opgave is verwoord in de PAS-gebiedsanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen²³ en het Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen²⁴. In deze documenten zijn de instandhoudingsdoelstellingen en de daaraan gekoppelde maatregelen beschreven en op kaart gezet. De uitvoering van de maatregelen is gefaseerd. De PAS wordt uitgevoerd in drie periodes van zes jaar. De eerste PAS-periode loopt van 1 juli 2015 tot en met 30 juni 2021.

De provincie Overijssel heeft de Natura 2000-opgave ondergebracht in de Ontwikkelopgave EHS/Natura 2000. Deze totale opgave wordt voorbereid en uitgevoerd op basis van gebiedsprocessen. In het Buurserzand & Haaksbergerveen loopt één gebiedsproces: Haaksbergerveen, Buurserzand en Witte Veer met gemeente Haaksbergen als trekker. Provincie Overijssel heeft hierbij de eindverantwoordelijkheid.

Voor de uitvoering van de PAS-maatregelen geldt dat:

---

22 Vogelrichtlijn (1979) en Habitatrichtlijn (1992)

23 Natura 2000 Gebiedsanalyse voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) Buurserzand & Haaksbergerveen, Provincie Overijssel, 20 juni 2017

24 Natura 2000-beheerplan Buurserzand & Haaksbergerveen, Provincie Overijssel, 18 juli 2017

- Staatsbosbeheer (Haaksbergerveen) en Natuurmonumenten (Buurserzand en Witte Veen) verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de interne PAS-maatregelen;
- Gemeente Haaksbergen bestuurlijk verantwoordelijk is voor de externe maatregelen.

Voor de uitvoering van de interne PAS-maatregelen binnen het Haaksbergerveen heeft Staatsbosbeheer een planuitwerking opgesteld met daarin beschreven de uit te voeren maatregelen ten behoeve van de in het Natura 2000-beheerplan vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen.

Uit te voeren maatregelen en conclusie vergunningverlening

Zie ook bijgevoegde kaart (d.d. 29-01-2018)

Maatregel M7 – Opstellen inrichtingsplan hydrologische bufferzone

Voor de (verdere) ontwikkeling van Actieve hoogveen (H7110A) in het Haaksbergerveen is het realiseren van een zo stabiel mogelijk oppervlakte- en grondwaterpeil één van de belangrijkste randvoorwaarden. Het creëren van een hydrologische bufferzone rond het Hoogveen, door de aankoop en inrichting van landbouwpercelen, is hiervoor een essentiële maatregel. Door deze optimalisering van de waterhuishouding, worden de grondwaterafhankelijke habitattypen weerbaarder tegen de hoge stikstofdepositie.

Voor de inrichting van de percelen van Staatsbosbeheer en de nog te verwerven en/of in te richten landbouwpercelen binnen de bufferzone wordt in deze eerste beheerplanperiode een gezamenlijk inrichtingsplan opgesteld. De gemeente Haaksbergen, als trekker van het externe gebiedsproces, is verantwoordelijk voor het opstellen van dit gezamenlijke inrichtingsplan. Dit in samenwerking met Staatsbosbeheer en de eigenaren van de betreffende in te richten landbouwpercelen.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist in deze periode van planvoorbereiding.

Maatregel M11 – Opstellen inrichtingsplan voor omvorming bos naar droge en vochtige heide

In de gebiedsanalyse voor het Buursezand en Haaksbergerveen staat dat de doelstelling voor H4010A Vochtige heide (hogere zandgronden) uitbreiding oppervlakte en behoud van kwaliteit is. Voor H4030 Droge heide is het doel behoud van oppervlakte en kwaliteit. Voor Jeneverbesstruweel is de doelstelling behoud van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit.

Tussen het Haaksbergerveen en de Buurserbeek liggen drie grote bospercelen van 16.1, 5.2 en 4.6 ha groot. Deze bospercelen worden gedeeltelijk omgevormd naar heide waarbij een verbinding wordt gemaakt tussen de bestaande heideterreinen in het Haaksbergerveen en het Buursezand voor o.a. het Gentiaanblauwtje en de Adder. Ten zuiden van de Kalkdijk, tussen de Veenweg en de Onlandseweg, wordt een strook Amerikaanse eiken en een perceel Berken geroid. Hierbij worden markante Beuken gespaard (1 ha). Het bos aan de westzijde van de Veenweg wordt deels geroid waarbij het bos rondom een aanwezige dassenburcht wordt gespaard (ca 4 ha). Het aanwezige Hoogveenbos (habitatype) wordt gespaard. In meerdere bossen liggen nog ontwateringsgreppels die gedempt worden voor de ontwikkeling van Vochtige heide. De kleinere interne ontwateringsgreppels staan niet apart ingetekend op de bijgevoegde kaart. Na/gelijktijdig met de bosomvorming wordt in de bestaande heideterreinen ten zuiden van de Buurserbeek ook de bosopslag verwijderd. De binnen het gebied gelegen graslandpercelen worden ingericht/beheerd ten behoeve van Heischrale graslanden/Vochtige en Droge heide.

In de eerste PAS periode worden bovengenoemde maatregelen verder in detail uitgewerkt en de benodigde bestemmingsplanwijzigings- (huidige bestemming is 'bos', deze wordt gewijzigd in de bestemming 'natuur') en de MER-procedure (MER beoordelingsplicht) doorlopen met de daar aan gekoppelde benodigde onderzoeken. De realisatie van de maatregelen vindt plaats in de tweede beheerplanperiode.

Bij het verder uitwerken van het inrichtingsplan wordt een landschapsdeskundige betrokken zodat er ook een landschappelijke onderbouwing ligt voor het kappen van bos ten behoeve van heide. Aandachtspunt is een goede communicatie over de uit te voeren maatregelen met de omgeving. Daarbij wordt ook gedacht aan de plaatselijke rijwiolvereniging en Routenetwerken Twente.

De gemeente Haaksbergen wil graag tijdig op de hoogte gebracht worden wanneer er daadwerkelijk wordt overgegaan tot uitvoering (periode na 1 juli 2021). Communicatie verloopt via het externe gebiedsproject waarvoor de gemeente Haaksbergen de trekker is.

Voor het kappen van bos binnen Natura 2000-gebieden is niet de gemeente bevoegd gezag als het gaat om het verlenen van een omgevingsvergunning (activiteit 'vellen van een houtopstand') maar de provincie conform de Natuurbeschermingswet.

Wanneer een maatregel wordt toegepast als instandhoudingsmaatregel of passende maatregel voor het Natura 2000-gebied is het kapverbod niet van toepassing. Alle uit te voeren maatregelen binnen het Haaksbergerveen zijn onderdeel van instandhoudingsmaatregelen of passende maatregelen voor het Natura 2000-gebied. Er is daarom geen melding en (onthefing) herplant(plicht) vereist. Wel wordt bij het bevoegd gezag gemeld waar en wanneer bomen worden gekapt. In dit geval wordt deze melding doorgegeven aan de provincie Overijssel en de gemeente Haaksbergen.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist in deze periode van planvoorbereiding. De bestemmingsplanwijziging wordt meegenomen in de PIP (Provinciaal Inpassingsplan) die voor het externe gebiedsproces wordt opgesteld. Gemeente Haaksbergen in de persoon van de heer Janssen is hierbij betrokken.

Maatregel M12 – Extensieve begrazing

Ten behoeve van de habitattypen Vochtige en Droge heide wordt een groot deel van het Haaksbergerveen regulier begraaasd door runderen en een schaapskudde, al dan niet gescheperd. Dit beheer wordt de komende jaren voortgezet.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

Maatregel M13 – Maaien

Door hoge stikstofdepositie is heide onderhevig aan vergrassing: het van origine arme systeem is te rijk aan nutriënten geworden waardoor grassen de overhand krijgen boven heidevegetatie. Door periodiek te maaien wordt gras teruggedrongen en worden nutriënten uit het systeem verwijderd. Binnen het Haaksbergerveen gaat het om een oppervlakte van 33 ha waarbinnen jaarlijks circa 40%

van de oppervlakte (circa 13 ha) gemaaid dient te worden voor een periode van 3 jaar (2018, 2019 en 2020). Vrijkomend maaisel wordt afgevoerd.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

Maatregel M14 – Verwijderen toplaag

Ten behoeve van Vochtige heide

Binnen een oppervlakte van circa 6 ha wordt circa 1 ha vergraste heide (Pijpestro) afgeplagd (maximaal 10 cm diep). Na verwijdering van de toplaag wordt de kale grond bekalkt met Dolokal ter voorkoming van Ammoniumvergiftiging door verzuring.

Ten behoeve van Jeneverbesstruweel

Ten zuiden van de Buurserbeek zijn enkele Jeneverbesstruwelen omgeven door sterk vergraste heide waardoor kieming van jonge Jeneverbessen wordt belemmerd. Rond deze struwelen moet zeer lokaal en kleinschalig worden geplagd, met een oppervlakte van enkele meters rondom het struweel. Dit plaggen zal handmatig of met kleinschalig materieel gebeuren vanwege de geringe oppervlakte. Het gaat om een totale oppervlakte van 400 m², waarbinnen de sterk vergraste delen worden geplagd.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

M15 - Opslag verwijderen ten behoeve van Vochtige en Droge heiden, Herstellende hoogvenen en Actieve hoogvenen

Op basis van een inventarisatie wordt de aanwezige opslag binnen de genoemde habitattypen verwijderd. In totaal gaat het om circa 265 ha. Hoewel het periodiek verwijderen van opslag behoort tot regulier beheer van deze habitattypen, heeft de stikstofdepositie geleid tot versnelde groei van de opslag van o.a. Grove den en Berken. In de goed ontwikkelde hoogveenkern van het gebied hoeft geen opslag verwijderd te worden; de opslag wordt hier niet hoog en vormt geen probleem. Daarnaast is dit deel van het gebied zeer gevoelig voor betreding en is vanuit dat oogpunt het verwijderen van opslag niet wenselijk. In het zuiden, iets ten oosten van het bestaande bosperceel, hoort de opslag bij de hier aanwezige vegetatie. Verwijdering zal hier niet leiden tot betere natuurkwaliteit.

In het noordelijke, oostelijke en zuidelijke deel rond de kern verschilt de opslag per compartiment. De beter ontwikkelde delen hebben wel opslag, maar deze veroudert niet (bomen van maximaal 2-3 meter, daarna sterven ze af). De aanwezige opslag is te verdelen in categorieën: categorie 1 is opslag tot 2 meter (opslag is in een recent verleden verwijderd), categorie 2 is opslag tot 3 meter hoog. In minder goed ontwikkelde delen waar het veen droger is, groeit de opslag door tot ca. 4 meter hoogte (categorie 3). In deze terreinen (categorie 3 gebieden) staan oudere, dikkere Berken en Grove dennen. In alle aangewezen compartimenten en op de betreffende compartimenteringsdammen moet de opslag verwijderd worden om verdamping vanuit het veen te verminderen en zo de kwaliteit van het veen te verhogen. Bovendien is dit beter voor de conditie en onderhoud van de dammen.

De opslag wordt waar mogelijk verwijderd met een moeraskraan. Waar het terrein niet geschikt of te kwetsbaar is voor de moeraskraan wordt de opslag verwijderd met de hand, dat wil zeggen met een bosmaaier of handgereedschap. Categorie 1 opslag kan ter plaatse in het gebied versnipperd worden met bijvoorbeeld een mulcher aan de moeraskraan. Categorie 2 en 3 opslag moet afgezet en versnipperd worden op een centrale locatie. Dit materiaal wordt afgevoerd.

Omdat deze maatregel door de omvang goed zichtbaar is in het gebied wordt er voorafgaand aan de uitvoering hierover gecommuniceerd richting de directe omgeving en gebruikers. Er wordt gedacht aan een nieuwsbrief, bericht in de plaatselijke courant, informatieborden in het terrein en te organiseren excursies.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

M17 – Verwijderen Reuzenbalsemien

Binnen het Hoogveenbos tussen de Veenrietweg en de Appelhofweg groeit Reuzenbalsemien. Deze invasieve uitheemse soort dient plaatselijk bestreden te worden. De soort groeit binnen een oppervlakte van circa 2 ha. Deze dient handmatig verwijderd te worden door de plant inclusief wortel er uit te trekken en af te voeren. Dit om te voorkomen dat deze soort zich verder kan verspreiden. Deze maatregel moet vijf jaren achtereenvolgens worden uitgevoerd tot dat er geen exemplaren meer terugkomen. We gaan uit van twee bestrijdingsrondes per jaar. De eerste ronde voeren we uit begin juli. De tweede ronde begin augustus. Het is daarbij van belang alle planten te verwijderen zodat er geen zaad gevormd kan worden.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

M18 – Periodieke drukkbegazing

De instandhoudingsdoelstelling voor Jeneverbesstruwelen is gericht op behoud van het areaal en de kwaliteit van de vegetatie. Daarvoor is verjonging van Jeneverbesstruwelen nodig. Om ruimte en licht te geven aan de jonge Jeneverbesstruiken wordt rondom deze struwelen drukkbegazing door schapen toegepast binnen een oppervlakte van 1,2 ha. De begazing vindt gefaseerd over twee jaar plaats om de druk op aanwezige betredingsgevoelige plant- en diersoorten te verminderen. Jonge Jeneverbesstruiken worden uitgerasterd om vraat te voorkomen.

Conclusie vergunningverlening: geen gemeentelijke vergunningen vereist. Maatregel valt binnen het kader van het normale beheer en onderhoud van het natuurgebied Haaksbergerveen.

EM1 – Herstellen compartimenteringsdammen

Voor het behoud van het hoogveen binnen het Haaksbergerveen is een optimaal peilbeer noodzakelijk. Hiervoor is het noodzakelijk een aantal compartimenteringsdammen, overstorten, stuwen, etc. te optimaliseren.

Voor het beheer (verwijderen van opslag in het veen) moeten de noordelijke dammen op de bijgevoegde kaart verbreed en verstevigd worden om ze geschikt te maken voor machines; de dammen zijn nu te smal of te kwetsbaar.

In het zuidwestelijke gebied, ter hoogte van het Stobbenveen dient een nieuwe kade/dam aangelegd te worden. De nieuwe dam, loodrecht op de Duitse grens met een nieuw aan te leggen stuw, kan het water in dit compartiment beter en op een hoger peil vasthouden dan in de huidige situatie. Hierdoor krijgt de bestaande kade aan de oostzijde van deze nieuwe kade meer tegendruk en treedt minder wegzijging op vanuit bovenstroomse compartimenten. Het bestaande peilverschil zal geleidelijker overbrugd worden. De kade kan qua hoogte aansluiten op de kade van het compartiment aan de noordzijde. Nieuwe kades dienen opgebouwd te worden vanaf een stevige ondergrond met schoon, aan te voeren, zand. De oude stuw ter plaatse moet vervangen worden door een stuwput (zelfde ontwerp als elders in het gebied is toegepast). Op de Duitse grens moet een keerpunt gerealiseerd worden voor onderhoudsmateriaal. Door het aanleggen van een keerpunt hoeven de bestaande kades niet verbreedt te worden.

Vooruitlopend op het herstel van de waterhuishouding in het hoogveenkerengebied dienen binnen het Haaksbergerveen nog een aantal aanvullende maatregelen genomen te worden:

- Verleggen fietspad Jurisdictiepad. Het fietspad op de huidige dam komt in de toekomst nog meer/vaker onder water te staan. Dit fietspad dient verlegd te worden. Op de bijgevoegde kaart is de nieuwe locatie van het pad ingetekend. Het huidige fietspad is in eigendom van de gemeente Haaksbergen. Na realisatie dient er een grondruil plaats te vinden met daarbij wellicht ook een aanpassing van de gemeentelijke legger. Staatsbosbeheer neemt hierover t.z.t. contact op met Linda ten Thije Boonkamp van de gemeente Haaksbergen (lm.tenthijeboonkamp@haaksbergen.nl / 053 573 47 42). Het nieuwe fietspad komt langs de grenssteen te liggen van de provincies Overijssel en Gelderland en de landsgrens met Duitsland. Dit is een meerwaarde;
- Aanleggen dam om Stobbenveenbos te kunnen vernatten ter hoogte van de Niekerkerweg op de scheiding van ons eigendom en dat van een particuliere buurman. Dit in overleg met deze particuliere eigenaar. Dit overleg moet nog plaatsvinden;
- Verhogen kade ter hoogte van het Jurisdictiepad om water binnen het gebied vast te houden;
- Bestaande duiker centraal gelegen in het hoogveenkerengebied vervangen door een stuw. Dit met als doel het peilbeheer in het betreffende compartiment beter te kunnen regelen;
- Duiker verwijderen ter hoogte van Jurisdictiepad. Deze duiker heeft in de huidige situatie geen functie meer. Momenteel 'lekt' er water uit het gebied via deze duiker. Dit is niet gewenst;
- Aanbrengen vispassage voor Grote modderkruiper in bestaande stuw. Middels deze vispassage kan de soort zich zelfstandig verspreiden in het achterliggende gebied. De soort is hiervoor dan niet meer afhankelijk van een boswachter die de modderkruipers bij lage waterstanden (voorjaar/zomer) tweewekelijks met een visnet overzet. Hieronder een voorbeeld van een toe te passen passage. Er is nog geen definitieve keuze gemaakt hoe de passage eruit komt te zien.

Voorbeelden vispassages

Conclusie vergunningverlening: *De bovengenoemde maatregelen worden allemaal uitgevoerd ter ontwikkeling van landschaps- en natuurwaarden. Derhalve is er geen gemeentelijke vergunning vereist voor de uit te voeren maatregelen met uitzondering van de te realiseren 'bouwwerken' zoals stuwen, sluizen en vispassages.*

In vergelijkbare gevallen is er voor het realiseren van vispassages, stuwen en sluizen wel een omgevingsvergunning aangevraagd en verleend. Uiteraard is dit afhankelijk van de uitvoering en de omvang van de bouwwerken. Deze staat nog niet vast. De gemeente is voorstander om in geval van twijfel een vergunning aan te vragen waardoor er geen risico is als door derden verwezen wordt naar soortgelijke situaties waar wel een vergunning voor nodig was/is. Afsproken is ruim van te voren een ontwerp van de 'bouwwerken' voor te leggen aan de gemeente ter beoordeling. Als er dan een vergunning nodig is kan deze tijdig aangevraagd en verleend worden.

Archeologie

De gemeente Haaksbergen heeft op 1 november 2017 een Partiële herziening veegplan 1 Buitengebied Haaksbergen vastgesteld met daarin wijzigingen ten opzichte van het originele Bestemmingsplan in het kader van Archeologische verwachtingen.

Het grootste deel van het Haaksbergerveen heeft een Lage archeologische verwachtingswaarde. Binnen gebieden met deze waarde is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 100.000 m² en dieper dan 0,4 m. Een kleiner deel heeft een Middelmatige archeologische verwachting. Binnen deze gebieden is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 5.000 m² en dieper dan 0,4 m. Een klein deel van het Haaksbergerveen heeft een Hoge archeologische verwachtingswaarde. Dit zijn met name de hogere zandruggen. Binnen deze gebieden is het verboden zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning o.a. graafwerkzaamheden uit te voeren over een oppervlakte groter dan 2.500 m² en dieper dan 0,4 m.

De maatregelen M12 (extensieve begrazing), M13 (maaien), M14 (kleinschalig plaggen), M15 (opslag verwijderen), M17 (Reuzenbalsemien verwijderen) en M18 (periodieke drubbegraving) zijn reguliere onderhoudswerkzaamheden waarbij niet dieper dan 40 cm wordt gegraven. Voor de

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

---

uitvoering van deze maatregelen is geen archeologisch onderzoek/omgevingsvergunning vereist in het kader van de archeologische verwachtingen.

De uit te voeren maatregelen onder EM1 (herstel compartimenteringsdammen) liggen met name in het gebied met lage archeologische verwachtingen. De gezamenlijke oppervlakte is kleiner dan 100.000 m². Het deel dat valt binnen het gebied met middelmatige verwachtingen is kleiner dan 5.000 m² en of gaat niet dieper dan 0.4 meter. Voor de uitvoering van deze maatregelen is geen archeologisch onderzoek/omgevingsvergunning vereist in het kader van de archeologische verwachtingen.

De uit te voeren werkzaamheden ten behoeve van de inrichting van de hydrologische bufferzone en het omvormen van (delen van) bospercelen naar heide ten zuiden van de Buuserbeek zijn grootschalig. Hier vinden wellicht werkzaamheden plaats dieper dan 0,4 m. Bij het opstellen van de inrichtingsplannen voor deze twee gebieden wordt ook het aspect archeologie meegenomen. Zo nodig wordt er een archeologisch onderzoek uitgevoerd als in de verdere voorbereiding blijkt dat dit nodig is.

Bijlage 7: IPM-rollen en verantwoordelijkheden

Functie Staatsbosbeheer	
Verantwoordelijkheid Staatsbosbeheer (in aanvulling op IPM-verantwoordelijkheden)	
IPM-rol	
IPM-verantwoordelijkheid	
xx	eindverantwoordelijke functie
x	belangrijke aanleverende functie

Functies Staatsbosbeheer → → → ↓ IPM-rollen ↓ IPM-verantwoordelijkheden ↓ Overige verantwoordelijkheden ↓	Opdrachtgever: Herman Brink	Programmaleider: Marties Ellenbroek	Programmabeheerder: Ilse van Veen en Hisko Wind	Projectleider: Linde Gommers	Communicatiemedewerker: Roswitha Rood	Projectmedewerker algemeen: Miriam Leferink	Projectmedewerker SSK: Leen van Duijn	Boswachter beheer: Adriaan Hollander	Boswachter ecologie: Rick Ruis	Boswachter publiek: Jeroen Buunen	Specialist ecologie: Geert Kooijman	Adviseur inkoop: Irma Groot-Wassink	Specialist hydrologie: Rob van Dongen	Teamleider: Hugo Tromp	
	Haaksbergerveen														
	Projectmanager: primair verantwoordelijk														
	Integraal eindverantwoordelijk				xx										
	Legt verantwoording af aan de programmaleider				xx										
Formuleert opdracht				xx											
Algehele sturing projectorganisatie				xx											
Inventarisatie benodigde capaciteit en samenstellen projectteam				xx											
Coördinatie, sturing, onderlinge samenwerking en functioneren projectteam				xx											
Ondersteuning overige IPM-rollen				xx											

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerven
 10 september 2019

	Opdrachtgever: Herman Brink	Programmaleider: Marlies Ellenbroek	Programma-beheerder: Ilse van Veen en Hisko Wind	Projectleider: Linde Gommers	Communicatiemedewerker: Roswitha Rood	Projectmedewerker algemeen: Miriam Leferink	Projectmedewerker SSK: Leen van Duijn	Boswachter beheer: Adriaan Hollander	Boswachter ecologie: Rick Ruis	Boswachter publiek: Jeroen Buunen	Specialist ecologie: Geert Kooijman	Adviseur inkoop: Irma Groot-Wassink	Specialist hydrologie: Rob van Dongen	Teamleider: Hugo Tromp
Functies Staatsbosbeheer → → →														
↓ IPM-rollen														
↓ IPM-verantwoordelijkheden														
↓ Overige verantwoordelijkheden														
↓														
Bewaakt kwaliteit, financiën en planning			x	xx										
Onderhoudt bestuurlijke contacten met omgeving	xx													
Stelt escalatiemodel in				xx										
Inrichten en aansturen projectteams per gebied of cluster van samenhangende gebieden				xx										x
Opstellen planuitwerkingen en bijbehorende subsidieaanvragen				xx		x	x							
Opstellen SSK-ramingen							xx							
Projectbeheerser: brede beheersing van het project														
Verantwoordelijk voor (=inzicht in) alle beheersaspecten (tijd, geld, risico, informatie, documentatie en wijzigingen)			x	x		xx	x							
Afstemming overige IPM-rolhouders						xx								
Beheerst werkprocessen (financieel management, planningsmanagement, risicomangement, baseline- en scopemanagement, documentmanagement)			xx	x		x	x							

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerven
 10 september 2019

	Opdrachtgever: Herman Brink	Programmaleider: Marlies Ellenbroek	Programma-beheerser: Ilse van Veen en Hisko Wind	Projectleider: Linde Gommers	Communicatiemedewerker: Roswitha Rood	Projectmedewerker algemeen: Miriam Leferink	Projectmedewerker SSK: Leen van Duijn	Boswachter beheer: Adriaan Hollander	Boswachter ecologie: Rick Ruis	Boswachter publiek: Jeroen Buunen	Specialist ecologie: Geert Kooijman	Adviseur inkoop: Irma Groot-Wassink	Specialist hydrologie: Rob van Dongen	Teamleider: Hugo Tromp
Functies Staatsbosbeheer → → →														
↓ IPM-rollen														
↓ IPM-verantwoordelijkheden														
↓ Overige verantwoordelijkheden														
↓														
Adviseert en signaleert richting de programmaleider						xx								
Stelt voortgangsrapportages op			xx	x		x	x							
Vorbereiding/begeleiding accountantscontrole en eindafrekening			xx	x		x	x							
Technisch manager: technische inbreng														
Verantwoordelijk voor technische aspecten (opstellen ontwerp)				xx		x	x	x						
Bepaalt en bewaakt technische scope t.b.v. realisatie en gebruik				xx			x	x						
Aanleveren technisch-inhoudelijke component voor systeem- proces- en producttoetsen als onderdeel van systeemgerichte contractbeheersing (SCB)				xx			x	x						
Opstellen onderzoeksvoorstellen									x		xx		xx	
Begeleiding uitvoering (ecologie/hydrologie)									x		xx		xx	
Contractmanager: contractvorming, aanbesteding en uitvoering														
Inkoopstrategie							x					xx		
Bepaalt inkoopbehoefte en stelt inkoopplan op			xx		x	x						x		

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerven
 10 september 2019

	Opdrachtgever: Herman Brink	Programmaleider: Marlies Ellenbroek	Programma-beheerder: Ilse van Veen en Hisko Wind	Projectleider: Linde Gommers	Communicatiemedewerker: Roswitha Rood	Projectmedewerker algemeen: Miriam Leferink	Projectmedewerker SSK: Leen van Duijn	Boswachter beheer: Adriaan Hollander	Boswachter ecologie: Rick Ruis	Boswachter publiek: Jeroen Buunen	Specialist ecologie: Geert Kooijman	Adviseur inkoop: Irma Groot-Wassink	Specialist hydrologie: Rob van Dongen	Teamleider: Hugo Tromp
Functies Staatsbosbeheer → → →														
↓ IPM-rollen														
↓ IPM-verantwoordelijkheden														
↓ Overige verantwoordelijkheden														
↓														
Contractvoorbereiding en – bewaking				xx		x	x							
Koppelt eisen en randvoorwaarden aan eindresultaat				xx		x	x							
Aanbesteding en marktbenadering				xx		x	x	x						
Onderhoudt contacten met opdrachtnemer(s) en onderhandelt met verantwoordelijke personen				xx		x	x	x						
Aansturing voorbereiding en uitvoering maatregelen (toezichthouder)				xx				x	x					x
Omgevingsmanager: maatschappelijke inbedding														
Acceptatie project bij alle (externe) stakeholders					xx					x				
Maatschappelijke inbedding project					xx					x				
Intermediair tussen de projectorganisatie en de stakeholders					xx					x				
Anticipeert op de omgeving					xx					x				
Communiqueert met technisch management over de eisen van en de afspraken met stakeholders				xx	x		x							

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerven
 10 september 2019

	Opdrachtgever: Herman Brink	Programmaleider: Marlies Ellenbroek	Programma-beheerder: Ilse van Veen en Hisko Wind	Projectleider: Linde Gommers	Communicatiemedewerker: Roswitha Rood	Projectmedewerker algemeen: Miriam Leferink	Projectmedewerker SSK: Leen van Duijn	Boswachter beheer: Adriaan Hollander	Boswachter ecologie: Rick Ruis	Boswachter publiek: Jeroen Buunen	Specialist ecologie: Geert Kooijman	Adviseur inkoop: Irma Groot-Wassink	Specialist hydrologie: Rob van Dongen	Teamleider: Hugo Tromp
Functies Staatsbosbeheer → → →														
↓ IPM-rollen														
↓ IPM-verantwoordelijkheden														
↓ Overige verantwoordelijkheden														
↓														
Realisatie van het project binnen de publieksrechtelijke en privaatrechtelijke randvoorwaarden (vergunningen, bestemmingsplan etc.).				xx	x	x								
Opstellen communicatiestrategie					xx					x				
Vertaling communicatiestrategie naar communicatieplannen per gebied in samenhang met gebiedsproces/externe maatregelen					xx					x				
Aansturing uitvoering communicatieplannen					xx					x				

Bijlage 8: Planning

Haaksbergerveen		2018				2019				2020				2021			
Maatregel	Globale omschrijving	KW 1	KW 2	KW 3	KW 4	KW 1	KW 2	KW 3	KW 4	KW 1	KW 2	KW 3	KW 4	KW 1	KW 2	KW 3	KW 4
M7a	Inrichtingsplan hydrologische bufferzone																
M11	Opstellen inrichtingsplan omvorming bos en aanvragen vergunningen																
M12	Extensieve begrazing																
M13	Maaien heide																
M14	Verwijderen toplaag																
M15	Opslag verwijderen																
M15	Herstel dammen																
M17	Reuzenbalsemien verwijderen																
M18	Periodieke drukbegrazing																

Legenda

Vorbereiding (vergunningen, communicatie, aanbesteding etc.)	
Uitvoering	

Bovenstaande planning is verder in detail uitgewerkt in een MS-projectplanning met daarin de belangrijkste sturingslijn (vergunningen en aanbesteding).

Bijlage 9: Risicoanalyse en beheersingsstrategie

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
Technisch						
1	Onbekende aannemer	Aanbesteding levert op basis van verhouding prijs/kwaliteit een onbekende aannemer op	Wantrouwen / Tekort in de begroting als gevolg van: behoefte aan extra controles / extra (niet begrote) inzet projectteam / Uitvoering levert niet het gewenste resultaat		Aanbesteden op basis van juiste criteria (sturen op prijs en kwaliteit) / Concrete, heldere opdracht opstellen / Referentieprojecten vragen. Voorafgaand aan de uitvoering: Concreet en duidelijk bestek eisen (technisch, financieel, organisatorisch, planningtechnisch etc.) / cruciale momenten benoemen wat betreft oplevering (tussen)resultaat, controle en begeleiding	Contractmanager i.s.m. Technisch manager
2	Aannemer levert niet de afgesproken kwaliteit	Aannemer is niet competent / Aannemer is onwillig / Geleverde materialen zijn van slechte kwaliteit	Doelen niet gehaald / Hogere kosten (meerwerk) en vertraging in uitvoering		Referenties nagaan. Toezicht intensiveren zodra twijfels ontstaan. Goede relatie met aannemer opbouwen. Werkzaamheden op proefperceel laten uitvoeren als proeve van bekwaamheid onderdeel laten zijn van aanbesteding.	Technisch manager/toezichthouder
3	Machines blijken niet goed toegerust (te zwaar/insporing) op het uitvoeren van werk in natte terreinomstandigheden	In de aanbesteding zijn de natte terreinomstandigheden niet juist in de opdrachtformulering meegenomen / Transport per as is binnen het gebied niet mogelijk i.v.m. draagkracht	Hogere kosten (meerwerk) en vertraging in uitvoering		Eisen omtrent aangepast materieel opnemen in de aanbestedingsdocumenten, maatregelen moeten zo nodig in handkracht uitgevoerd worden, ervaringen uit voorgaande aanbestedingen meenemen	Contractmanager i.s.m. Technisch manager
4	Beeldbepalende landschapselementen (bomen, singels) gaan dood door vernatting	Het dempen van sloten intern en extern	Klachten van gebruikers, verlies van beeldbepalende landschapselementen		expert-judgement organiseren om uitvoeringsmaatregelen te toetsen op negatieve gevolgen van vernatting en risico op het verliezen van beeldbepalende elementen	Boswachter Beheer i.s.m. hydroloog
5	Er ontstaat een veenbrand	Open vuur (sigaret)	Schade aan het gebied / negatieve pr		Roken en open vuur verboden tijdens uitvoering. Eis opnemen in aanbestedingsdocumenten	Contractmanager
6	Terreinomstandigheden door weersomstandigheden maken werken onmogelijk	Ongunstige weersomstandigheden (extreme kou of wateroverlast)	Schade aan het gebied / uitvoering werkzaamheden worden uitgesteld / vertraging		Door aannemer maatregelen op laten nemen om vertraging te voorkomen (buffer in planning, alternatieve werkwijze). Bij vertraging goede communicatie met de omgeving.	Contractmanager i.s.m. Technisch manager
7	Vervuiling door olie lekkage	Machine lekt tijdens werkzaamheden olie in veld	milieu schade, waarden worden aangetast		Eis opnemen in aanbestedingsdocumenten omtrent het voorkomen van lekkend materieel. Toezicht houden op uitvoering.	Contractmanager
8	Bepalingen uit vergunning beperken mogelijkheden voor uitvoering	broedseizoen, ijs	beperkte tijd om project uit te voeren		In vroegtijdig stadium rekening houden met 'reguliere' vergunning bepalingen en planning hierop aanpassen. Met vergunningverleners maatregelen nog een keer doorspreken enige tijd vóór de uitvoeringsperiode.	Projectleider in overleg met boswachter ecologie/ecoloog
9	Tussentijds beheer is niet goed uit te voeren tijdens uitvoering maatregelen	Afstemming uitvoering maatregelen en tussentijds beheer onvoldoende belegd/georganiseerd	Geen eenduidig en/of samenhangend beeld naar het gebied / Minder efficiënte uitvoering / Afbrokkelen maatschappelijk draagvlak / Vertraging uitvoering		Afstemmingsoverleg met beheerders over uit te voeren maatregelen en bijbehorende planning	Projectleider Programmamanager

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
Technisch						
10	Beoogde gebieden voor plaggen blijken alsnog archeologisch waardevol	Archeologische vondsten.	vertraging in de uitvoering van de werkzaamheden en /of maatregel kan niet op gewenste locatie worden uitgevoerd		Aanvullend onderzoek naar kans op archeologische belemmeringen	Omgevingsmanager
11	Tijdens grondwerk worden niet verwachte NGE's aangetroffen.	NGE-onderzoek is niet goed of te globaal uitgevoerd.	Werk wordt stilgelegd.		Voldoende veiligheidsmaatregelen nemen. NGE-onderzoek overhandigen aan aannemer. Aannemer is zelf verantwoordelijk.	Omgevingsmanager
13	Geen afzet voor het vrijkomende materiaal / Rest materiaal (niet toepasbaar) blijft achter in het gebied	Markt kan materiaal nog niet gebruiken, Kwaliteit is onvoldoende voor marktpartijen, Scheiden van vrijkomend materiaal valt tegen (kwaliteit) / SBB kan geen toepassing vinden, onduidelijk afspraken met aannemer	Materiaal moet tegen kosten hoge kosten worden afgevoerd / Omgeving of bezoeker vindt het een 'rommel in het gebied recreatie komt in opstand		Duidelijke afspraken maken met aannemer over afzetmogelijkheden vrijkomend materiaal: verwerken in het terrein of laten vervallen aan de aannemer. Bij afvoer van het materiaal hiervoor kosten opnemen in de begroting.	Technisch manager
14	Het verwijderen van opslag vergt een andere aanpak	De aanpak die is uitgedacht is bij nader inzien niet toepasbaar in het terrein	Vertraging in uitvoering		In aanbesteding proeve van bekwaamheid opnemen die het verwijderen van de opslag in terrein uittest	Technisch manager
15	Dam doorbraak tijdens de uitvoering van de werkzaamheden	De dammen zijn niet bestand tegen het zware materieel	Voedselarm water stroomt het gebied uit		Vooraf dit risico bespreken met de aannemer en extra alertheid vragen bij de werkzaamheden. Aangepast materieel inzetten (bv toepassing rijplaten, wetlandtracks) Steeds controle uitvoeren op terreinomstandigheden	Technisch manager
Organisatorisch						
16	Concrete uitvoering wordt in projectteam/beheereenheid ter discussie gesteld / Discussie over het effect van de maatregelen	Interne standpunten onvoldoende gedeeld / Onduidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden / Intern betrokkenen voelen zich (vanuit Staatsbosbeheer als terreinbeherende organisatie) verantwoordelijk voor het effect van de uitvoering.	Herhaling van discussies in het projectteam leiden tot: onvrede bij intern betrokkenen / vertraging uitvoering / tekort op de begroting door inzet van niet begrote uren		Concrete aanpak in overleg met het projectteam vaststellen en opnemen in de planuitwerking en bijbehorende projectformulieren / Duidelijkheid scheppen over: rollen en verantwoordelijkheden / met de provincie Overijssel afgesproken opgave / Duidelijkheid bieden wat betreft decharge criteria, monitoring en verantwoording	Projectleider
17	Geen geschikte aannemer voor de uit te voeren werkzaamheden beschikbaar	Markt overspannen	Vertraging in uitvoering		Tijdige afstemming met de provincie, binnen Staatsbosbeheer en andere terreinbeheerders over uit te voeren werkzaamheden. Gezamenlijke afspraken maken. Duitse Markt benaderen.	Projectleider
18	Discussie over het effect van de maatregelen	Gebrek aan: duidelijkheid over decharge criteria, monitoring en verantwoording / inzicht in de rolverdeling tussen de provincie Overijssel en Staatsbosbeheer (Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor de uitvoering, de provincie Overijssel is verantwoordelijk voor de effecten)	Herhaling van discussies in het projectteam leiden tot: onvrede bij intern betrokkenen / vertraging uitvoering / tekort op de begroting door inzet van niet begrote uren		Duidelijkheid scheppen over: rollen en verantwoordelijkheden / met de provincie Overijssel afgesproken opgave / Duidelijkheid bieden wat betreft decharge criteria, monitoring en verantwoording	Projectleider

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
19	Toekomstig beheer (vervolgbeheer) niet meegenomen in afwegingen	Boswachter beheer is niet betrokken bij planuitwerking	Toekomstig beheer is niet (duurzaam) geborgd		Planuitwerking is opgesteld in overleg met boswachter beheer. Uit te voeren toekomstig beheer opnemen in planuitwerking: wie is waarvoor verantwoordelijk.	Projectleider
20	Onvoldoende capaciteit en/of kennis/competenties betrokken medewerkers Staatsbosbeheer	Vooraf onvoldoende inzicht in benodigde capaciteit en/of kennis en competenties / Organiseren extra inzet (in- en extern) verloopt moeizaam als gevolg van trage interne besluitvorming	Vertraging uitvoering		Planuitwerking opstellen op basis van concrete aanpak maatregelen en doorvertaling in uren en euro's / Zo nodig herijking projectorganisatie met extra inzet in- en extern (uren/kennis/competenties) / Escaleren indien (dreigt dat) extra inzet te lang op zich laat wachten. MS Projects als middel gebruiken, jaarplanning omzetten in week/maandplanning	Projectleider
21	Subsidie Provincie Overijssel wordt niet of slechts ten dele uitbetaald	Vaststellingsverzoek wordt te laat ingediend, wijzigingen zijn niet tijdig doorgegeven, project wordt niet tijdig afgerond, uitgaven kunnen niet goed verantwoord worden	Maatregelen kunnen niet (in z'n geheel) uitgevoerd worden / opnieuw afstemming nodig over wat regulier beheer is en wat onder de PAS valt / vertraging		Goede controle op tijdige indiening wijzigings- en vaststellingsverzoek, strakke planning, adequate financiële administratie.	Projectleider/Programmameider
22	Personele uitval boswachters tijdens uitvoeringsperiode	Langdurige afwezigheid door ziekte, zorgverlof e.d.	Verhoogde werkdruk bij collega's waardoor inzet op uit te voeren PAS maatregelen in de verdrukking komt / vertraging		Praktijk wijst uit dat vervanging kan worden geregeld	Teamleiders/Hoofd Beheereenheid
23	Provincie is niet akkoord met voorgestelde invulling van de maatregelen	Verschil van inzicht tussen specialisten (ook binnen de provincie)	Vertraging in uitvoering		Vooraf afstemming met de provinciale gebiedsecologen en dhr. W. Maalderink (provincie). Presenteren concept planuitwerking aan IPM team van de provincie. Duidelijk en volledige concept-planuitwerking tijdig indienen bij provincie	Projectleider
24	Projectteam functioneert niet goed. Onduidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden. Leden van de projectgroep/beheereenheid zijn niet op de hoogte van bepaalde afspraken of missen inhoudelijke kennis aangaande het planvormingstraject.	Leden van de projectgroep wisselen waardoor overdracht afspraken aan de orde is en inwerkproblematiek optreedt. Op verschillende niveaus en in verschillende overlegverbanden wordt er gesproken over de uit te voeren maatregelen. Afstemming ontbreekt.	Geen gezamenlijk gedragen uitvoeringsplan / vertraging uitvoering		Wijzigingen in projectteam zoveel mogelijk voorkomen. Projectinformatie goed vastleggen en toegankelijk maken. Veel aandacht voor communicatie binnen projectorganisatie en elkaar goed en tijdig informeren. Aandacht voor kennisoverdracht, gezamenlijk projectbezoek, goed versiebeheer, gezamenlijke projectomgeving.	Projectleider in samenspraak met teamleider
25	Onvoldoende afstemming in- en externe maatregelen	Onvoldoende afstemming en/of samenhang uitvoering Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten / Andere belangen en/of andere inzichten en daarmee andere prioriteiten, andere aanpak en/of ander tempo / Afstemming in- en externe maatregelen onvoldoende belegd/georganiseerd	Geen eenduidig en/of samenhangend beeld naar het gebied / Minder efficiënte uitvoering / Afbrokkelen maatschappelijk draagvlak / Vertraging uitvoering		Organiseren afstemming (gezamenlijke aanpak, afstemmingsmomenten etc.) / Waar mogelijk voorstellen doen voor samenwerking (bijvoorbeeld gezamenlijke communicatie en uitvoeringskalender) / Zo nodig escaleren richting programmameider / Regulier overleg met provinciaal adviseur / Organiseren afstemming voorbereiding en uitvoering in- en externe maatregelen / Waar mogelijk via Sharepoint informatie delen	Projectleider

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
Organisatorisch						
26	Het ontbreken van coördinatie op communicatie met omgevingspartners	Geen gezamenlijke communicatiestrategie en -aanpak aanwezig	Geen eenduidig en/of samenhangend beeld naar het gebied / Afbrokkelen maatschappelijk draagvlak		Opstellen communicatiestrategie en - aanpak en regelmatig afstemmingsoverleg met extern gebiedsproces	Specialist communicatie
Ruimtelijk/planologisch						
27	Vergunningen worden niet tijdig verleend.	Bezwaren vanuit omgeving	Vertraging in uitvoering		Omgeving tijdig informeren over uit te voeren beheersmaatregelen	Omgevingsmanager
Juridisch/wettelijk						
28	Onduidelijkheid over noodzaak ontheffing Wet Natuurbescherming / geen ontheffing krijgen	Onvoldoende inzicht of PAS-gebiedsanalyse en Natura 2000-beheerplan voldoende informatie bevatten voor ontheffing / niet volledig in beeld hebben van de actuele natuurwaarden / vergunningverlener vindt belang natuurwaarde(n) dusdanig dat methode van uitvoering niet past / De provincie is per 1 jan 2017 bevoegd gezag en stelt andere (nog niet bekende) eisen dan de RVO in het verleden	Vertraging in de uitvoering		Inventarisatie benodigde vergunningen en/of ontheffingen door Ecogroen / extra check uitkomsten Ecogroen onderzoek door specialist ecologie / knelpunt escaleren naar programmaniveau. Intensief overleg met vergunningverleners van de provincie.	Projectleider/programmaleider
29	Benodigde vergunningen en/of /ontheffingen vragen meer tijd dan geraamd	Door bevoegd gezag gevraagde informatie is niet direct voor handen (ter illustratie: provincie Overijssel vindt SNL-gegevens onvoldoende actueel) / door discussie verliezen we tijd waardoor hij te laat wordt ingediend / aangeleverde informatie voldoet niet aan de eisen	Vertraging in de uitvoering		Inventariseren welke vergunningen en/of ontheffingen nodig zijn / Stappenplan voor het aanvragen van deze vergunningen en/of ontheffingen opstellen / Stappenplan verwerken in planning uitvoering maatregelen / Goed en regelmatig overleg met bevoegde gezagen	Projectmedewerker
30	Overtreding gedragscode of ecologisch werkprotocol wordt gesignaleerd / Verstoring van soorten i.h.k.v. Wet Natuurbescherming tijdens de uitvoering van de werkzaamheden	Het niet toepassen van gedragscode of ecologisch werkprotocol door aannemer (broedseizoen uitsluiten) / De werkzaamheden hebben meer invloed op beschermde soorten dan ingeschat / onvoldoende toezicht op navolging / Er hebben zich nieuwe soorten gevestigd die er eerst niet waren.	Verstoring van soorten / Naleving van het ecologisch werkprotocol is in het geding / Handhaving door bevoegd gezag / toezichthouder legt werk stil / Er moet worden gecompenseerd		Behalve in besteksvoorwaarden opnemen: naleving protocol en/of code regelmatig agenderen, controleren / Goede monitoring en snelle actie indien nodig.	Boswachter Beheer Toezichthouder
Financieel/economisch						
31	Vanuit SNL is de vergoeding voor het nieuwe beheertype na omvorming niet meteen beschikbaar	Omvorming is onderdeel van de uitvoering van de PAS maatregelen. SNL vergoeding kan pas worden aangevraagd als het habitatype tot ontwikkeling komt	Het vervolfbeheer is niet goed afgestemd met de provincie		Tijdige afstemming met de provincie over tijdige wijziging natuurtpe als gevolg van uitvoering maatregelen.	Projectleider

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
Financieel/economisch						
32	Niet voorziene kosten moeten gemaakt worden / Provincie vindt project te duur worden	Kosten te laag geraamd/begroot / Deel van de kosten was nog niet bekend tijdens vaststellen PAS / Investering die randvoorwaardelijk is voor uitvoering zit niet in de begroting van de provincie (dammen)	er ontstaat een discussie met de provincie / Uitvoering vertraagt of stagneert / provincie wil niet tegen deze kosten uitvoeren		Goede raming maken (SSK), goede financiële administratie en verantwoording. In overleg met provincie Overijssel over naar boven bijstellen begroting en benodigde aanpassing beschikking.	Projectleider
33	SBB kan vervolgbeheer niet uitvoeren	Er is geen geld voor vervolgbeheer	PAS doelen worden niet gehaald		In planuitwerking al paragraaf opnemen over volgbeheer met daarin aandacht voor de financiële onderbouwing (wie betaald waarvoor?)	Projectleider
34	Door contractuele fouten komen er claims van de aannemer	Aanbestedingsdocumenten zijn van onvoldoende kwaliteit, fouten worden door de aannemer gebruikt om geld te verdienen	Hogere kosten door meerwerk		Op te stellen contracten en aanbestedingsdocumenten laten toetsen door deskundigen aanbestedingsteam	Contractmanager
35	aansprakelijkheid is niet goed afgedekt	Is niet goed in het contract geregeld	Hoge kosten door een claim		Hoe om te gaan met aansprakelijkheid opnemen in aanbestedingsdocumenten	Contractmanager
Omgeving						
36	SBB negatief in het nieuws / Negatieve geluiden over Staatsbosbeheer als natuurbeheerder / landelijke media raakt geïnteresseerd door negatieve tweets	omgeving vertaalt ongenoegen over maatregelen en uitvoering via digitaal platformen / Landschap Overijssel en Natuurmonumenten presteren beter dan Staatsbosbeheer / De kwaliteit van de heide/het hoogveen is achteruit gegaan, bij het publiek is niet duidelijk hoe dit heeft kunnen gebeuren.	Negatieve beeldvorming over PAS en/of Staatsbosbeheer		goed afstemming en samenwerking organiseren / Transparante communicatie over de rol van Staatsbosbeheer (zie de communicatiestrategie)	Omgevingsmanager
37	Schade aan (recreatieve) paden en routes	Transport over de weg, met zwaar materieel veroorzaakt schade, wegen zijn niet geschikt voor groot materieel	Negatieve beeldvorming, maatschappelijke weerstand al dan niet leidend tot vertraging van de uitvoering (discussies, bezwaarprocedures). Wegen moeten hersteld worden wat extra kosten met zich meebrengt		Voorkomen schade door seizoensgebonden uitvoering en keuze materieel / Nazorg (herstel paden) opnemen in bestek / Heldere communicatie voorafgaand, tijdens en bij de nazorg van de uitvoering / Aanpassing/omleiding routes inclusief bewegwijzering	Technisch manager i.s.m. Boswachter beheer Boswachter publiek
38	Afgesloten paden / het niet communiceren van beperkte toegankelijkheid c.q. afsluitingen kan weerstand tegen gekozen maatregel opleveren	Delen van het gebied zijn afgesloten, rommel in het gebied / Gebrek aan vroegtijdige en zorgvuldige communicatie / Mensen begrijpen niet waarom maatregel nodig is	Negatieve beeldvorming als gevolg van afbreuk van de beleving 'vrije natuur' / minder bezoekers door overlast		Alternatieve routes instellen, duidelijke informatieverstrekking over uit te voeren maatregelen	Boswachter publiek

Nummer	Ongewenste gebeurtenis	Oorzaak	Gevolg	Classificatie	Beheersmaatregel	Actiehouder
Omgeving						
39	Maatschappelijke onrust t.g.v. grootschalige hydrologische ingrepen binnen het externe gebied	Beperkt draagvlak voor het uitvoeren van de grootschalige hydrologische maatregelen is gebaseerd op onvoldoende kennis over Natura 2000 en het belang van deze ingrepen.	Negatieve beeldvorming, maatschappelijke weerstand al dan niet leidend tot vertraging van de uitvoering (discussies, bezwaarprocedures en mogelijk ook vertraging politieke besluitvorming)		Gerichte, transparante en vroegtijdige communicatie (zie de communicatiestrategie) Peilbuizen plaatsen als nul- en effectmeting	Omgevingsmanager
40	Het uitvoeren van maatregelen in kwetsbare tijd (broedseizoen) kan weerstand opleveren van groene achterban / Soortbeschermers in verweer; one issue benadering	Gebrek aan betrokkenheid / Men gaat voor een soort, b.v. voor de adder, de andere doelen zijn niet belangrijk voor hun.	Men gaat bezwaar maken op plannen, dit geeft vertraging		Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen. Vooraf goed overleg met de handhavers van de provincie.	Omgevingsmanager
41	Er is geen draagvlak van onze vrijwilligers voor maatregelen	Onvoldoende zicht op beleving / Onvoldoende meegenomen in het verhaal	Men gaat negatief praten over het project		Gerichte, transparante en vroegtijdige communicatie (zie de communicatiestrategie)	Omgevingsmanager
42	Publiek maakt gebruik van nieuwe verbrede dammen als wandel/fietspaden	De nieuwe dammen nodigen uit om als wandel/fietspad te gebruiken	Er ontstaan nieuwe wandel/fiets routes niet conform recreatiezonering		Kort na oplevering dammen deze afsluiten m.b.v. bomen/hekken o.i.d., zodat begaanbaarheid wordt tegengehouden/ontmoedigd. De bestaande recreatieroutes blijven behouden.	Boswachter beheer

Bijlage 10: Communicatiestrategie

Provincie Overijssel heeft een leidraad opgesteld voor de communicatie binnen de PAS projecten om op programmaniveau eenheid te waarborgen. Deze leidraad zal als richtlijn worden meegenomen en waar nodig zal hierover met de provincie verdere afstemming worden gezocht.

De opgave

De opgave voor Staatsbosbeheer – en daarmee onze communicatie – zal gericht zijn op de maatregelen in het Haaksbergerveen. Het Haaksbergerveen (ca. 600 hectare) is grotendeels in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer. Natuurmonumenten is verantwoordelijk voor de uitvoering van de opgave op haar terreinen in het deelgebied Buurserzand. Samen onderzoeken wij de beste mogelijkheden voor de inrichting en het beheer van de zone tussen de deelgebieden waar onze eigendommen aan elkaar grenzen.

De maatregelen die Staatsbosbeheer uitvoert zijn qua impact op de omgeving beperkt. We voeren maatregelen uit om stikstof die zich in de loop der jaren in de bodem heeft opgehoopt, versneld te verwijderen, door bijvoorbeeld te maaien of bosopslag te verwijderen. Daarnaast zijn de maatregelen er op gericht om de algehele toestand van kwetsbare habitatsoorten (flora en fauna) te verbeteren zodat ze beter bestand zijn tegen de uitstoot van stikstof. Ten behoeve van de ontwikkeling van hoogveen wordt het compartimenteringssysteem van dammen, stuwen, en overlaten hersteld en versterkt.

De maatregelen zijn in feite een intensivering van het reguliere beheer en weinig ingrijpend voor de omwonenden en gebruikers van het gebied. De grootste maatregel is het verwijderen van bosopslag, zo'n 265 hectare in 3 jaar tijd (gemiddeld 100 hectare per jaar). De boompjes variëren van 1 tot 3-4 meter hoogte met slechts enkele grotere exemplaren, en staan in de kern van het veengebied. Hier komen echter weinig mensen. Op de natste delen worden de werkzaamheden met handkracht uitgevoerd, omdat de gronden drassig zijn en de dammetjes (om opslag af te voeren naar centrale plek waar opslag versnipperd wordt) smal zijn. Op de drogere delen wordt de opslag machinaal verwijderd.

Uitgangspunten communicatie

Gezien de weinig ingrijpende maatregelen zal de communicatie vanuit Staatsbosbeheer alleen op basisniveau worden uitgevoerd via de bestaande communicatiekanalen. De communicatie zal vooral gericht zijn op het geven van een stand van zaken van de maatregelen (zie paragraaf 11.6). We vertellen waarom we deze maatregelen uitvoeren, hoe we dat doen en tijdens aansprekende projectmijlpalen (of momenten waarop extra hinder plaatsvindt) zetten we extra (bestaande) communicatiemiddelen in.

De uitgangspunten voor onze communicatie nemen we één op één over uit het 'Programmaplan Interne PAS-maatregelen Overijssel 2017-2021' van Staatsbosbeheer. In dit programmaplan wordt voortgeborduurd op de landelijke communicatiestrategie van Staatsbosbeheer. De uitgangspunten sluiten uitstekend aan op de afspraken die binnen SWB (Samen werkt beter) en

binnen onze provinciale eenheid Overijssel zijn gemaakt over aanpak, rollen en verantwoordelijkheden.

Transparante communicatie

Transparantie is belangrijk en draagt bij aan vertrouwen. Transparantie over het proces, samenhang van de maatregelen, gezamenlijk beeld, maar ook transparantie tussen samenwerkingspartners.

Duidelijk, zowel in tekst als beeld

De informatie die we verstrekken moet toegankelijk, eenduidig en zo duidelijk mogelijk zijn. Een toekomstbeeld van het totale gebied kan daarbij helpen. In het kader van verwachtingenmanagement maken wij bewoners/grondeigenaren bijtijds duidelijk in hoeverre zij kunnen meedenken over de invulling van een gebied.

Beleving

Waar de opgave het toelaat bieden we bewoners en belanghebbenden ruimte om met ons in gesprek te gaan over de beleving en toegankelijkheid van het gebied.

Erkenning

We erkennen weerstand, benoemen de emotie en reageren empathisch. We investeren in relaties met actoren en bouwen samen met hen aan de toekomst.

Participatie

Op voorhand hebben wij nog geen kansen kunnen identificeren waar burgerparticipatie mogelijk is. Desalniettemin staan wij hier open voor. Mochten er zich participatiekansen aanbieden tijdens, bijvoorbeeld, de informatieavonden dan zullen wij hier actie op ondernemen.

Doelgroepen

Voorafgaand aan het opstellen van dit communicatiehoofdstuk is er een stakeholderanalyse opgesteld. Met deze analyse kan het projectteam zelf communicatieafwegingen maken wanneer ze in gesprek zijn met actoren (weet wie je voor je hebt). De actoren zijn onderverdeeld in vier groepen (meebeslissen, meedenken, meedoen en meeweten) en per actor is aangegeven wat hun houding t.o.v. het project is (positief, neutraal, negatief). Op basis van de verschillende mijlpalen in het project stemmen we de communicatie-inzet af op onze actoren en bekijken we van tevoren of we met de inzet aan middelen de juiste doelgroepen (en doelstellingen) weten te bereiken.

Doelgroepen zijn (globaal):

- gebruikers en omwonenden
- grondeigenaren
- belangengroepen
- intermediairs
- samenwerkingspartners
- interne doelgroepen

Communicatiedoelstellingen

Alle doelgroepen:

- Weten waar ze informatie over de maatregelen kunnen vinden
- Hebben begrip voor de maatregelen en de uitvoering daarvan
- Hebben begrip voor nut en noodzaak van de PAS-maatregelen
- Hebben begrip voor de wijze van uitvoering van onze maatregelen
- Zijn tijdig op de hoogte van impactvolle werkzaamheden
- Weten waar ze hun vragen of zorgen kunnen uiten
- Voelen zich gehoord en serieus genomen

Kernboodschap

De komende jaren gaat Staatsbosbeheer in opdracht van de provincie Overijssel aan het werk in het gebied Haaksbergerveen. Een groot deel van dit gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en behoort daarmee tot het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Met de werkzaamheden willen we de overmaat aan stikstof in het gebied verwijderen, bijvoorbeeld door te plaggen en te maaien. Ook herstellen en verbeteren we de algehele toestand van kwetsbare – en typerende - plant- en diersoorten in dit gebied door betere omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling van hoogveen. Werkzaamheden die hiermee gepaard gaan zijn het verwijderen van jonge bomen en het herstellen en versterken van het stelsel aan dammen en sluisjes in het gebied.

Alle herstelmaatregelen vallen onder de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) van het ministerie van Economische Zaken. Het programma is ontwikkeld om de economische ontwikkeling in ons land te stimuleren, zonder verdere achteruitgang van de kwaliteit en omvang van de natuur in Natura 2000-gebieden.

* Communiceren is maatwerk, dus we passen de kernboodschap altijd aan op de doelgroep / het middel. We zetten de boodschap dus niet altijd al geheel in, maar laten de essentie altijd in onderdelen terugkomen.

Communicatieaanpak

Gezien het geringe effect en de omvang van onze maatregelen wordt de communicatie over de maatregelen laagdrempelig en niet te groot benaderd.

Allereerst moeten we ervoor zorgen dat onze doelgroepen de basisinformatie over onze maatregelen kunnen ontvangen en begrijpen. De basis dient op orde te zijn, denk daarbij aan basisinformatie op de website van Staatsbosbeheer, een contactpersoon, Q&A's, de kernboodschap en een basispresentatie over de maatregelen.

Daarnaast liften we in onze communicatie mee op de beschikbare communicatiemiddelen van gemeente Haaksbergerveen, de trekker van het externe gebiedsproces. Er is een nieuwsflits die

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

---

eens in de 6-8 weken uitkomt, waarin we een stand van zaken geven. Daarnaast heeft gemeente Haaksbergen een kernteam opgesteld, waarin alle communicatieactiviteiten worden besproken.

We maken op basis van de uitvoeringsplanning een kalender van belangrijke mijlpalen/ mogelijke hindermomenten in het project. Deze mijlpalen brengen we in bij het kernteam en gezamenlijk bepalen we onze communicatie-inzet. Daarbij bekijken we welke doelgroepen we willen bereiken en welke middelen daarvoor het meest geschikt zijn. We proberen hierbij zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande communicatiekanalen (bijv. nieuwsflits en informatiebijeenkomst), maar hebben zelf ook een palet aan denkbare middelen (denk aan social media boswachter publiek, persbericht of nieuwsartikel, veldexcursie of keukentafelgesprekken).

Samenvattend

Basis op orde (2018):

- Kernboodschap
- Basisinformatie inclusief contactgegevens boswachter publiek op website Staatsbosbeheer
- Q&A's uitgewerkt, voor collega's, vrijwilligers en anderen werkzaam in het gebied
- Basispresentatie gereed (met waarom, hoe en wat van de maatregelen, inclusief foto's)
- Kennismaken en deelname kernteam Haaksbergen
- Eerste mijlpalenkalender

Communicatie per mijlpaal (afhankelijk van planning en impact)

Voor het slagen van de communicatie omtrent mijlpalen is goede voorbereiding van belang. Daarom brengen we onze mijlpalen in bij het kernteam en is het aan te raden om tijdens reguliere project overleggen van Staatsbosbeheer een standaard agendapunt 'communicatiemomenten' te behandelen, zodat de communicatieadviseur en boswachter publiek tijdig op de hoogte zijn van belangrijke communicatiemomenten.

Bijvoorbeeld: Start verwijderen bosopslag

- Persoonlijk informeren direct betrokkenen (drie weken van tevoren)
- Informatiebord(en) plaatsen in gebied (twee-drie weken van tevoren)
- Input aanleveren artikel Nieuwsflits Haaksbergen – bijvoorbeeld interview met boswachter of ecooloog (*afh. van planning nieuwsflits*)
- Q&A's op orde (week van tevoren)
- Nieuwsbericht start verwijderen opslag
- *Als de werkzaamheden eenmaal begonnen zijn, kan er een veldexcursie georganiseerd worden (evt. ook voor pers). Het werk wordt deels met de hand gedaan; zo kunnen we geïnteresseerden laten zien hoe we in dit gebied te werk gaan.*

Begroting:

(Informatie)bijeenkomsten   € 5.000,-   (uitgaande van 3 bijeenkomsten)

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
10 september 2019

Folder/factsheet werkzaamheden	€ 2.000,-	
Excursies door het gebied	€ 2.000,-	
Informatieborden	€ 6.000,-	(2 stuks op centrale toegangspunten)
Informatiekaartjes vrijwilligers	€ 1.000,-	
Bijeenkomst afsluiting	€ 2.000,-	

Bijlage 11: Definities, afkortingen en achtergronddocumenten

Beheereenheid	Beheereenheid: organisatie-eenheid verantwoordelijk voor natuurbeheer en -onderhoud in specifiek gebied van Staatsbosbeheer
Biodiversiteit	Soortenrijkdom
Borgingsovereenkomst	Door de partners van Samen Werkt Beter gemaakte afspraken over de borging en uitvoering van de PAS-maatregelen in Overijssel
Externe PAS-maatregel	PAS-maatregel buiten bestaande natuur.
Gebiedsproces	Proces in een gebied met relatief complexe of grote opgaven, veelal met veel actoren en veel grotere belangenconflicten dat moet leiden tot een gedragen realisering van maatregelen.
Habitatrichtlijn	'Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna': een richtlijn van de Europese Unie met als doel bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit in de lidstaten door bescherming van habitats en soorten die van Europees belang zijn.
IK	Interne kwaliteitsbeoordeling
Instandhoudingsdoelstellingen	Natuurdoelen gericht op het in gunstige staat van instandhouding brengen of houden van habitattypen en soorten in Natura 2000-gebieden
Interne PAS-maatregel	PAS-maatregel in bestaande natuur.
Interventieladder	Door de provincie Overijssel gehanteerde methodiek voor de verwerving van gronden. Deze loopt van zelfrealisatie (met compensatie) naar minnelijke schadeloosstelling naar de uiterste stap van onteigening
IPM	<p>Integraal projectmanagement is een methodiek voor de beheersing van grote infrastructurele projecten. Elk aspect van een project heeft een eigen eindverantwoordelijke manager. De IPM-projectteams van overheden (bijvoorbeeld Rijkswaterstaat) bevatten de volgende functies: projectmanager, manager projectbeheersing, technisch manager, contractmanager en een omgevingsmanager.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projectmanager: Is integraal eindverantwoordelijk voor het project, legt verantwoording af aan de interne opdrachtgever, formuleert de opdracht, stelt het projectteam samen en is verantwoordelijk voor de coördinatie, de sturing en de onderlinge samenwerking in het team, bewaakt de kwaliteit, de financiën en de planning en zorgt voor de benodigde capaciteit, verantwoordelijk voor de overdracht van het projectresultaat aan de beheerder. 2. Manager projectbeheersing: Is verantwoordelijk voor alle beheersaspecten (tijd, geld, risico, informatie, documentatie en wijzigingen), zorgt voor correcte afstemming met alle IPM-rolhouders en beheerst de werkprocessen (financieel management, planningsmanagement, risicomangement, baseline- en scopemanagement, documentmanagement), advies- en signaleringsfunctie richting de projectmanager.

	<p>3. Technisch manager: Is verantwoordelijk alle technische aspecten van het project, bepaalt de technische scope van het project, (specificaties op basis van systems engineering (SE) in de aanloop naar aanbesteding). Tijdens de realisatiefase: aanleveren technisch-inhoudelijke component voor de systeem-, proces- en producttoetsen richting marktpartijen als onderdeel van systeemgerichte contractbeheersing (SCB).</p> <p>4. Contractmanager: Is verantwoordelijk voor de inkoopstrategie, bepaalt de inkoopbehoefte en stelt inkoopplan op, verantwoordelijk voor de contractvoorbereiding, de aanbesteding en de contractbeheersing (contractbewaking), koppelt eisen (en randvoorwaarden) aan het eindresultaat. Tijdens de voorbereiding en de realisatie onderhoudt contractmanager directe contacten met opdrachtnemer(s) en onderhandelt met verantwoordelijke personen.</p> <p>5. Omgevingsmanager: Is verantwoordelijk voor de acceptatie van het project bij alle (externe) stakeholders, draagt zorg voor de maatschappelijke inbedding, intermediair tussen de projectorganisatie en de stakeholders, anticipeert op de omgeving, communiceert met technisch management over de eisen van en de afspraken met stakeholders.</p>
ISO	International Organization for Standardization, een organisatie die normen heeft vastgesteld voor kwaliteitsborging en –beheersing.
Natura 2000	Een samenhangend Europees natuurnetwerk van leefgebieden en soorten.
Natura 2000-beheerplan	Een Natura 2000-beheerplan bevat de inrichtings- en beheermaatregelen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied.
Natura 2000-gebied	Een gebied dat (voorlopig) is aangewezen ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrictlijn, of een gebied dat voorkomt op de lijst met gebieden van communautair belang van de Habitatrictlijn.
NGE	Niet gesprongen explosieven
Niet-PAS-maatregel	Een gebied specifieke maatregel of activiteit die wordt genomen ter realisering van de instandhoudingsdoelstellingen. De maatregel of activiteit is opgenomen in een (ontwerp-) beheerplan voor een Natura 2000-gebied in Overijssel of in het rapport 'Maatregelen voor Natura 2000-soorten in Overijssel en in De Wieden en Weerribben in het bijzonder' van 24 augustus 2012, dan wel in een door Gedeputeerde Staten goedgekeurd(e) aanpassing of alternatief van voornoemde maatregel of activiteit.
Obstakelvrij	Geen juridische, uitvoeringstechnische, inhoudelijke of andere belemmeringen voor wat betreft de uitvoering
Ontwerp inrichtingsplan	Een ruimtelijk plan waaruit blijkt hoe, waar, wanneer en met welke middelen de te nemen maatregelen worden uitgevoerd en vorm krijgen in het betreffende gebied. Het plan wordt definitief op het

Planuitwerking Interne PAS-maatregelen Haaksbergerveen
 10 september 2019

	moment dat finale besluitvorming over de invulling en uitvoering van de maatregelen heeft plaats gevonden.
PAS-maatregel	Een gebied specifieke maatregel of activiteit die wordt genomen ter uitvoering van het PAS en die tot doel heeft het herstellen en robuuster maken van de habitattypen en leefgebieden van soorten die gevoelig zijn voor stikstof, zodat deze beter beschermd zijn tegen de hoge stikstofbelasting. De maatregel of activiteit als zodanig is opgenomen in een PAS-gebiedsanalyse, dan wel een door Gedeputeerde Staten goedgekeurd(e) aanpassing of alternatief van voornoemde maatregel of activiteit.
PAS	Programma Aanpak Stikstof: landelijk programma aanpak voor het terugdringen van de stikstofdepositie, voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en het creëren van economische ontwikkelingsruimte.
PIP	Provinciaal Inpassingsplan
Planuitwerking	Een plan per gebied of geclusterde gebieden dat duidelijkheid biedt over de uitvoering van de in het gebied te nemen interne PAS-maatregelen. Afhankelijk van de complexiteit van het gebied en de maatregelen kan dit variëren van een ontwerp inrichtingsplan tot een meer of minder complexe planuitwerking tot een oplegnotitie voor een aantal beheermaatregelen.
PvA	Interne PAS-maatregelen in Overijssel, Plan van Aanpak Uitwerkingsfase. Betreft de aanpak van de planvorming en de 1 ^e tranche voorbereiding en (gedeeltelijke) uitvoering PAS-maatregelen periode 2015-2017
Reactieve aanwijzing	Voor zaken van provinciaal belang die de provincie niet eerder heeft kunnen regelen kan de provincie na vaststelling van het bestemmingsplan een reactieve aanwijzing geven. Met deze aanwijzing wordt een onderdeel van het bestemmingsplan buiten werking gesteld.
Restrisico	Het risico dat na implementatie van beheersmaatregel(en) resteert
RISMAN	Methode voor risicomanagement (inventarisatie en beheer)
RVO	Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland
SKNL	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SNL	Subsidieregeling Natuur en Landschap
SSK	Standaardsystematiek voor kostenramingen
SWB	Samen Werkt Beter: op 29 mei 2013 spraken 15 organisaties in Overijssel af zich gezamenlijk in te zetten voor de ontwikkeling en uitvoering van de toekomstbestendige koers voor de samenhangende complexe opgave voor economie en ecologie (Landschap Overijssel, LTO Noord, Natuur en Milieu Overijssel, Natuurlijk Platteland Oost, Natuurmonumenten, Overijssels Particulier Grondbezit, Provincie Overijssel, RECRON, Staatsbosbeheer, VNG Overijssel, VNO NCW Midden, Waterschap Drents Overijsselse Delta, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Vechtstromen).
TBO	Terreinbeherende organisatie

UBS 2017	Uitvoeringsbesluit Subsidies Overijssel 2017. Een algemene per 1 januari 2017 aangepaste subsidieregeling van de provincie Overijssel. De voorgaande regeling is in 2016 gebruikt voor het beschikbaar stellen van middelen voor het PvA.
Vogelrichtlijn	'Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand': een richtlijn van de Europese Unie met het doel bescherming, beheer en regulering van de in de lidstaten voorkomende vogels.
Wabo	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. Doel van de Wabo is eenvoudiger en snellere vergunningverlening en een betere dienstverlening door de overheid op het terrein van bouwen, ruimte en milieu. De Wabo introduceert hiervoor de omgevingsvergunning.

Literatuurlijst

- 'Faunabeheerinstructie Staatsbosbeheer 2017', Staatsbosbeheer, 14/2/2017
- 'Programmaplan interne PAS-maatregelen in Overijssel 2017-2021', Staatsbosbeheer, 31 januari 2017
- 'Provinciale coördinatieverordening Ontwikkelopgave EHS/Natura2000', PS/2016/899, Provinciale Staten van Overijssel, d.d. 9 november 2016
- Beschikking PvA: 'Subsidie Uitvoering ontwikkelopgave EHS/Natura 2000, project Interne PAS-maatregelen Overijssel, Plan van Aanpak Uitwerkingsfase Periode 2015-2017', Gedeputeerde Staten van Overijssel, d.d. 7 oktober 2016
- 'Interne PAS-maatregelen in Overijssel, Plan van Aanpak Uitwerkingsfase', Staatsbosbeheer, d.d. 19 september 2016
- 'Kwaliteitshandboek Staatsbosbeheer Subsidie Natuur en Landschap (SNL)', geactualiseerde versie d.d. 15 juli 2016
- 'Natura 2000-beheerplan Buurserzand en Haaksbergerveen', Provincie Overijssel, 18 juli 2017
- Interne memo provincie Overijssel d.d. 25/2/2016,' Programma van Eisen bepalen kosten ontwerp inrichtingsplan'
- 'Natura 2000 Gebiedsanalyse voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) Buurserzand en Haaksbergerveen' Provincie Overijssel, 24 december 2016
- 'Procedure voor projecten met externe financiering', Staatsbosbeheer, d.d. september 2015
- 'Convenant Ministerie van Economische Zaken en Staatsbosbeheer, Staatsbosbeheer een maatschappelijke onderneming', d.d. 4 december 2014
- 'Overeenkomst tussen partijen over borging en uitvoering van de gebiedsgerichte maatregelen in en nabij Natura 2000-gebieden in verband met het Programma Aanpak Stikstof in de provincie Overijssel' d.d. 8 december 2014
- 'Handreiking gebiedsprocessen Ontwikkelopgave EHS/Natura2000', maart 2014
- 'Provincies, natuurlijk... doen! Advies aan het IPO over de verdeling van de financiële middelen uit het Regeerakkoord Rutte II voor ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland', d.d. 20 juni 2013
- 'Aanwijzingsbesluit Buurserzand en Haaksbergerveen, Ministerie van Economische Zaken, 28 mei 2013
- Wet Verzelfstandiging Staatsbosbeheer, 1998